

Mudro
Oprezno
Sigurno
Ljubazno
Hrabro

**Budi
internet
genijalac .**

Digitalna sigurnost
i digitalno građanstvo
Svibanj 2022.

Dobro došli u kurikulum Budi internet genijalac koji je nastao u suradnji tvrtke Google, organizacije The Net Safety Collaborative i saveza Internet Keep Safe Coalition. Ovaj dokument dio je programa Budi internet genijalac koji je osmišljen kako bi djecu poučio vještinama potrebnim za sigurno i pametno istraživanje interneta.

Ove godine u kurikulum smo dodali 10 novih aktivnosti. Udržali smo snage s neprofitnom organizacijom Committee for Children kako bismo osmisili nove poučne aktivnosti za socijalni i emocionalni razvoj i pomogli djeci dok otkrivaju digitalni svijet.

Osim toga, kurikulum smo upotpunili novim lekcijama o načinima istraživanja interneta i ažurirali aktivnosti vezane uz sigurnost kako bismo bili u korak s današnjim digitalnim svijetom. Pronaći ćete i aktivnosti usmjerene određenom uzrastu i prilagođene potrebama raznih faza razvoja djeteta. Važno je istaknuti da je program Budi internet genijalac prošao detaljnu provjeru engleskog istraživačkog centra Crimes Against Children u New Hampshireu. Kao rezultat, dobili smo prvi program za sigurnost na internetu koji dokazano pozitivno utječe na proces učenja o digitalnoj sigurnosti i digitalnom građanstvu.

Kurikulum Budi internet genijalac sveobuhvatan je i ne iziskuje nikakvo predznanje. Sve aktivnosti opisane u ovom kurikulumu mogu se provesti bez dodatnog stručnog usavršavanja, pripreme predavanja ne zahtijevaju puno vremena, a u poučavanju nisu potrebni nikakvi dodatni materijali ili izvori osim navedenih. Svo znanje stečeno kroz predavanja može se potvrditi kroz Interland, pustolovnu internetsku igru koja učenje o digitalnoj sigurnosti i digitalnom građanstvu čini interaktivnim i zabavnim, baš kao što je i internet!

Kurikulum Budi Internet genijalac obrađuje pet osnovnih tema vezanih uz digitalno građanstvo i sigurnost na internetu.

- **Dijeli pažljivo:** Digitalni trag i odgovorna komunikacija.
- **Pazi se prevaranata:** Ciljana krađa identiteta (phishing), internet prevare i internet stranice kojima možemo vjerovati.
- **Čuvaj svoje tajne:** Sigurnost na internetu i lozinke.
- **Cool je biti dobar:** Suprotstavljanje lošem ponašanju na internetu.
- **Tko pita ne skita:** Sumnjivi sadržaji i situacije.

Lekcije su namijenjene učenicima od 2. do 6. razreda. Ipak, zbog rječnika, razrednih rasprava i obrazovne igre, kurikulum se pokazao korisnim i za starije i mlađe učenike. Svaki razred je drugačiji, stoga preporučamo da eksperimentirate i procijenite što najbolje odgovara vašim učenicima. Kurikulum možete odraditi od početka do kraja ili se zadržati na nekoliko lekcija koje vam se čine najvažnijima za vaš razred. U ovom kurikulumu naći ćete dodatne materijale kao što su pojmovnik i objašnjenja u program Pear-Deck, lističe s aktivnostima koje možete ispisati i podijeliti djeci, vodič za cijelu obitelj i praktične savjete za korištenje kod kuće.

Međunarodno društvo za tehnologiju u obrazovanju (ISTE) koje je provedlo vanjsku evaluaciju programa Budi Internet genijalac ocijenilo je program kao dobru pripremu za mlade i utvrdilo da ispunjava ISTE standard za učenike 2021. godine. ISTE je programu Budi Internet genijalac dodijelio pečat usklađenosti s ISTE standardima za spremnost.

Sadržaj

Vodič za učitelje	Resurs 1: Kako podučavati ovaj kurikulum	4
	Resurs 2: Aktivnosti za razvoj rječnika	
	Resurs 3: Predložak e-poruke/pisma za upoznavanje roditelja s nastavnim metodama	
	Resurs 4: Najčešća pitanja	
Dijeli pažljivo	Aktivnost 1: Kada zadržati informaciju za sebe?	12
Lekcija 01	Aktivnost 2: Čuvanje privatnosti	
	Aktivnost 3: Nisam to mislio/la!	
	Aktivnost 4: Uokviri sadržaj	
	Aktivnost 5: Čiji je ovo uopće profil?	
	Aktivnost 6: Kako nas drugi vide?	
	Aktivnost 7: Interland: Pažljiva planina	
Pazi se prevaranata	Aktivnost 1: Nemoj zagristi udicu!	34
Lekcija 02	Aktivnost 2: Tko si ti zapravo?	
	Aktivnost 3: Je li to doista istina?	
	Aktivnost 4: Uočavanje lažnih vijesti na internetu	
	Aktivnost 5: Da sam ja tražilica	
	Aktivnost 6: Kako pretraživati internet - vježbe	
	Aktivnost 7: Interland: Rijeka Java	
Čuvaj svoje tajne	Aktivnost 1: Ali to nisam bio/la ja!	70
Lekcija 03	Aktivnost 2: Kako smisliti odličnu lozinku?	
	Aktivnost 3: Zadrži informaciju za sebe	
	Aktivnost 4: Interland: Toranj s blagom	
Cool je biti dobar	Aktivnost 1.1: Kako se osjećam?	82
Lekcija 04	Aktivnost 1.2: Vježbanje suosjećajnosti	
	Aktivnost 2.1: Mapa dobrote	
	Aktivnost 2.2: Kako biti ljubazan?	
	Aktivnost 3: Ali reci to na lijep način	
	Aktivnost 4: Pazi na svoj ton	
	Aktivnost 5: Kako riječi mogu promjeniti sliku?	
	Aktivnost 6: Interland: Kraljevstvo dobrote	
Tko pita ne skita	Aktivnost 1: Što znači biti hrabar	110
Lekcija 05	Aktivnost 2: Od promatrača do pomagača	
	Aktivnost 3: I pomagači imaju mogućnost odabira!	
	Aktivnost 4.1: Vidim uz nemirujući sadržaj	
	Aktivnost 4.2: Uznemirujući sadržaji na internetu	
	Aktivnost 5.1: Što napraviti kada nađeš na uz nemirujući sadržaj na internetu?	
	Aktivnost 5.2: Kako reagirati na neprimjereno ponašanje na internetu?	
	Aktivnost 6: Kada potražiti pomoć	
	Aktivnost 7: I na internetu prijavi problem	

Kako poučavati ovaj kurikulum

Kurikulum Budi Internet Genijalac lako je prilagodljiv program tako da ga se može jednostavno koristiti u razrednim zajednicama, s vašom posebnom skupinom učenika. Ovisno o vašem rasporedu i spremnosti vaših učenika, želimo vas potaknuti da lekcije prilagodite vlastitim mogućnostima i potrebama. Na primjer, aktivnosti neke lekcije možete napraviti s cijelim razrednim odjeljenjem, ili, ako smatrate da je to bolje, možete ih napraviti u manjim skupinama. Nadamo se da ćete naći inspiraciju za prilagodbu aktivnosti. Prepustite se svojem učiteljskom umijeću!

Nekoliko pojedinosti o kurikulumu:

1. Svaka lekcija sadrži listu riječi i pojmove koji se pojavljuju u aktivnostima. Listu možete koristiti kao nastavni materijal: ispisati ju i podijeliti učenicima. U korištenju rječnika mogu vam pomoći **Aktivnosti za razvoj rječnika** koje možete pronaći u ovom kurikulumu.

2. Svaka od 5 lekcija ima različit broj aktivnosti. Svaka aktivnost ima sljedeću strukturu:

- ✓ **Ciljevi za učenike**
- ✓ **Razgovarajmo** – dodatne informacije za učitelje koje možete samo pročitati učenicima jer su napisane njima bliskim jezikom.
- ✓ **Zadatak** – neki zadaci mogu sadržavati prijedloge za prilagodbu određenim dobним skupinama.
- ✓ **Zaključak** – sažetak sadržaja aktivnosti i teme za razmišljanje.

3. Pored naslova svake aktivnosti uočit ćete oznaku u obliku simbola. Ta oznaka služi kao preporuka za dobnu skupinu kojoj je namijenjena. Uočiti ćete još jedan simbol koji označava radi li se o aktivnosti vezanoj za medijsku pismenost i/ili aktivnosti za socijalno-emocionalni razvoj učenika.

2-6
razred

2-3
razred

4-6
razred

Medijska
pismenost

Socijalno-
emocionalno učenje

4. Ovaj kurikulum moguće je poučavati na dva načina: redoslijedom po kojem se lekcije pojavljuju ili redoslijedom koji najviše odgovara postojećim digitalnim znanjima ili potrebama vaših učenika. Lekcije su osmišljenje tako da kreću od početka, odnosno od osnova, ali mnogi osnovnoškolci već imaju neko predznanje pa zajedno možete otkriti koje vještine trebaju i žele razviti. Preporučljivo je na početku popričati s vašim učenicima o onome što već znaju odnosno ne znaju. Nadamo se da ćete svi uživati biti Internet genijalci!

Aktivnosti za razvoj rječnika

Listu riječi koje se učestalo koriste u aktivnostima naći ćete na početku svake lekcije.

Pričaj mi o tome

Potrebni materijali:

- Ploča na kojoj ćete ispisati riječi (ploča za pisanje kredom, bijela ploča, pametna ploča, veliki komad papira...)

Upute

1. Svatko neka nađe partnera.
2. Partner 1 neka okrene leđa prema ploči (učenici mogu sjediti ili stajati)
3. Učitelj na ploču ispisuje tri do pet riječi iz rječnika.
4. Partner 2 s ploče čita prvu riječ i opisuje njezino značenje Partneru 1 **bez da izgovara samu riječ.**
5. Partner 1 pokušava pogoditi o kojoj se riječi radi.
6. Kada Partner 1 pogodi točnu riječ ili pojam, Partner 2 prelazi na drugu riječ s ploče.
7. Ponavljajte ovaj proces riječ po riječ dok učenici na pogode sve riječi s ploče.
8. U sljedećem krugu neka partneri zamijene uloge. Ponovite aktivnost s novim riječima iz rječnika.

Tombola Budi internet genijalac

Potrebni materijali:

- Radni listić
- Budi Internet genijalac listići za tombolu.
- Žetončići ili nešto slično čime možete prekriti riječ na listiću. To mogu biti zrnca graha, spajalice, komadići kartona i slično.

Upute

1. Učenicima podijelite **Budi Internet Genijalac lističe za tombolu** (izaberite između listića veličine 3x3 ili 5x5) te pripadajuće žetončice.
2. Učenici u lističe trebaju upisati prethodno naučene riječi.
3. Učitelj naglas čita **definiciju** neke riječi iz rječnika.
Redoslijed čitanja riječi je nasumičan, učitelj sam bira redoslijed.
4. Učenici poslušaju definiciju, a zatim na svom listiću potraže riječ koja odgovara definiciji te prekrivaju riječ žetončićem.
5. Kada je svako polje u redu, stupcu ili dijagonali prekriveno žetončićem, učenik uzvikuje "Bingo!"
6. Nastavite igru s istim listićima ili zamolite učenike da maknu sve žetončice s listića i počnите igru ispočetka.

Mreža riječi

Potrebni materijali:

- Radni listić
- Mreža riječi (str. 8)

Upute

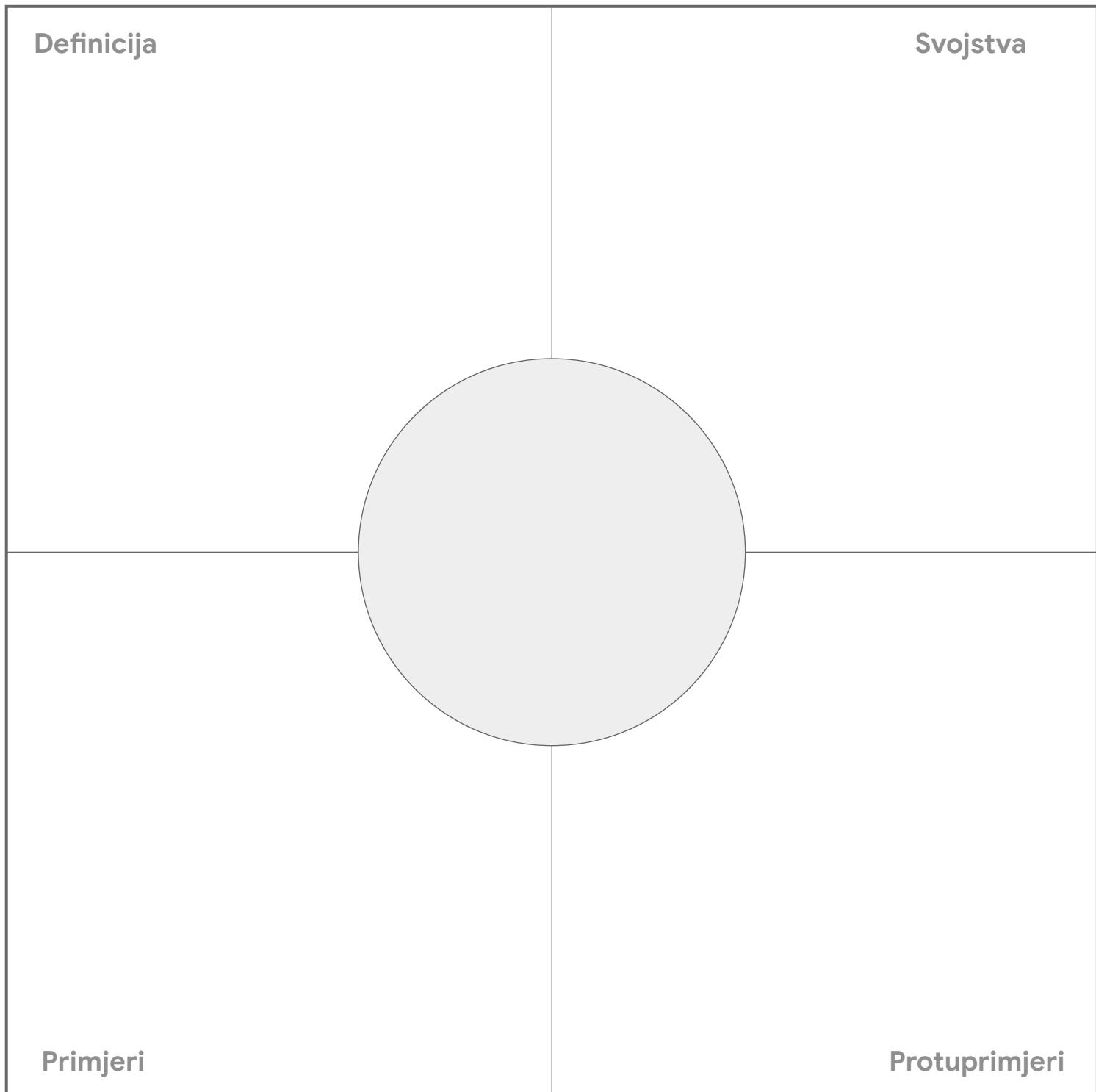
1. Svatko neka nađe partnera.
2. Svakom paru podijelite radni listić **Mreža riječi** ili ih potaknite da naprave svoju shemu mreže na papiru.
3. Svaki par u centar mreže upisuje jednu riječ iz prethodno naučenog rječnika. Ovo možete izvesti na tri načina.
 - Svim parovima dodijeliti istu riječ.
 - Svakom paru dodijelite različitu riječ.
 - Svaki par može sam izabrati riječ s liste prethodno naučenih riječi ili pojmove.
4. Zatim parovi zajedno rade na popunjavanju radnog listića.
5. Evo nekoliko ideja kako proširiti aktivnost nakon što je cijeli radni listić popunjeno.
 - Parovi mogu izabrati novu riječ i ispuniti mrežu.
 - Uzmite radne lističe i izložite ih na zid s riječima.
 - Organizirajte izložbu "Mreža riječi" i svi neka vide mreže drugih učenika.

Budi Internet Genijalac listići za tombolu 5x5

Radni listić: Izvor 2

Budi Internet Genijalac listići za tombolu 3x3

Mreža riječi

Predložak e-poruke/pisma za upoznavanje roditelja s nastavnim metodama

U nastavku se nalazi predložak za e-poruku ili pismo koji možete iskoristiti kako bi roditeljima objasnili na koji način novi alati za učenje mogu pomoći da njihova djeca nauče više o sigurnosti i odgovornom ponašanju na internetu.

Dragi roditelju,

dok su djeca još mala činimo sve kako bismo im pomogli maksimalno iskoristiti potencijal interneta i štitimo ih koliko možemo od njegovih loših strana. Kako djeca postaju tinejdžeri, tako se naša uloga mijenja. Usmjeravamo ih da sami donose sigurne i promišljene odluke o svom digitalnom životu.

U [ime škole] vjerujemo u suradnju s roditeljima i pripremanje naših učenika u [razred] na sljedeće:

- **Kritičko razmišljanje** dok koriste internetske stranice, elektroničku poštu i druge internetske sadržaje
- **Zaštita** od internetskih prijetnji, uključujući nasilje i prevare
- **Pametno donošenje odluke** o tome što, kada, kako i s kime podijeliti na internetu
- **Ljubaznost, prihvatanje drugih ljudi na internetu**, poštivanje svoje i tuđe privatnosti
- U nezgodnim situacijama **traženje pomoći** od roditelja ili odrasle osobe od povjerenja.

U tome je od velike pomoći program Budi internet genijalac uz koji djeca usvajaju vještine za sigurno i pametno korištenje i istraživanje interneta. Dio programa je internetska igra Interland koja učenje čini interaktivnim i zabavnim. Vaše dijete igru može igrati i kod kuće, a možda će mu biti izazov pokazati vam kako se igra. Kurikulum Budi internet genijalac koji je razvio Google u suradnji s nastavnicima, istraživačima i stručnjacima za internetsku sigurnost iz organizacije The Net Safety Collaborative i saveza The Internet Keep Safe Coalition (iKeepSafe.org) pruža zabavno iskustvo učenja primjerno za svaku dob koje se temelji pet osnovnih lekcija:

• Dijeli pažljivo (Istražuj mudro)	• Pazi se prevaranata (Istražuj oprezno)
• Čuvaj svoje tajne (Istražuj sigurno)	• Cool je biti dobar (Istražuj ljubazno)
• Tko pita ne skita (Istražuj hrabro)	

Pametno i sigurno korištenje tehnologije potiče samostalno učenje i pomaže našoj školi da ostvari svoj cilj, cilj u kojem svi učenici u [ime škole] sigurno istražuju internet, unutar i van školskih zidova. Vjerujemo da će Budi internet genijalac tome značajno pridonijeti.

Rado ćemo s Vama podijeliti još informacija o ovom programu i upoznati Vas s resursima koje će vaše dijete upotrebljavati na nastavi, no pozivamo Vas i da proučite sadržaje za obitelji koji su dostupni na stranici <https://ucitelji.hr/budi-internet-genijalac/>. Možete kod kuće nastaviti razgovor i pitati svoje dijete o aktivnostima u kojima sudjeluje. Tko zna, možda pritom i Vi naučite neke nove trikove vezane uz privatnost i sigurnost!

S poštovanjem,

[Vaš potpis]

Najčešća pitanja

Je li potrebno proći kroz sve lekcije prije igranja igre Interland?

Nije, no to bi svakako bilo korisno prije igranja. Interland igra služi učenicima da bi utvrdili svoje znanje, a i zabavnija je ako su učenici imali priliku sudjelovati u razgovoru, raspravi i razmisliti o navedenim temama prije igranja.

Je li učenicima potreban Google račun za Budi Internet genijalac?

Nije! Program BIG dostupan je svima koji posjete mrežnu stranicu. Budući da Google ne prikuplja podatke o učenicima, za program BIG ne postoje niti su potrebne ikakve prijave, lozinke ili adrese elektroničke pošte.

Koji uređaji su kompatibilni s igrom Interland?

Interland se može pokrenuti na svim uređajima koji imaju internetsku vezu i preglednik. To znači da uz skoro svako računalo, laptop ili mobilni uređaj možete postati genijalni istraživači interneta.

Koje adrese mrežnih stranica su potrebne?

- Za početnu stranicu programa Budi internet genijalac posjetite stranicu <https://ucitelji.hr/budi-internet-genijalac/>.
- Za igru Interland posjetite g.co/Interland.
- Za kurikulum Budi internet genijalac posjetite stranicu g.co/BelInternetAwesomeEducators.
- Za dodatne radne zadatke koje djeca mogu raditi sa svojim obiteljima posjetite <https://ucitelji.hr/big-materijali-za-roditelje/>.

Je li mi potrebna posebna edukacija za poučavanje ovog kurikuluma? Može li bilo tko od učitelja poučavati ovaj program?

- Kao prvo: svaki učitelj u osnovnoj i srednjoj školi može predavati materijal iz ovog kurikuluma svojim učenicima. Za to nije potrebna dodatna obuka.
- Kao drugo: niste vi učitelji bilo tko. :)
- Kao treće: ove aktivnosti osmišljene su kako bi na zabavan način i u opuštenoj atmosferi potakle učenike i učitelje na razmjenu informacija, bez ocjenjivanje od strane učitelja.

Za koje razrede je namijenjen program Budi internet genijalac?

Cijeli program, uključujući kurikulum, igru i resurse na internetskoj stranici namijenjen je učenicima između 2. i 6. razreda (od 7. do 12. godine). Međutim, ovisno o učiteljevoj prilagodbi kurikuluma, teme koje se obrađuju mogu biti korisne za bilo koji razred.

Kako djeca uče na temelju igre?

Igra pomaže dodatno objasniti lekcije iz kurikuluma i kroz igru omogućava djeci stvaranje dobrih navika u digitalnom svijetu. Uči ih razumjeti digitalnu interakciju (i njezine posljedice) u sigurnom, obrazovnom okruženju.

Mogu li se sve lekcije koristiti u Google učionici?

Da, da i definitivno da! Možete dodijeliti Interland određenim predavanjima ili sekcijama i učiniti resurse dostupne učenicima u obliku grupne objave za cijeli razred.

Postoji li mapa za dijeljenje ili internetska stranica s radnim listovima koje je jednostavno reproducirati na pametnoj ploči?

Da, u obliku prezentacija. U najnovijoj verziji programa BIG služili smo se alatom Pear Deck kako bismo slajdove kurikuluma prilagodili za što lakše korištenje kod prezentacije, distribucije i dijeljenja. Možete ih pronaći na adresi g.co/BelInternetAwesomeEducators.

Moram li biti stručnjak za digitalno građanstvo da bih upotrebljavao/la ovaj program?

Nipošto. Kurikulum je kreiran tako da ga svaki učitelj može odmah početi predavati u svojoj učionici. Štoviše, ako ste zainteresirani za usavršavanje svojeg znanja ili želite naučiti više o temama vezanim uz digitalnu sigurnost i građanstvo, možete sudjelovati u našem tečaju za učitelje na stranici g.co/OnlineSafetyEduTraining.

Je li kurikulum Budi internet genijalac usklađen s nacionalnim standardima?

Dobro pitanje! Da, jest. Kurikulum je usklađen sa standardima Međunarodnog društva za tehnologiju u obrazovanju (ISTE) i Udruge školskih knjižničara Amerike (AASL).

Mogu li moji učenici spremiti svoj napredak u igri Interland?

Ne mogu u trenutačnoj verziji, a vjerojatno neće ni u budućim verzijama. Budi internet genijalac ne generira i ne pohranjuje nikakve osobne podatke na temelju kojih je moguće utvrditi identitet igrača, uključujući i datoteke za pohranu napretka. To je napravljeno s namjerom da iskustvo bude dostupno svima i zato nisu potrebni račun, prijava ni lozinka.

To je sve super, ali moji učenici se ponose kad završe igru i nešto nauče...

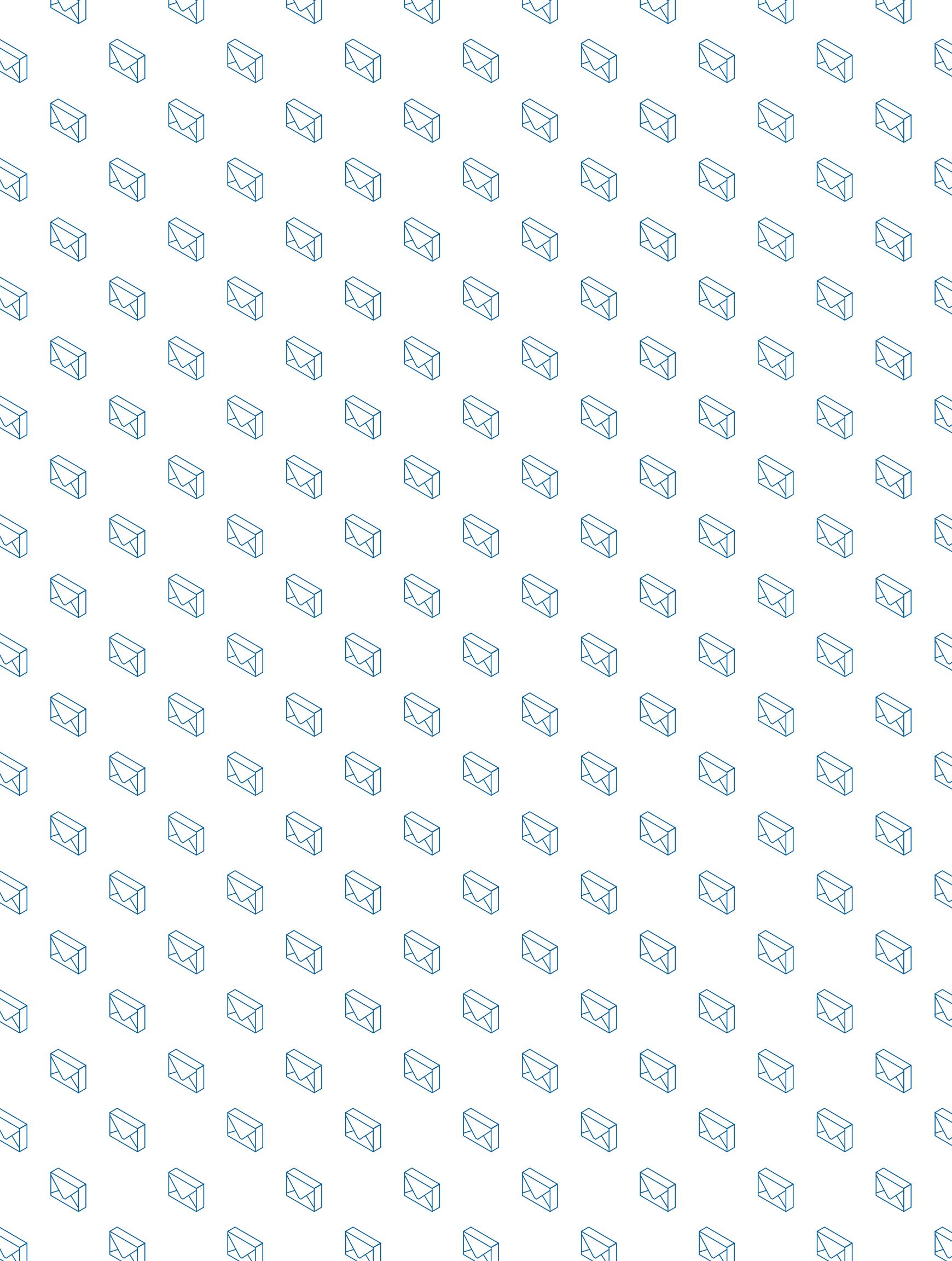
Naravno, razumijemo da treba postojati neka vrsta evaluacije i baš iz tog razloga postoji predložak certifikata u koji se može unijeti ime učenika i izraditi personalizirani certifikat o završetku programa, a možete ga isprintati ili poslati u digitalnom obliku.

Gdje mogu pronaći druge resurse za učitelje?

Sve materijale za učitelje iz programa Budi internet genijalac pronađite na stranici s resursima <https://ucitelji.hr/budi-internet-genijalac/>

Postoji li internetska zajednica korisnika programa Budi internet genijalac gdje mogu razmjenjivati ideje ili potražiti pomoći?

Naravno! (I ponosni smo na nju.) Često dijelimo ideje i komuniciramo s nastavnicima preko Twittera. Pratite nas na Twitteru na [@GoogleForEdu](#) da biste saznali više o programu i drugim temama.

Dijeli pažljivo

Kako zaštititi sebe, svoje podatke i svoju privatnost na internetu?

Pregled lekcije

Aktivnost 1: Kada zadržati informaciju za sebe?	2–6 razred
Aktivnost 2: Čuvanje privatnosti	2–6 razred
Aktivnost 3: Nisam to mislio/la!	MP 2–6 razred
Aktivnost 4: Uokviri sadržaj	MP 2–6 razred
Aktivnost 5: Čiji je ovo uopće profil?	2–6 razred
Aktivnost 6: Kako nas drugi vide?	2–6 razred
Aktivnost 7: Interland: Pažljiva planina	2–6 razred

Teme

Učitelji i roditelji svjesni su da pogreške napravljene prilikom prvih koraka u digitalnom svijetu mogu povrijediti osjećaje, ugled i privatnost djece.

Međutim, teško je uvjeriti djecu da objava koja danas izgleda bezazleno, već sutra (a pogotovo u budućnosti) može biti pogrešno protumačena ili doći do nekih ljudi za koje nismo očekivali da će to vidjeti.

Razni primjeri i vođene rasprave ove aktivnosti potiču učenike na razmišljanje, uče ih kako mudro osigurati internetski profil i upravljanjem vlastitom privatnošću i zaštitom osobnih podataka.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Stvoriti dobar ugled** i upravljati njime na internetu i u stvarnom svijetu.
- ✓ **Poštovati svoju i tuđu privatnost**, čak i kad se nečija definicija privatnosti razlikuje od naše.
- ✓ **Razumjeti potencijalne posljedice** digitalnog traga kojim se nije pravilno upravljalo.
- ✓ **Tražiti pomoć odraslih** kada se nađu u nezgodnim situacijama.

Obuhvaćeni standardi

Standardi društva ISTE za učitelje: I 1a, 1b, 2a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 4d, 5a, 6a, 6b, 6d, 7a{2}

Standardi društva ISTE za učenike: I 1c, 1d, 2a, 2b, 2d, 3b, 3d{1}

Odgojno - obrazovni ishodi za učenike

Informatika: A 1.1., C 1.1., D 1.1., A 2.2., C 2.1., D 2.3., D 2.4., C 3.3., D 3.2., C 4.3., A 5.1., D 5.1., D 6.1., D 6.2., D 7.1., D 7.2., A 8.1., D 8.2.

MPT ikt: A 1.1., A 1.2., B 1.3., C 1.2., D.1.4., A 2.3., B 2.3., C 2.4., A 3.4., C 3.4

MPT uku: A 1.1., A 1.2., A 1.4., B 1.4., D 1.2., A.2.1., A.2.2., B 2.3., B 2.4., D 2.2., A 3.1., A 3.2., A 3.4., B 3.4., D 3.2., A 4/5.1., B 4/5.4.

MPT osr: A 1.2., A 2.1., A 2.3., A 3.2., A 3.3., B.1.1, B 1.2., B.2.1., B.2.2., B.3.2., C 1.2., C 2.1., C 2.2., C 3.2., MPT zdr: A 1.1.B, C 2.1.C, B 3.1.B, MPT goo: C 1.3., A 2.1., C 2.2., A 3.3.

Dijeli pažljivo

Rječnik

Aktivnosti 1 i 2

Internetska privatnost: Širok pojam koji se obično odnosi na sposobnost kontroliranja informacija koje o sebi dijelite na internetu i biranja tko te informacije može vidjeti i dijeliti.

Osobni podaci: Informacije na temelju kojih se može identificirati određena osoba, npr. ime, prezime, datum rođenja, adresa, telefonski broj, OIB, adresa elektroničke pošte itd., te informacije zovemo osobni (ili osjetljivi) podaci. Pažljivo razmislite prije dijeljenja takvih informacija na internetu.

Ugled: Ideje, mišljenja, dojmovi ili uvjerenja koje drugi ljudi imaju o vama; nešto za što ne možete biti potpuno sigurni kakvo je, ali obično želite da je pozitivno ili dobro.

Aktivnost 3

Kód: Riječ, pojam, slika (kao npr. logotip ili emoji) ili neki drugi simbol ili skup simbola koji nose određeno značenje ili poruku. Ponekad se radi o tajnom kodu koji je razumljiv samo nekim ljudima, a najčešće je riječ o simbolu koji nešto predstavlja i kojeg svi mogu razumijeti.

Kontekst: Informacije koje okružuju poruku ili ono što vidimo, a pomaže nam da razumijemo poruku. Kontekst može uključivati mjesto gdje se poruka nalazi, vrijeme kada se pojavila ili tko je napisao tu poruku.

Interpretacija ili tumačenje: Način na koji osoba razumije poruku ili njezino značenje.

Prezentacija: Slika, simbol ili opis koji puno govori (ili izražava istinu) o određenoj stvari, osobi ili grupi ljudi.

Aktivnost 4

Okvir: Kada napravite fotografiju ili video snimku pejzaža, osobe ili predmeta, okvir određuje koji dio toga drugi mogu vidjeti. Dio koji odlučite ostaviti izvan okvira drugi neće moći vidjeti.

Aktivnost 5 i 6

Prepostavka: Nešto što ti ili netko drugi misli o nekoj osobi ili stvari, ali nema dokaza da je to stvarno tako.

Odabir informacija: Donijeti odluku o tome što objaviti na internetu – kakve tekstove, fotografije, audio zapise, ilustracije ili video snimke – i potom te materijale rasporediti i prezentirati imajući na umu kakav bi dojam to moglo ostaviti na ljudе koji to gledaju i što bi na temelju toga oni mogli misliti o vama.

Digitalni trag (ili digitalna prisutnost): Digitalni trag su svi podaci o vama koje se pojavljuju na internetu. To mogu biti fotografije, audio zapisi, video snimke i tekstovi, "lajkovi" i komentari koje ostavljate na profilima prijatelja. Baš kao što cipele ostavljaju trag dok hodate po snijegu, tako i ono što objavljujete na internetu ostavlja digitalni trag.

Činjenica: Nešto što već jest ili može biti dokazno.

Mišljenje: Neki dojam koji netko ima o nekoj drugoj osobi, a koji ne mora biti nužno i istinit jer se dojam ne može dokazati.

Aktivnost 7

Prekomjerno dijeljenje informacija: Otkrivanje puno informacija na internetu. Ovo se prije svega odnosi na otkrivanje velike količine osobnih podataka ili informacija o sebi u određenim situacijama ili u razgovorima na internetu.

Kada informaciju zadržati za sebe?

Učenike podijelite u parove, zadatak im je usporediti izmišljene tajne i tako ih potaknuti na razmišljanje o online privatnosti.

O ovoj aktivnosti: Ovo je ključna lekcija o internetskoj privatnosti za osobe svih dobnih skupina.

Ona nas uči kako je gotovo nemoguće povući ono što ste podijelili na internetu, kontrolirati do koga će sve sadržaj doprijeti i koliko dugo će biti dostupan. Preporučljivo je prvo pitati učenike koje tehnologije oni koriste – i onda se kasnije u zadacima referirati upravo na te medije i uređaje. Ukoliko vam nisu poznate te aplikacije, nemojte brinuti! Vaši učenici vrlo vjerojatno jedva čekaju da ih pitate za pomoć u vezi toga.

Ciljevi za učenike

- ✓ Razumjeti koje osobne podatke treba zadržati za sebe.
- ✓ Zapamtiti da treba poštovati tuđe odluke vezane uz privatnost.

Razgovorajmo

Zašto je privatnost važna?

Internet olakšava komunikaciju s obitelji, prijateljima i svima ostalima.

Šaljemo poruke, dijelimo fotografije i sudjelujemo u razgovorima na društvenim mrežama, no ponekad ne razmišljamo o tome tko još može vidjeti taj sadržaj sada ili u nekom budućem trenutku. Sliku ili objavu za koju trenutačno mislite da je smiješna i bezazlena mogu danas ili u dalekoj budućnosti pogrešno protumačiti ljudi za koje nismo očekivali da će tu objavu moći vidjeti. Mogli biste povrijediti nečije osjećaje. Netko tko vas ne poznaje dobro mogao bi krivo shvatiti šalu i pomisliti da ste zlobni. Kad jednom nešto objavite to je teško poništiti, a uvijek postoji mogućnost da netko drugi kopira objavu, slika zaslona na kojem je nešto objavljeno ili podijeli sadržaj.

Zapamtite:

- Kao i sve ostalo na internetu, vaš digitalan trag mogu vidjeti ljudi koje nikad niste upoznali.
- Kada objavite nešto ili se objavi nešto o vama, to može zauvijek ostati na internetu – dovoljno je da netko snimi zaslon ili podijeli taj sadržaj. Zamislite digitalni trag kao trajni marker: tragovi koje ostavi ne mogu se izbrisati, čak ni kada shvatite da ste htjeli napisati nešto drugo.
- Sve u svemu, jednom objavljene informacije teško je izbrisati, a upravo one mogu stvoriti reputaciju – ono što netko misli o vama. Zato je važno kontrolirati što objavljujemo i dobro razmisliti prije nego što to učinimo!

Upravo zato je vaša privatnost važna.

Zaštitite je tako da objavljujete samo ono što sigurno želite podijeliti, odnosno što želite da ostali vide – pažljivo objavljujte i dijelite na internetu.

Treba znati i kada nešto ne objaviti – ne reagirati na neku objavu, fotografiju ili komentar, ili ne podijeliti neku laž (pa makar to bila samo šala), pretjerano dijeliti ili objavljivati osobne informacije.

Nastavak na sljedećoj stranici →

Puno puta ste čuli "Razmisli pa objavi" zato što je to izvrstan savjet.

Poštuje svoju i tuđu privatnost tako da prvo razmislite o tome što je u redu objaviti, tko bi mogao vidjeti objavu, kakav utjecaj bi objava mogla imati na vas i na druge (sutra ili kada napunite 16 godina), te kada je najbolje ne objaviti ništa.

Pitanja za daljnju raspravu (ova pitanja također možete dati učenicima za domaću zadaću kako bi mogli o njima dodatno razgovarati sa svojim ukućanima):

- Zašto nikada ne bismo trebali objaviti svoje puno ime i prezime, adresu, broj telefona i druge osobne podatke?
- Kada je u redu objaviti fotografiju ili video snimak druge osobe?
- Je li ispravno otkriti nečiju tajnu ili osobne podatke – Zašto? Zašto ne?
- Što ako misliš da je to samo šala?
- Što ako ti netko do koga ti je stalo šalje privatne poruke koje te tjeraju na pomisao da je ta osoba u opasnosti – bi li u tom slučaju podijelio/la tu tajnu?
- Trebaš li toj osobi reći da se brineš za nju ili njega?
- Da li misliš da bi mu trebao/la reći da misliš da je dobro o tome obavijestiti neku odraslu osobu kojoj je stalo do njega/nje?

Zadatak

1. Izmisli tajnu

Za početak svi trebaju izmisliti jednu tajnu (ne dijeliti pravu tajnu).

2. Reci tajnu prijatelju

U redu, jeste li već smislili tajne? Zatim razgovorajte o njoj uz pomoć ovih pitanja:

- Bi li ikada ikome otkrio/la ovu tajnu s drugima?
- Kome bi otkrio/la svoju tajnu i zašto?
- Kako bi se osjećao/la da netko podijeli tvoju tajnu s drugima bez tvog dopuštenja?

3. Reci tajnu svima u razredu

Na kraju će svaki učenik ispričati svoju "lažnu" tajnu pred razredom i kako se osjećao dok ju je dijelio. Učenici zatim mogu raspravljati o svojim odgovorima na pitanja.

Zaključak

Osobni podaci su samo jedna vrsta tajne koju bi trebali zadržati za sebe ili podijeliti samo s članovima obitelji i prijateljima kojima vjerujemo. Jednom kada podijeliš tajnu, ne možeš utjecati do koga će sve doći. Zato nam uvijek govore da dva puta razmislimo prije nego nešto podijelimo i u pravu su! S kojim drugim vrstama informacija trebate pažljivo postupati da biste ih zaštitili?

- Adresa i telefonski broj
- Adresa elektroničke pošte
- Lozinke
- Korisnička imena
- Domaća zadaća i ocjene

Dijeli pažljivo: Aktivnost 2

Čuvanje privatnosti

U ovoj aktivnosti učenici će analizirati četiri unaprijed napisane situacije i razgovarati o tome na koji način zaštiti nečiju privatnost u svakoj od njih.

Ciljevi za učenike

- ✓ Uvidjeti kako svatko od nas na drugačiji način doživljava privatnost.
- ✓ Razumijeti kakvu vrstu zaštite privatnosti svaki od situacija iziskuje.

Porazgovarajmo

Situacije o očuvanju privatnosti: Što učiniti?

Pročitajte moguće situacije u nastavku i naučite nešto više o zaštiti privatnosti.

Zadatak

Razmotriti ćemo sljedećih pet situacija i razmisliti o tome koju vrstu zaštite privatnosti svaka od njih treba. Podijeliti ćemo se u četiri grupe i svaka će grupa porazgovarati o jednoj od situacija. Zatim ćemo svi zajedno razgovorati o zaključcima svake grupe.

Potrebni materijali:

- Nastavni plan za učitelje:
"Čuvaj svoje tajne"

Moguće situacije

- **Scenarij 1:** Netko je učeniku A rekao da je poželjno s vremena na vrijeme mijenjati lozinke i šifre na mobitelu. Zato je učenik A odlučio promijeniti lozinku za korisnički račun svoje omiljene video igre. Učenik A ima najboljeg prijatelja, učenika B, koji nema svoj korisnički račun za tu video igru pa igru uvijek igra s korisničkog računa učenika A. Učenik A dijeli novu lozinku s učenikom B.
 - Je li bilo mudro što je učenik A promijenio svoju lozinku?
 - Je li bilo mudro podijeliti svoju lozinku s drugom osobom?
 - Zašto da ili zašto ne?
 - Što bi se dogodilo kada bi učenik A podijelio svoju lozinku korisničkog računa na nekoj društvenoj mreži?
 - Bi li odgovor ostao isti?
 - Hoće li isti odgovor vrijediti i kada bude u srednjoj školi i upozna nove prijatelje?

Scenarij 2: Netko piše dnevnik. Slučajno saznaš da ga je njegov/njezin prijatelj otkrio kada je prespavao kod nje/njega, pa je pomislio kako bi bilo baš smiješno objaviti dijelove dnevnika na internetu.

Nastavak na sljedećoj stranici →

- Ima li prijatelj pravo objaviti dijelove dnevnika na internetu? Je li to smiješno?
Zašto da ili zašto ne?
- Kako bi se ti osjećao da netko tajne koje si zapisivao u dnevnik objavi na internetu?

Scenarij 3: Netko na profilu svog prijatelja objavi poruku "Uživaj na odmoru!"

- Je li ta osoba sama objavila da odlazi na odmor? Je li htjela da svi na planeti to saznaju? (Dobro, možda ne baš svi, ali nikad se ne zna!)
- Postoji li neki drugi, privatniji način da se prenese ista želja?

Scenarij 4: Saznali ste da je jedna osoba napravila lažni profil na kojem se predstavlja kao jedna druga osoba jer želi tu drugu osobu ocrniti. Profil sadrži i osobne podatke te druge osobe.

- Ima li osoba koju se predstavlja kroz lažni profil pravo znati za to? Bi li mu/joj rekao?
- Nije vidljivo tko je izradio profil, no ti znaš tko je ta osoba. Bi li rekao toj osobi da ugasi profil?
- Trebaš li to reći učiteljima ili nekoj drugoj odrasloj osobi u koju imаш povjerenja?
- Što bi se moglo dogoditi ako to nitko ne učini?

Scenarij 5: Tablet tvoje majke koriste sva djeca u kući i svi znaju šifru. Cijela tvoja obitelj ima jedan korisnički račun za kupovinu preko interneta. Sve je to super do jednog dana kada je u posjet došao prijatelj tvoga brata. Na majčinom su tabletu otvorili internet stranicu za prodaju i gledali najnovije modele gejmerskih slušalica. Tvoj brat je na tren otisao u kuhinju po grickalice, a onda su zajedno izašli igrati košarku. Nekoliko dana poslije, stigla je dostava u tvoju kuću. Donijeli su slušalice. Tvoj brat je tvrdio da ih nije on naručio. Ti mu vjeruješ.

- Tvoji će se roditelji sigurno pitati kako je ta kutija zalutala u vašu kuću – što ćete ti i tvoj brat učiniti?
- Vratimo se opet na lozinku? Čini li ti se problematično to što cijela obitelj koristi istu lozinku na uređajima koje mogu koristiti i vaši prijatelji? Bi li upozorio svoju obitelj na taj problem?

Zaključak

Različite situacije zahtijevaju različita rješenja, i u stvarnom svijetu i na internetu. Uvijek je važno poštivati odluke drugih ljudi koje se tiču njihove privatnosti, čak i onda kada te odluke nisu odluke koje bi ti sam donio/donijela.

Plan rada za učitelje: Aktivnost 2

Čuvanje privatnosti

Napomena za učitelje: Ovaj plan rada pomoći će vam u raspravi o prethodno navedenim scenarijima, to nije radni listić za učenike. Na ploču napišite točne i/ili najprikladnije odgovore na pitanja i razgovarajte o njima.

Scenarij 1

• Je li učenik A dobro učinio što je promijenio lozinku?

Da, prvi korak u zaštiti privatnosti je da imamo različite lozinke za različite uređaje i da ih mijenjamo barem jednom godišnje.

• Je li učenik A trebao podijeliti lozinku s učenikom B? Zašto da ili zašto ne?

Znamo da djeca često povjeravaju svoje lozinke drugima i baš ih zbog toga moramo naučiti da je to loša navika u digitalnom svijetu. Ovako ih možete navesti da shvate štetnost te navike. Možete ih pitati sljedeće: "Možeš li zamisliti neku situaciju u kojoj ne bi htio/htjela da tvoju lozinku zauvijek ima netko osim odrasle osobe kojoj vjeruješ?"

Evo nekoliko primjera.

- Ponekad se posvađamo s prijateljem ili prijateljicom, ljudi se naljute jedan na drugoga – bi li htio da netko tko se ljuti na tebe ima tvoju lozinku? Što bi se dogodilo kada bi se tvoj prijatelj/prijateljica kojem/joj si dao/la lozinku svoga telefona lažno predstavio/la kao ti i onako bezveze, za zabavu, pričao neke čudne stvari o osobi koju oboje poznajete? Izgledalo bi kao da ti govorиш te stvari.

- Ako si lozinku ili šifru povjerio/la nekome tko se poslije ispisao iz tvoje škole i odselio daleko, bi li ti bilo drago da ta osoba zauvijek zna podatke za tvoje korisničke račune?

- Što ako igrate neku internetsku igru i netko drugi te zamoli da mu/joj daš tvoju lozinku kako bi mogao/la igrati pod tvojim imenom? Bi li mu/joj dao/la pristupne podatke bez obzira što ti je prijatelj/prijateljica? Razmisli o svim mogućnostima koje pruža neka internet igrica, i kako bi putem tvog računa tvoj prijatelj ili prijateljica mogli raditi sve isto što i ti. Je li to u redu? Hoće li to biti u redu i sljedećeg tjedna ili godine?

• Što bi se dogodilo kada bi učenik A s nekim podijelio i svoju lozinku za korisnički račun na nekoj društvenoj mreži? Isti odgovor? Hoće li odgovor i dalje biti isti kada krenete u srednju školu i promijenite prijatelje?

Da, odgovor je i dalje isti. Zašto? Zato što jednostavno nije preporučljivo dijeliti lozinke i šifre s prijateljima, čak niti onim najbližim. Ljudi se mijenjaju, prijateljstva dolaze i prolaze, a ti vjerojatno ne bi želio/la da osoba kojoj nije stalo do tebe ima pristup tvojim korisničkim računima. Te bi osobe mogle uređivati tvoje podatke, stvoriti lošu sliku o tebi, mogli bi u tvoje ime objavljivati neke ružne stvari o nekoj trećoj osobi i slično.

Scenarij 2

• Je li prijatelj ispravno postupio kada je objavio tu informacija na internetu? Je li to bilo smiješno? Zašto da ili zašto ne? Neki bi učenici mogli reći da je to bilo zabavno, da je ono što oni dijele zabavno, pa je preporučljivo da malo suzite mogućnosti i postavite im ova potpitanja.

• Kako biste se vi osjećali kako bi netko drugi objavio nešto umjesto vas? Nešto što vi ne želite da itko drugi dozna?

Nastavak na sljedećoj stranici →

Scenarij 3

- **Je li prijatelj javno najavio da putuje?**

U svrhu ove rasprave, pretpostavimo da jest. Pitajte učenike sljedeće...

- **Je li htio da to svi znaju?**

Ne. (Vjerojatno)

- **Zašto ne?**

Evo nekoliko mogućih dobrih odgovora: Zato što njegova obitelj možda ne želi da svi doznaju gdje se nalaze, zbog čuvanja privatnosti ili pak da se ne desi provala kada nikoga nema kod kuće.

- **Koje su drugi načini da mu zaželite sretan put?**

Učenici će se tome najvjerojatnije sami dosjetiti, na primjer netko će možda reći da prijatelju može poslati sms, privatnu poruku, nazvati ga i slično.

- **Ima li učenik čiji su podaci korišteni da bi se izradio lažni profil pravo znati za to?**

Biste li mu rekli? Na prvi dio pitanja lako ćete odgovoriti, no bilo bi zanimljivo vidjeti kakve su reakcije učenika i porazgovarati o tome da li bi osobu obavijestili o postojanju lažnog profila i što bi joj točno rekli.

- **Nije lako saznati tko je izradio lažni profil, ali ti znaš... Trebaš li toj osobi reći da ugasi lažni profil?** Nije svakome ugodno suočiti se s nasilnikom i to je razumljivo.

Pitajte učenike bi li se netko ipak usudio to napraviti i zašto. Kratko pričekajte da vidite hoće li započeti rasprava.

- **Trebaš li o tome obavijestiti učitelja ili neku drugu odraslu osobu od povjerenja?**

Definitivno da ako nitko drugi ne kaže nasilniku da ga ugasi i profil bude i dalje aktivan. Pomozite učenicima da shvate da je zaštita druge osobe – uključujući zaštitu od poniženja, isključivanja iz društva, uznemiravanja i maltretiranja – izuzetno važna. To nije "cinkanje" ili tužakanje. Važno je naglasiti da je cilj zaštititi nekoga, a ne dovesti nekog drugog u nevolju.

- **Što bi se moglo dogoditi ako nitko ništa ne učini?**

U tom slučaju zlo koje se nanosi nekoj drugoj osobi ne bi prestalo...

Ovo bi mogla biti dobra prilika da porazgovarate o tome zašto je važno brinuti za svoje prijatelje. Više o tome u lekciji **Cool je biti dobar**.

Scenarij 4

- **Vaši će se roditelji zasigurno pitati otkud te slušalice u vašoj kući. Što ćete ti i tvoj brat napraviti?**

Vaši će učenici vjerojatno imati različita mišljenja o tome što je ispravno učiniti. To je u redu. Dopustite im da rasprave sve mogućnosti i probaju donijeti zajedničko mišljenje.

- **A što s lozinkom? Porazgovarajmo o tome koje nas sve opasnosti vrebaju kada cijela obitelj koristi istu lozinku za korisničke račune i uređaje?**

A to je tako u mnogim obiteljima. Pokušajte potaknuti učenike da izraze svoje mišljenje o temama kao što su 1) čuvanje obiteljske lozinke kada su gosti u kući, 2) zašto je važno čuvati obiteljsku lozinku i ne dijeliti je s prijateljima i drugim osobama izvan obitelji, 3) osim što bi netko mogao nešto naručiti na vaš trošak, koje su ostale opasnosti koje se mogu dogoditi.

Scenarij 5

- **Vaši će se roditelji zasigurno pitati otkud te slušalice u vašoj kući. Što ćete ti i tvoj brat napraviti?**

Vaši će učenici vjerojatno imati različita mišljenja o tome što je ispravno učiniti. To je u redu. Dopustite im da rasprave sve mogućnosti i probaju donijeti zajedničko mišljenje.

- **A što s lozinkom? Porazgovarajmo o tome koje nas sve opasnosti vrebaju kada cijela obitelj koristi istu lozinku za korisničke račune i uređaje?**

A to je tako u mnogim obiteljima. Pokušajte potaknuti učenike da izraze svoje mišljenje o temama kao što su 1) čuvanje obiteljske lozinke kada su gosti u kući, 2) zašto je važno čuvati obiteljsku lozinku i ne dijeliti je s prijateljima i drugim osobama izvan obitelji, 3) osim što bi netko mogao nešto naručiti na vaš trošak, koje su ostale opasnosti koje se mogu dogoditi.

Nisam to mislio/la!

Učenici kreiraju majicu koja će ih predstaviti koristeći emotikone. Dok to rade, učenici će naučiti kako je jednu poruku moguće interpretirati na više načina.

Nekoliko informacija iz medijske pismenosti za učitelje: Kada nosimo majice s logom nekog branda, korporacije, sportskog kluba, škole, pjevača, političara i slično, mi smo ustvari hodajuće reklame. Cilj ovog zadatka je pokazati kako jedna obična majica može u isto vrijeme biti i način za izražavanje neke poruke i "uređaj" putem kojeg poruku možemo poslati. Na taj način učenici će naučiti kako zasloni nisu jedino mjesto na kojem možemo pronaći medijske sadržaje.

Ciljevi za učenike

- ✓ Naučiti postaviti sebi pitanje: Vide li drugi ovu poruku drugačije od mene?
- ✓ Razviti svijest o različitim vizualnim znakovima kojima se ljudi koriste u komunikaciji.
- ✓ Shvatiti da objavljuvaju nečega na internetu, ili na majici, ustvari stvaramo medijski sadržaj.
- ✓ Naučiti što znači "kontekst", a što "reprezentacija".

Razgovarajmo

Je li itko ikada pogrešno protumačio nešto što ste rekli, napravili, napisali ili objavili na internetu? Jesu li se naljutili ili ražalostili, pa ste morali objašnjavati da niste zapravo tako mislili?

Ponekad u komunikaciji s drugima, mi sami znamo što mislimo, no ljudi s kojima komuniciramo nas ne razumiju, osobito ako se ne nalazimo na istom mjestu. To je zato što naša iskustva utječu na način na koji tumačimo sadržaje poput slika i riječi.

Da bi stvar bila još više zbumujuća, puno toga komuniciramo, odnosno prenosimo neke informacije, a da nismo ni svjesni. Pokazujemo ljudima tko smo i osuđujemo druge za to tko su oni na temelju znakova kao što su odjeća, frizura, pa čak i način hodanja ili gestikulacija rukama. To se zove "reprezentacija": izražavanje nečega o određenoj stvari, osobi ili grupi korištenjem slika, simbola, stila i riječi.

Na primjer, ako na internetu vidite sliku osobe koja nosi sportski dres s logom određene momčadi, vjerojatno ćete pomisliti da je ta osoba navijač i možda ćete biti u pravu. To je zato što su sportski dresovi vrlo prepoznatljivi i svi znamo da su "kod" za sport. Stoga čak i ako nismo sigurni o kojoj se momčadi radi, možemo prepoznati da je vjerojatno riječ o sportskoj momčadi. Međutim, što ako vidite objavu na kojoj čovjek nosi kapu koja izgleda kao plišana glava vuka? Što bi pomislili o toj osobi?

Ako živite u Zagrebu ili ste kojim slučajem veliki obožavatelj KK Cibona, znate da je vuk glavna maskota kluba. Osoba na fotografiji nosila je kapu koja izgleda kao vuk da bi pokazala svoju podršku za KK Cibonu. Ako ne znate da je to kôd za navijača, mogli biste pomisliti da je ta kapa dio kostima za maškare ili samo izrazito čudni modni odabir. Možda ćete doći u napast komentirati kako je izbor kape baš čudan... A to bi moglo naljutiti navijače Cibone. Njima bi taj komentar mogao djelovati bezobrazno i netko bi mogao doći u napast da vam uzvrati sa zlobnim komentarom o vama. To bi vas naljutilo i krenula bi lavina negativnih komentara i povrijeđenih osjećaja.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Kako možemo biti sigurni da drugi ljudi razumiju što želimo reći kada objavljujemo sadržaj na internetu?

Jedan od načina je da vidimo sebe kao stvaratelje medijskog sadržaja, a ne samo komentatore ili sudionike u medijima. Svaki put kada izrađujete internetski profil, šaljete poruku nekome, ostavljate komentar u chatu ili dijelite sliku, stvarate medijski sadržaj.

Kao svi dobri stvaratelji medijskog sadržaja, trebamo pažljivo postupati pri stvaranju i dijeljenju medijskog sadržaja tako da prvo stanemo i razmislimo te si postavimo pitanje: "Kako bi netko tko je drugaćiji od mene mogao protumačiti moju poruku?"

Potrebni materijali:

- Radni listić
- "Bijela majica" (jedna za svakog učenika)
- Radni listić
- "Tablica s emotikonima" (projicirana ili izložena tako da je svatko može vidjeti)
- Markeri, bojice ili voštane bojice za crtanje.
- Ljepljiva traka (ili nešto čime se majice s crtežima mogu izložiti tako da ih svi učenici vide).

1. Opiši sebe pomoću emotikona

Kako bismo shvatili što znači biti kreator kvalitetnog medijskog sadržaja, dizajnirati ćemo majice. Na majicu koju ste dobili nacrtajte emotikon da biste se predstavili drugima. Smijete upotrijebiti jedan, dva ili tri emotikona, ali ne više od toga. Možete koristiti emotikone iz tablice ili izmislite vlastite.

2. Pokaži i reci

Podijelite se u parove i pokušajte shvatiti što emotikoni na majicama drugih učenika govore o njima. Jeste li ispravno pogodili ili ste si morali međusobno objasnjavati što vaši emotikoni znače?

3. Naučite nešto jedni o drugima

Izložite majice u razredu tako da ih svi mogu vidjeti. Možeš li ispravno povezati svaku majicu s njezinim vlasnikom?

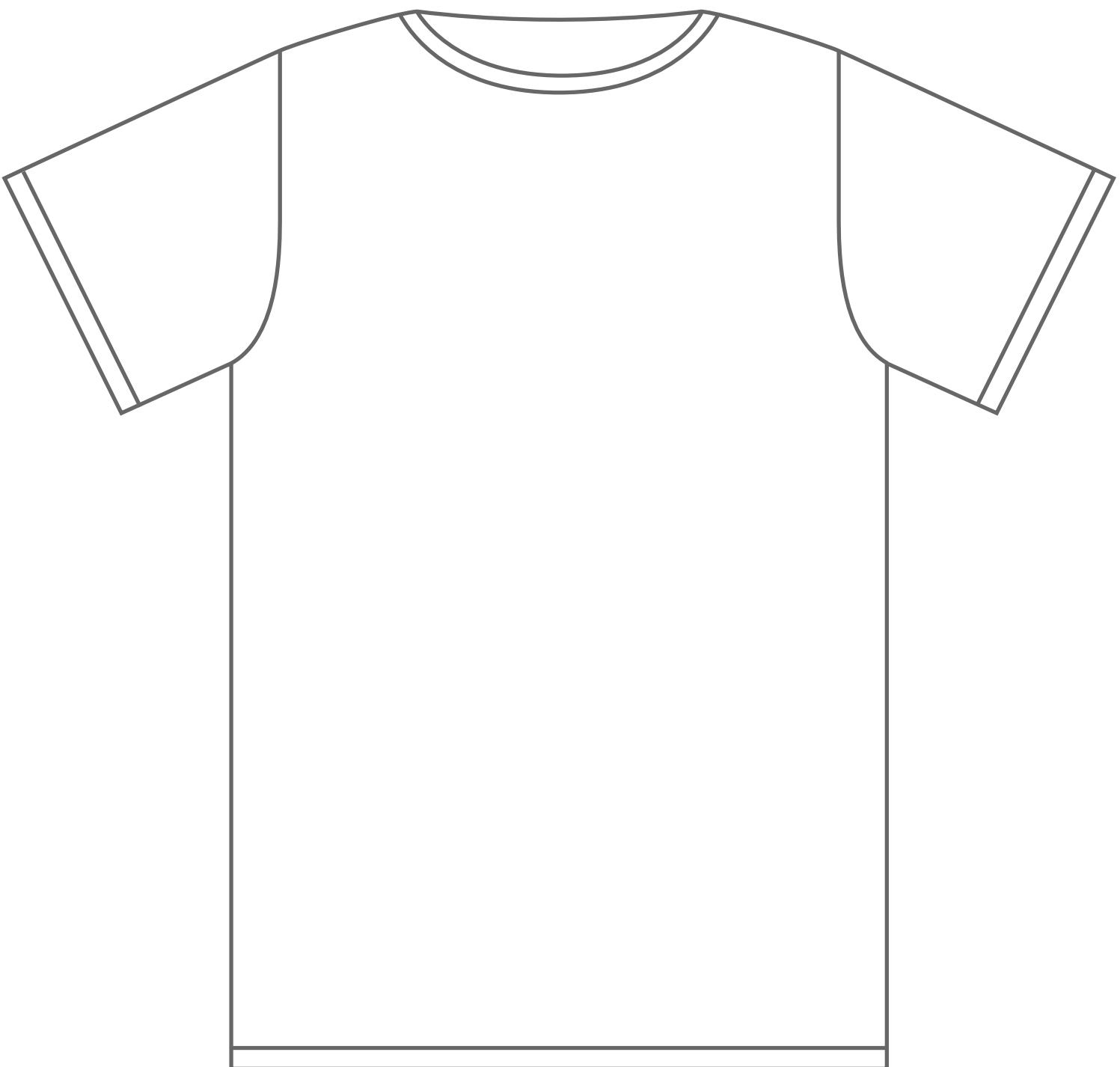
4. Razredna rasprava

- Zbog čega je bilo teško ili jednostavno povezati majicu s učenikom iz razreda? Što ste primijetili o simbolima na majicama koje je bilo lako povezati s njihovim vlasnicima? Je li neke emotikone upotrijebilo puno učenika? Je li neke upotrijebilo samo jedan učenik?
- Slažu li se svi oko značenja svakog emotikona? Kako kontekst može utjecati na značenje emotikona? Uzmimo za primjer emotikon ruke s dva podignuta prstu u obliku slova V. Kako znate označava li on mir, pobjedu ili broj 2? A što je s emotikonom vatre? Predstavlja li on opasnost / hitan slučaj? Ili vrlo popularnu ili uspješnu osobu! (npr. u značenju "žariš i pališ") Mijenja li se značenje emotikona ovisno o tome gdje se pojavljuje? (Na primjer, smajlići koji se smije od uha do uha na domaćoj zadaći može značiti da učitelj misli da ste jako dobro obavili zadatak, no u tekstu od prijatelja može značiti da je prijatelj sretan ili se šali.) Mijenja li se značenje prema tome uz koje druge emotikone stoji?

Zaključak

Kao stvaratelji medijskog sadržaja trebamo prije nego što objavljujemo poruke ili slike na internetu stati i zapitati se: "Kako bi netko drugi mogao ovo protumačiti?" Jesmo li sigurni da će razumjeti što mislimo? Mogu li to krivo protumačiti? A isto bismo se morali zapitati i kada komentiramo tuđe objave. "Jesam li siguran/a da razumijem što je ta osoba mislila?" Kako mogu biti siguran/a?

Bijela majica

Tablica s emotikonima

Uokviri sadržaj

Osnove medijske pismenosti za učitelje: Medijske sadržaje stvaraju ljudi koji stalno donose odluke.

Najjednostavnije odluke su o tome što će uključiti u taj sadržaj, a što neće. Ova lekcija pomaže učenicima da vide sami sebe kao stvaratelje medijskog sadržaja kada odlučuju o tome što će podijeliti na internetu.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Zamisliti** sebe kao stvaratelja medijskog sadržaja.
- ✓ **Razumjeti** da stvaratelji medijskog sadržaja donose odluke o tome što pokazati drugima, a što ostaviti izvan okvira da drugi ne vide.
- ✓ **Iskoristiti** koncept uokvirivanja za lakše razumijevanje razlike između onoga što se može napraviti vidljivim i javnim i onoga što treba osigurati ili sakriti.

Razgovarajmo

Stvaratelji vizualnih medija **uokvirivanjem** kontroliraju koju količinu informacija žele podijeliti s drugima. Odlučuju što će se **nalaziti u okviru** (ono što vidimo) i što će **ostati izvan okvira** (ono što ne vidimo).

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Komad kartona i škare, po jedan komplet za svakog učenika.
- Radni listić
- Što je u okviru ili na zaslonu ili na pametnoj ploči?

Prođite kroz sve aktivnosti zajedno kao razred i zatim razgovarajte o sljedećem:

1. Uokviri

Svi dijelovi medija proizvod su odluka onih koji stvaraju medijski sadržaj. Važna odluka koju treba donijeti je što uključiti u sadržaj koji se objavljuje, a što izostaviti. Kada fotografiramo ili snimamo videozapis, ono što se vidi i ono što se ne vidi odvojeno je okvirom. Da biste vidjeli kako to funkcioniра, uzmite svoj komadić kartona i izrežite iz sredine pravokutnik da biste napravili vlastiti okvir. Držite okvir rukom najdalje što možete i polako ga pomičite prema svojem licu i zatim ga ponovno udaljite (možete ovo isprobati i s funkcijom zumiranja na kameri). Što primjećujete o onome što vidite unutar okvira? A što ako pomičete karton lijevo i desno? Postoji li način da držite okvir tako da vidite samo neke kolege ili samo neke stvari na zidu.

Kad upravljate okvirom, vi stvarate medijski sadržaj. Imate moć odlučiti što se vidi, a što ne. Ono što odaberete staviti izvan okvira još uvijek postoji u stvarnom svijetu, međutim ljudi koji gledaju medijski sadržaj nikad to neće vidjeti.

2. Ostaviti ili izbaciti iz okvira

Uzmite radni listić "Što je u okviru" i pogledajte sliku 1A. Što mislite što gledate i kako to znate? Sada pogledajte sliku 1B. Kako vam dodatne informacije pomažu shvatiti što gledate? Pokušajte ponovno sa slikom 2A. Što mislite, što to stvara sjenu? Koji dokaz za to imate? Slika 2B daje vam više informacija. Je li vaša prepostavka bila točna?

Nastavak na sljedećoj stranici →

3. Previše informacija (TMI – Too Much Information)?

Dodatne informacije nisu uvijek dobrodošle. Ponekad odvlače pozornost i oduzimaju nam mogućnost da uživamo u uokvirenoj slici ili da je razumijemo. Pogledajte primjer br. 3 na radnom listiću. Ponekad je zabavno vidjeti kako nešto nastaje. Međutim, kako bi bilo da svaki put dok gledate film, seriju ili video snimku ne vidite samo mali okvir? Što ako biste svaki put vidjeli sve kamere, mikrofone, osoblje koje radi na filmu i rubove seta? Mislite li da bi ste jednako uživali u priči?

4. Vi ste ti koji odlučujete

Svaki put kada dijelite nešto na internetu, vi stvarate medijski sadržaj. Baš kao producenti filmova, video snimki ili serija možete sami odlučiti što će drugi vidjeti, tj. što će biti unutar okvira, a što će biti nevidljivo, izvan okvira.

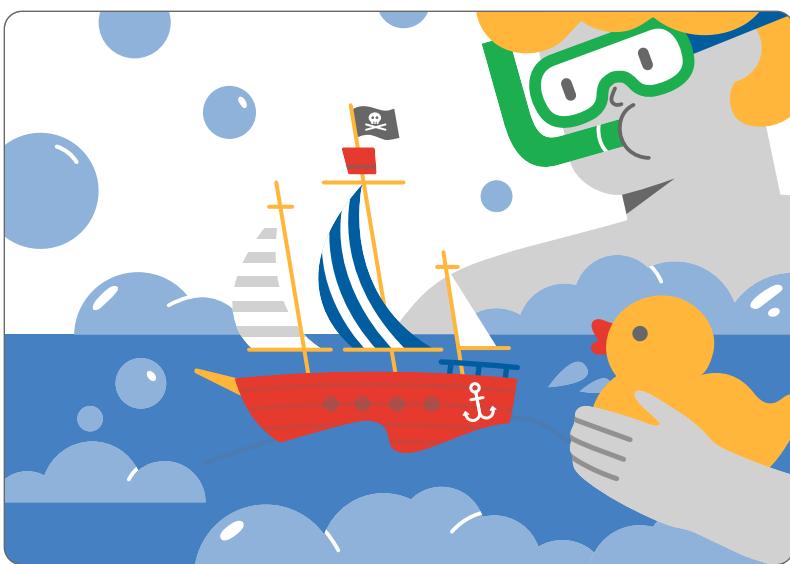
Zaključak

Kao stvaratelj medijskog sadržaja stavljate "okvir" oko onoga što dijelite na internetu tako da drugi mogu vidjeti samo ono što želite da vide.

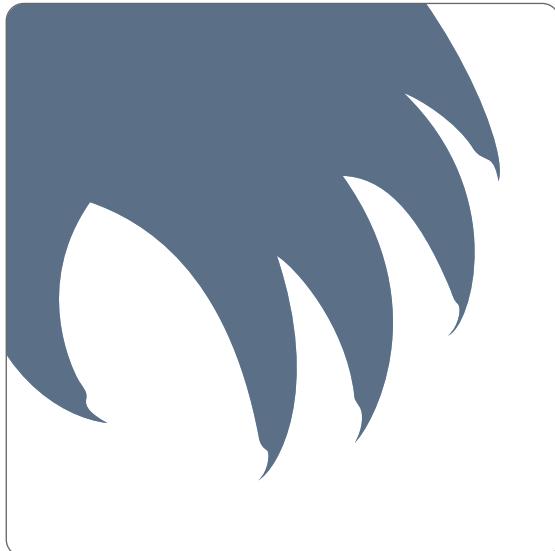
Što je u okviru?

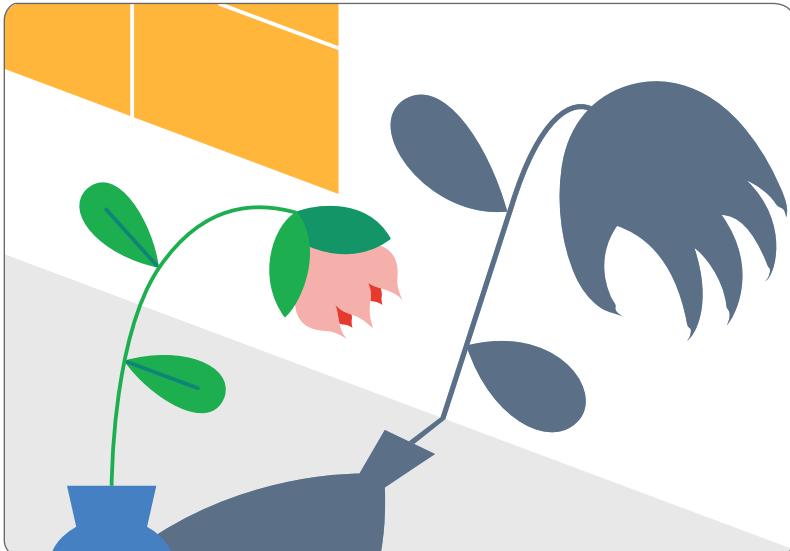
1A

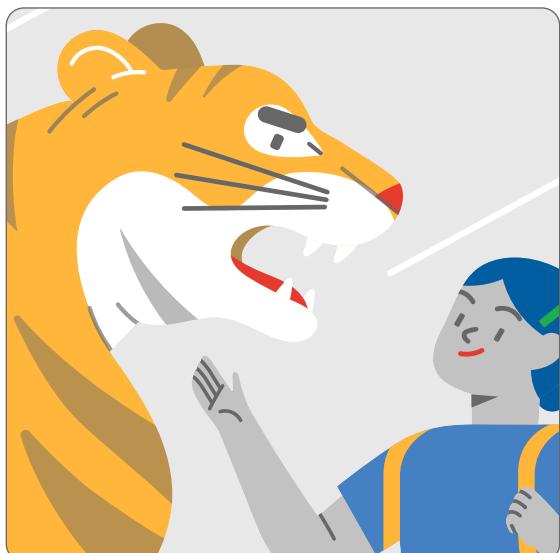
1B

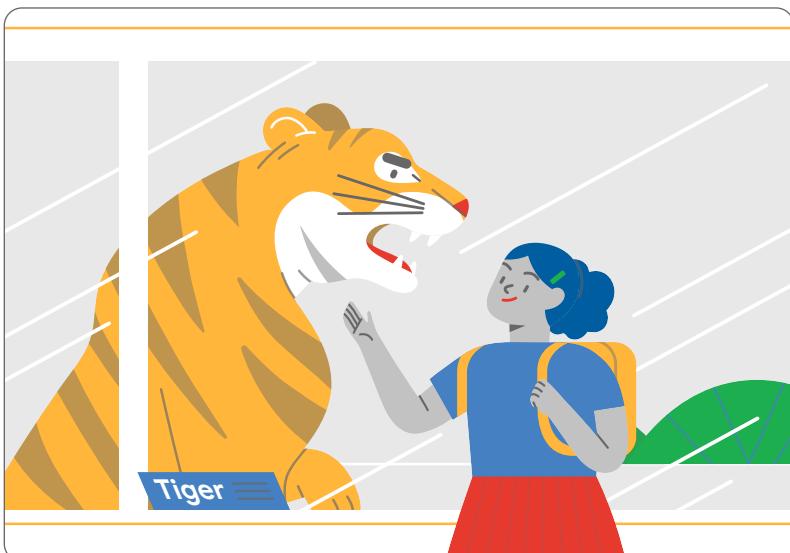
2A

2B

3A

3B

Dijeli pažljivo: Aktivnost 5

Čiji je ovo uopće profil?

Ova će nam aktivnost kroz praktične primjere otkriti kako ustvari izgleda digitalni trag. Na internetu se može naći mnogo osobnih informacija na temelju kojih stvaramo određena mišljenja ili prepostavke o nekim osobama koje na kraju ispadnu netočne.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Otkriti** kako na internetu mogu saznati podatke o drugim ljudima.
- ✓ **Razmisliti** koju sliku o osobi stvaramo kada vidimo što objavljuje na internetu.
- ✓ **Odrediti** točnost informacija i utvrditi razliku između prepostavke, mišljenja i činjenice.

Razgovarajmo

Kako znamo ono što (mislimo da) znamo?

Na internetu su dostupni brojni osobni podaci.

Neki od tih podataka nas mogu navesti da o nekome stvorimo određeno mišljenje ili prepostavke koje se kasnije pokažu netočne.

Pozabavite se sljedećim pitanjima:

- Što možemo otkriti o osobi na temelju njezinih osobnih informacija?
- Što možemo prepostaviti na temelju osobnih informacija, čak i ako nismo sigurni u to?
- Znamo li uopće kako su ti podaci prikupljeni? Kako možemo utvrditi njihov izvor?

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni list: Čiji je ovo uopće profil? – po jedan za svakog učenika.

Moguća prilagodba za učenike 2. i 3. razreda: Ako predajete učenicima drugih i trećih razreda, razmislite jesu li dovoljno zreli za razgovor o digitalnom tragu. Možete se poslužiti strategijom "Ja radim, mi radimo, ti radiš" tako što ćete prvi primjer sami napraviti na ploči, drugi ćete raditi zajedno s učenicima, a treći će učenici pokušati sami izraditi. Nakon toga porazgovarajte!

1. Proučite osobu

Neka svi pročitaju informacije o Kristini, Jani i Robertu ili o nekoj osobi koju će sami izmisliti.

2. Opišite osobu

Učenici se trebaju podijeliti u grupe, pri čemu svaka grupa dobiva jednog izmišljenog lika ili osobu.

3. Pročitajte opis

Svaka grupa čita opis osobe koju je izmisnila.

4. Otkrijte istinu

Ovo je ustvari istina o našim izmišljenim likovima. Usporedimo ono što je istina s onim što ste vi o njima zaključili na temelju njihovih objava.

- **Kristina** je maturantica. Sljedeće godine kreće na fakultet i želi studirati kemijsko inženjerstvo te s vremenom osnovati vlastitu tvrtku. Najviše joj je stalo do njezine obitelji, volontiranja, pop-kulture i mode.
- **Jana** trenira odbojku za svoju srednju školu. Ima 15 godina i živi u Puli. Ima osmogodišnju sestru. Najviše voli odbojku, umjetnost, sviranje gitare i druženje s prijateljima.
- **Robert** ima 14 godina. Nedavno se pridružio nogometnoj momčadi i ima dvije mačke. Jako je dobar u crtaju i vikendom voli izrađivati robote. Najviše mu je stalo do tehnologije, njegove nogometne momčadi i borac je za prava životinja.

5. Raspravite

Koje od naših prepostavki su bile točne, a koje nisu? Što nas je navelo da opišemo osobu upravo na taj način? Temelji li se vaš opis na prepostavkama ili činjenicama - objasni? Što ste naučili u ovom zadatku?

Zaključak

Na temelju nečijih objava, komentara i fotografija donosimo prepostavke koje nisu uvijek točne, pogotovo ako te osobe ne poznajemo. Ono što stavljaju na internetu je samo dio toga tko su oni zapravo i do čega im je stalo. Također je moguće da se žele lažno predstaviti, praviti se važnima ili objavljaju prvo što im pada na pamet. Ne možemo znati tko su oni doista ili kako se zapravo osjećaju dok ih osobno ne upoznamo, a čak i onda će nam trebati vremena da shvatimo tko su.

Čiji je uopće ovaj profil?

Prouči internetsku aktivnost svih osoba u nastavku. Na temelju onoga što vidiš ukratko napiši što misliš kakve su te osobe, što vole i ne vole te do čega im je najviše stalo?

Kristina

Fotke s plesa! Super izgledate, ekipa! Dobro izgledate!

 Najučinkovitije metode za borbu protiv prištića.

Moj mali brat Matko je UŽASNO dosadan. Možda je izvanzemaljac.

 Kazna za prebrzu vožnju.

 Kongres mladih kemičara na PMF-u.

KONAČNO SAM POGLEDALA NOVI FILM RATOVI ŠPIJUNA. Predobar je!!!

Jana

Pobjedili smo! Ostaje nam još samo jedna utakmica prije prvenstva. Moramo još vježbati servis.

 Mrzim školske plesove. #nejdemnaples

 Muzej neandertalaca u Krapini.

 Na putu za Split na proslavu okruglog rođendana. Jedva čekam.

Igram se lovice s tatom na Maksimiru! Bit će super!

 U restoranu La Luna u centru grada.

Robert

 Burgeri kod Bibe.

Promašili smo pobjednički gol. Uh. Ali barem smo probali.

 25 fotografija psića.

 Maturalni ples u Srednjoj školi Langić.

Posjetite internetsku stranicu mog prijatelja! Napravio sam većinu koda za nju.

Upravo sam prešao novi level igrice! Napokon! Obožavam tu igru!!!

Dijeli pažljivo: Aktivnost 6

Kako nas drugi vide?

Učenici trebaju istražiti što o osobama iz prethodne aktivnosti misle drugi ljudi npr. roditelji, poslodavci, prijatelji, policija. Što njihov digitalni trag govori o njima?

Ciljevi za učenike

- ✓ **Razumjeti** što drugi vide iz svoje perspektive dok odlučujemo hoćemo li nešto podijeliti na internetu.
- ✓ **Razmisliti** o posljedicama otkrivanja osobnih podataka: ono što podijelimo postaje dio našeg ugleda koji je kasnije teško promjeniti.
- ✓ **Raditi** na stvaranju pozitivnog traga na internetu.

Razgovarajmo

Novo gledište

Podaci u našem digitalnom tragu mogu dati drugim ljudima više o nama nego što želimo, a posljedice toga mogu biti snažne. Izaberi jednu od osoba s prethodne liste. Zamisli da si to ti i da su to tvoji komentari. Razmotrimo njihovo gledište.

- Mislite li da naši likovi žele da ostali znaju sve te osobne podatke o njima? Zašto da ili zašto ne? Što mislite za koga (ne) žele da vide njihove objave?
- Kako te podatke mogu vidjeti drugi ljudi?
- Kako drugi ljudi mogu iskoristiti te podatke?

Različite situacije zahtijevaju različitu razinu privatnosti. Razmišljanje o tome kako bi drugi ljudi mogli protumačiti naše objave ključno je za stjecanje dobrih internetskih navika vezanih uz privatnost.

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni listić: „Čiji je ovo uopće profil?“ iz aktivnosti 5 (po jedan za svakog učenika)

Moguća prilagodba za druge i treće razrede: Ako mislite da su učenici drugih i trećih razreda spremni razgovarati o tome kako nas drugi vide na društvenim mrežama, zadatak možete prilagoditi tako da smanjite broj gledišta, roditelja, prijatelja, policajaca i samog učenika za 10 godina. Zatim porazgovarajte.

1. Zauzmite novo gledište.

Podijeliti ćemo se u tri grupe. Prva grupa će biti Kristina, druga Jana, a treća Robert. Zatim ću ja (učitelj) ići od grupe do grupe i praviti se da sam jedna ili dvije od ovih osoba (pročitaj listu osoba). Zatim će vaša grupa raspravljati što vaš lik misli o tome kako je osoba koju glumim reagirala na vaše podatke. *Vi ćete glumiti kako bi roditelj, policajac, vršnjak, učenik srednje škole itd. reagirao na podatke o svakom liku s radnog lista (odaberite 2-3 ili upitajte grupe koje likove žele da odglumite).* Budite kratki. Nemojte potrošiti više od dvije minute za svaku ulogu.

• Roditelj	• Trener	• Oglasivač
• Prijatelj	• Policajac	• Poslodavac
• Vi za 10 godina		

Nastavak na sljedećoj stranici →

2. Grupna rasprava

Svaka grupa neka desetak minuta porazgovara o odlukama koje je donio/la njihov lik, reakcijama osobe koju je glumio učitelj i svom stavu o Kristini, Jani i Robertu.

Zatim će učitelj svaku grupu zamoliti da sa svima podijeli ono što ste naučili o doноšењу ispravnih odluka o privatnosti na internetu.

3. Razredna rasprava

Koji su glavni zaključci na temelju ove grupne aktivnosti? Mogu li različiti ljudi na temelju podataka koje ste objavili donijeti točne pretpostavke o vama? Smatrate li da su o vama stekli pozitivno ili negativno mišljenje? Jeste li bili zadovoljni njihovim odgovorima? Što mislite koje su posljedice toga da netko stvori negativno mišljenje o nama na temelju onoga što su našli na internetu? Kako biste birali podatke i biste li objavljivali drugačije podatke sad kad znate tko ih je video?

Zaključak

Različite osobe mogu vidjeti iste informacije i na temelju njih donijeti različiti zaključak. Ne smijemo pretpostaviti da će nas ljudi na internetu vidjeti onako kako mi mislimo da bi trebali.

Interland: Pažljiva planina

Interlandova Pažljiva planina mjesto je na kojem se svi okupljaju i druže. Međutim, moraš paziti što ćeš dijeliti i s kime. Informacije putuju brzinom svjetlosti, a među Internautima koje znaš postoji jedan uljez – Brbljavac koji sa svima dijeli baš sve.

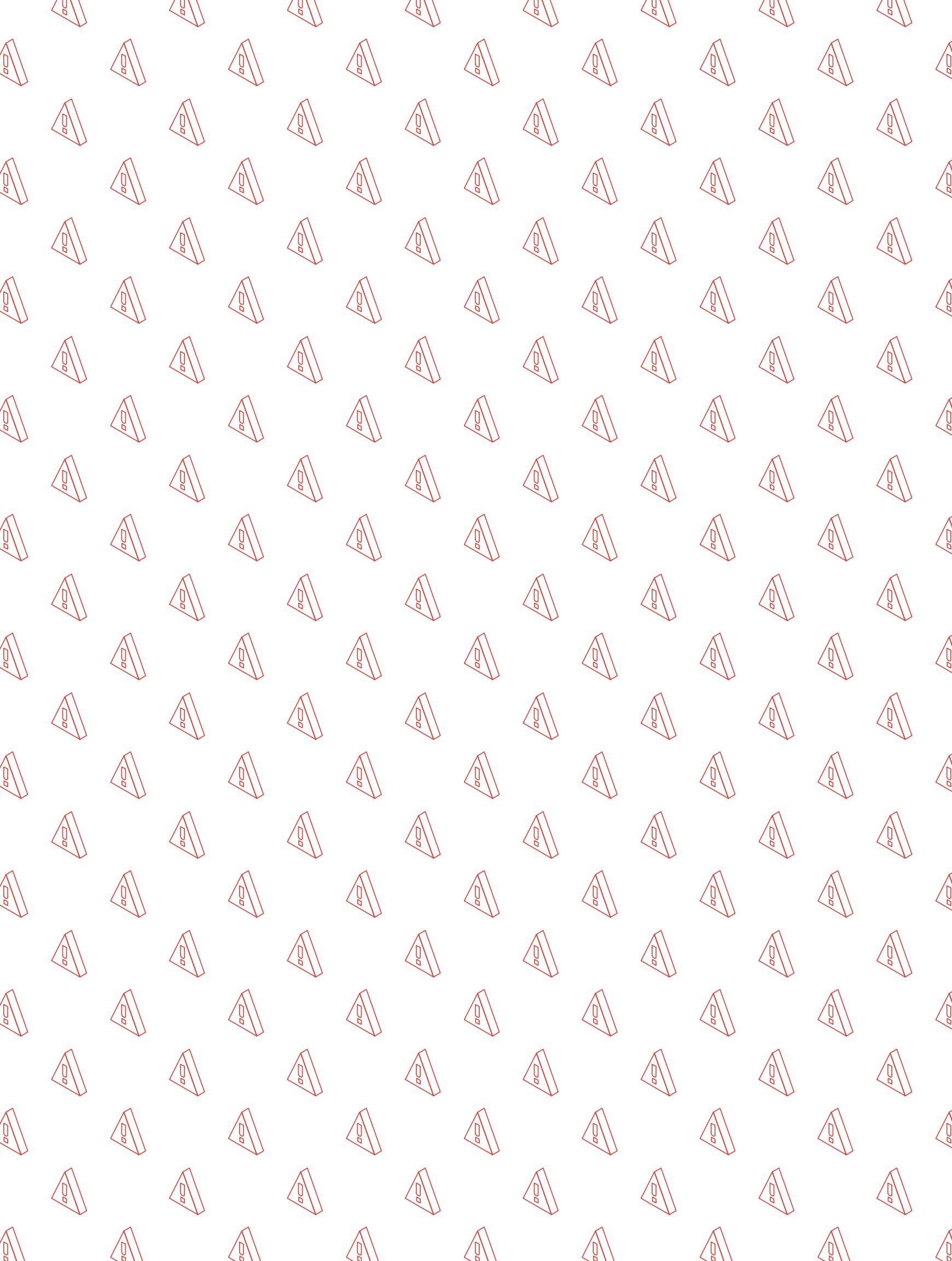
Otvori preglednik na svom računalu ili mobilnom uređaju (npr. tablet, mobitel...) i posjeti https://beinternetawesome.withgoogle.com/hr_hr/interland/pazljiva-planina.

Teme za raspravu

Zadajte učenicima da igraju Pažljivu planinu i pomoću pitanja u nastavku potaknite daljnju raspravu o naučenom. Samostalnim igranjem učenici će najviše dobiti od ovog iskustva, međutim učenike možete podijeliti i u parove. Igra bi od posebne koristi mogla biti mlađim učenicima.

- Od svih objava u igri, koju objavu bi najviše puta podijelio/la u stvarnom životu? Zašto?
- Opiši situaciju u kojoj si slučajno podijelio/la nešto što nisi trebao/la.
- Što misliš zašto se lik u Pažljivoj planini zove Brbljavac?
- Opiši lik Brbljavca i kako njegovi postupci utječu na igru.
- Je li igranje Pažljive planine promijenilo način na koji ćeš ubuduće razmišljati o dijeljenju informacija s drugima na internetu?
- Navedi jednu stvar koju bi promijenio/la nakon sudjelovanja u ovim aktivnostima i igranja igre.
- Navedi jedan primjer loših posljedica kad previše informacija dijelimo sa svima, umjesto samo s prijateljima.
- Koje korake možeš poduzeti ako slučajno podijeliš nešto osobno?
- Što ako netko slučajno podijeli nešto osobno s tobom?

Pazi se prevaranata

Kako izbjegići krađu identiteta i prevare, beskorisne informacije i sve druge pojave na internetu koje vas pokušavaju zavarati... Kako naučiti surfati pametno!

Pregled lekcije	Aktivnost 1: Nemoj zagristi udicu!	2-razred
	Aktivnost 2: Tko si ti zapravo?	2-razred
	Aktivnost 3: Je li to doista istina?	MP 2-razred
	Aktivnost 4: Uočavanje lažnih vijesti na internetu	MP 2-razred
	Aktinost 5: Da sam ja tražilica	MP 2-razred
	Aktinost 6: Kako pretraživati internet - vježbe	MP 2-razred
	Aktivnost 7: Interland: Rijeka Java	2-razred

Teme	Djeca bi trebala razumjeti da nije sav sadržaj na internetu nužno istinit ni pouzdan te da može biti vezan uz pokušaj krađe informacija ili identiteta. Krađa identiteta (eng. phishing) i druge internetske prevare pokušavaju upecati korisnike svih dobnih skupina da odgovore na razne ponude ili pokušavaju doći do informacija praveći se da te korisnike poznaju.
------	--

Ciljevi za učenike	<ul style="list-style-type: none">✓ Razumjeti da ako je nešto na internetu, ne znači da je istinito.✓ Naučiti kako funkcionira krađa identiteta i zašto predstavlja prijetnju te koji se koraci mogu poduzeti da bi se krađa sprječila.✓ Odrediti pouzdanost internetskih stranica i drugih izvora informacija te biti oprezen u pogledu pokušaja manipulacije, nepotkrijepljenih tvrdnjih, lažnih ponuda ili nagrada i drugih internetskih prevara.
--------------------	--

Obuhvaćeni standardi	<p>Standardi društva ISTE za učitelje: [1] 1a, 2c, 3b, 3c, 4b, 5a, 6a, 6d, 7a{2}</p> <p>Standardi društva ISTE za učenike za 2016. g.[1]: 1c, 1d, 2b, 2d, 3b, 3d, 7b, 7c{1}</p> <p>Odgovno - obrazovni ishodi za učenik [1]: Informatika: A 1.1., C 1.1., D 1.1., A 2.2., C 2.1., D 2.3., D 2.4., C 3.3., D 3.2., C 4.3., A 5.1., D 5.1., D 6.1., D 6.2., D 7.1., D 7.2., A 8.1., D 8.2. MPT ikt: A 1.1., A 1.2., B 1.3., C 1.2., D.1.4., A 2.3., B 2.3., C 2.4., A 3.4., C 3.4 MPT uku: A 1.1., A 1.2., A 1.4., B 1.4., D 1.2., A.2.1., A.2.2., B 2.3., B 2.4., D 2.2., A 3.1., A 3.2, A 3.4., B 3.4., D 3.2., A 4/5.1., B 4/5.4. MPT osr: A 1.2., A 2.1., A 2.3., A 3.2., A 3.3., B.1.1, B 1.2., B.2.1., B.2.2., B.3.2., C 1.2., C 2.1., C 2.2., C 3.2., MPT zdr: A 1.1.B, C 2.1.C, B 3.1.B MPT goo: C 1.3., A 2.1., C 2.2., A 3.3</p>
----------------------	---

Pazi se prevaranata Rječnik

Aktivnost 1 i 2

Lažno predstavljanje (eng. catfishing): stvaranje lažnog identiteta ili računa na društvenim mrežama da bi se prevarom potaknulo ljudi da podijele svoje osobne podatke ili da povjeruju u to da razgovaraju sa stvarnom osobom s pravim računom, profilom ili stranicom.

Zlonamjerno: riječi ili postupci kojima se pokušava biti okrutan ili povrijediti nekoga. Ova se riječ se također može odnositi na štetni – zlonamjerni – softver koji je smišljen da bi uništio nečiji uređaj, korisnički račun ili neovlašteno došao do nečijih osobnih podataka.

Krađa identiteta (eng. phishing): pokušaj prevare u kojem se želi da korisnik podijeli svoje podatke za prijavu ili druge osobne podatke na internetu. Pokušaj krađe identiteta najčešće se odvija preko elektroničke pošte, oglasa ili stranica koje izgledaju slično onima koje inače posjećujemo.

Prevara (eng. scam): prevarantski pokušaj zarade novca ili preuzimanje nečeg vrijednog od drugih varanjem.

Smishing (ili SMiShing): vrsta prevare u kojoj vas netko, koristeći SMS, pokušava navesti da nešto napravite, na primjer da podijelite svoje osobne podatke ili lozinke, kliknete na sumnjivu internetsku stranicu ili preuzmete zlonamjerni softver.

Ciljana krađa identiteta (eng. spearphishing): pokušaj krađe identiteta u kojemu napadač ciljano pokušava izvući podatke od određene osobe koristeći dijelove njezinih osobnih podataka.

Pouzdanost: osobina neke osobe na koju se može osloniti, osoba koja će napraviti ono što je ispravno ili potrebno...

Aktivnost 3

Vjerodostojan: kojemu se može vjerovati; osoba koja je vjerodostojna služi se dokazima, tako da uvijek možete biti sigurni da govori istinu.

Stručnost: posebna vještina ili znanje o nečemu određenome; stručnjaci su stručni.

Motiv: razlozi zbog kojih netko nešto radi; namjera.

Izvor: mjesto ili osoba odakle dolaze informacije ili podaci.

Vloger ili videobloger: osoba koja je poznata po tome što redovito objavljuje kratke video snimke na blogu ili društvenim mrežama.

Aktivnost 4

Lažno: netočno; postupak ili poruka kojima se nastoji zavarati, prevariti ili obmanuti nekoga.

Lažne vijesti: vijesti koje namjerno lažu ili izvrću istinu.

Lažna informacija: informacija koja nije istinita, obmanjujuća je.

Dokaz: činjenice ili primjeri koji potvrđuju da je nešto istinito ili lažno.

Kriva informacija: informacija koja je lažna i/ili obmanjujuća.

Skeptičan: onaj tko preispituje tvrdnje koje se prikazuju kao istinite.

Aktivnosti 5 i 6

Poveznica mamac (eng. clickbait): manipulativan internetski sadržaj, objave ili oglasi izrađeni da bi privukli pozornost i potaknuli ljudi da otvore poveznicu ili internetsku stranicu, uglavnom u svrhu povećanja broja pregleda ili prometa na stranici radi zarade.

Ključna riječ: riječ koju upisujete u tražilicu kad pretražujete internet, a izravno je povezana s temom vašeg internetskog pretraživanja – to je riječ koja najbolje opisuje sadržaj koji pokušavate pronaći na internetu. Neka druga riječ ne bi tako dobro opisala temu vaše potrage.

Upit: ključna riječ ili grupa riječi koju upisujemo u internetski pretraživač kako bismo došli do željene informacije. Ponekad je potrebno upisati nekoliko upita kako bismo našli baš ono što tražimo.

Tražilica / pretraživanje interneta: softverski program koji služi kako bismo pronašli razne informacije, kao što su slike, lokacije ili video snimke na internetu.

Rezultati pretraživanja: informacije koje dobijemo kada u tražilicu unesemo neki upit i pritisnemo tipku "Traži" ili "Pošalji".

Nemoj zagristi udicu: Aktivnost 1

Skočni prozori, lažno predstavljanje (catfishing) i drugi načini prevare

Učenici igraju igru u kojoj proučavaju razne elektroničke poruke i tekstove te pokušavaju odgometnuti koje poruke su prave, a koje pokušaji krađe identiteta.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Naučiti** tehniku kojima se ljudi služe za krađu identiteta.
- ✓ **Razmotriti** načine na koje se može spriječiti krađa identiteta.
- ✓ **Znati** da je potrebno razgovarati s pouzdanom odrasлом osobom ako misle da su žrtva krađe identiteta.
- ✓ **Prepoznati** znakove pokušaja krađe identiteta.
- ✓ **Paziti** kako i s kime dijele osobne podatke.

Razgovarajmo

Što je to uopće prevara?

Prevara je kada netko raznim trikovima pokušava doći do nečega što pripada tebi, kao što su na primjer lozinke tvojih računa, osobni podaci, novac ili digitalno vlasništvo.

Napadači su osobe koje se ustvari pretvaraju da su netko koga poznaješ. Putem ukradenog identiteta neke druge osobe pojavljuju se na mrežnim stranicama, porukama, skočnim prozorima ili aplikacijama. Elektronička pošta s ciljem krađe identiteta i nesigurne stranice koje vam napadači šalju ili privitci koje žele da otvorite također mogu prenijeti virus na vaše računalo. Neki virusi na temelju popisa kontakata ciljaju prijatelje i obitelj s istim ili čak personaliziranim pokušajem krađe identiteta. Druge vrste prevara mogu vas pokušati potaknuti na to da preuzmete zlonamjerni (eng. malware) ili neželjeni softver tako da vam govore da nešto nije u redu s vašim uređajem.

Zapamtite: internetska stranica ili oglas ne može znati da nešto nije u redu s vašim uređajem! Dakle, ako vam poručuju da nešto nije u redu, pokušavaju vas prevariti. Zapamtite i ovo (možda ste to već čuli, ali je dobro ponoviti): kada vam piše genijalnu poruku netko koga ne poznate, ili možda poznate, ali niste sasvim sigurni, i ta poruka zvuči ludo, fanastično, ma za ne povjerovati, ona sasvim sigurno i jest za ne povjerovati – zato joj ne vjerujte!

Napomena za učitelja: Možete učenicima postaviti pitanje jesu li su ikada čuli da se tako nešto dogodilo. Ako odgovore potvrđno, pitajte ih jesu li možda vidjeli neku takvu poruku, oni sami ili netko od članova obitelji. Ako nisu, to je dobro za njih. Ako je nekad u budućnosti vide, znati će prepoznati prevaru i zaštititi sebe i svoju obitelj!

Neke je prevare vrlo lako prepoznati. Međutim, neki pokušaji mogu biti podmukli i vrlo uvjerljivi, npr. kada vam prevarant pošalje poruku koja sadržava vaše osobne podatke. To se zove spearphishing i zna biti teško za prepoznati ga jer korištenjem vaših podataka prevarant može stvoriti privid da vas poznaje.

Drugu vrste prevare koja se također tiče krađe identiteta nazivamo catfishing – to je kada netko napravi lažni profil pretvarajući se da je je netko koga poznaješ ili čiji si obožavatelj. Postoji još i smishing (prevara putem SMS poruke) i phishing (prevara putem e-pošte). Dakle, prije nego što otvorite poveznicu ili unesete svoju lozinku na stranici koju nikada nije niste posjetili, zapitajte se o adresi elektroničke pošte ili internetskoj stranici. Možete si, primjerice, postaviti sljedeća pitanja:

Nastavak na sljedećoj stranici →

- Izgleda li stranica jednako profesionalno kao druge internetske stranice koje znate i kojima vjerujete, ima li uobičajeni logotip proizvoda ili tvrtke i je li tekst bez pravopisnih grešaka?
- Ako ste u poruci dobili poveznicu na neku stranicu koja vam se čini zanimljiva, nemojte na nju kliknuti u samoj poruci, već unesite ime stranice u vaš internetski preglednik i upitajte se: Odgovara li URL stranice nazivu proizvoda ili tvrtke i podacima koje tražite? Ima li pravopisnih grešaka?
- Pojavljuju li se neželjeni skočni prozori?
- Počinje li mrežna adresa sa <https://> i malim zelenim lokotom lijevo od toga?
(Ako da, to znači da je veza sigurna.)
- Što piše u tekstu pisanom sitnim slovima? (Tu se najčešće nalaze skrivene važne informacije. No nije dobro ni ako nema teksta pisanog sitnim slovima.)
- Nudi li elektronička pošta ili stranica nešto što djeluje predobro da bi bilo istinito, npr. priliku da se zaradi puno novca? (Ako da, ne vjerujte ako nešto zvuči predobro da bi bilo istinito.)
- Djeluje li poruka čudno? Kao da vas osoba poznaje, ali niste potpuno sigurni u to?

Što ako ipak nasjednete na prevaru? Kao prvo: Nemojte paničariti! To se događa i drugima.

- Odmah to recite svojim roditeljima, učitelju ili drugoj odrasloj osobi od povjerenja. Što dulje čekate, situacija se može pogoršati.
- Promijenite lozinke za svoje internetske račune.
- Ako nasjednete na prevaru, recite to odmah svojim prijateljima koje imate u kontaktima jer bi oni mogli biti sljedeća meta.
- Prijavite poruku kao prevaru preko postavki ako je to moguće.

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni listić:
„Primjeri pokušaja krađe identiteta (phishinga)”
(odgovori su na str. 39)

Moguća prilagodba za učenike 2. i 3. razreda: Podijelite učenike u pet grupa. Svaka grupa treba dobiti jedan primjer s radnog lista. Nakon što svaka grupa prouči svoj primjer, porazgovarajte o tome s cijelim razredom.

1. Podijelite razred u grupe

2. Svaka grupa proučava svoj primjer.

Podijelimo se u grupe. Svaka grupa treba proučiti primjere poruka i internetskih stranica.

3. Učenici bilježe svoje mišljenje

Za svaki primjer trebate zaključiti je li stvaran ili prevara i ispod toga obrazložiti svoje mišljenje.

4. Grupe raspravljaju o svojim mišljenjima

Koji primjeri su djelovali pouzdano, a koji sumnjivo? Je li vas neki odgovor iznenadio? Ako jest, zašto?

Odgovori na radne listiće:

"Primjeri krađe identiteta"

1. Istinito. U ovoj se poruci od korisnika traži da posjete internetsku stranicu tvrtke i da se tako prijave na svoj korisnički račun. Ne nudi se poveznica za prijavu niti se traži vaša lozinka (imajte na umu da vas poveznice mogu odvesti na zlonamjernu adresu).

2. Lažno. Sumnjava i nesigurna adresa mrežna stranica

3. Istinito. U adresi mrežne stranice nalazi se <https://>.

4. Lažno. Sumnjava ponuda u zamjenu za bankovne podatke.

5. Lažno. Nesigurna i sumnjava adresa mrežne stranice

6. Lažno. Nesigurna i sumnjava adresa mrežne stranice

7. Lažno. Nesigurna i sumnjava adresa mrežne stranice i sumnjava ponuda u zamjenu za bankovne podatke.

5. Daljnja rasprava

Kada procjenjujete poruke i stranice koje nađete na internetu možete si postaviti i sljedeća pitanja:

• Dje luje li poruka sumnjivo?

Primjećujete li išta nepouzdano? Primjećujete li neke sumnjive dijelove? Nudi li vam se u poruci rješavanje problem koji niste ni znali da imate?

• Dje luje li aplikacija sumnjivo?

Ponekad se lažne aplikacije, aplikacije koje jako nalikuju pravima, oglašavaju u skočnim prozorima na internetskim stranicama ili se pojavljuju u trgovinama aplikacija. Ako se preuzmu na telefon, mogu biti vrlo štetne, ukrasti vaše podatke ili kontakte, instalirati zlonamjeran softver itd. Provjerite sadrže li pravopisne greške, mali broj ocjena korisnika ili loše osmišljene (neprofesionalne) ilustracije?

• Nudi li se u poruci nešto besplatno?

Besplatne ponude obično nisu besplatne. Ništa u životu nije besplatno.

• Traži li vas osobne podatke?

Neke internetske stranice traže osobne podatke da bi vam mogle slati prevare. Na primjer, kvizovi ili "testovi osobnosti" mogu prikupljati podatke o vama da bi lakše pogodili vašu lozinku ili tajne podatke. Većina pravih tvrtki neće vas tražiti osobne podatke putem elektroničke pošte.

• Radi li se o lančanoj poruci ili društvenoj objavi?

Elektroničke poruke i objave u kojima piše da ih trebate proslijediti drugima mogu ugroziti vas i druge. Ako niste sigurni od koga dolaze i možete li ih bez opasnosti za ostale proslijedivati, nemojte to činiti!

• Sadržava li poruka tekst pisan sitnim slovima?

Na dnu većine dokumenata nalazi se tekst pisan sitnim slovima. Taj je tekst sitan i često sadržava informacije koje netko ne želi da vidite, a izrazito su važne. Na primjer, u naslovu na vrhu može pisati da ste osvojili besplatan mobitel, ali u tekstu pisanom sitnim slovima piše da zapravo morate plaćati tvrtki 2000 kuna mjesečno. Ali opasnost se može kriti i ako takvog teksta nema, stoga svakako obratite pozornost i na to.

Napomena: u svrhu ove vježbe možete prepostaviti da je mrežna adresa igre Interland stvarna i pouzdana.

Zaključak

Na internetu uvijek pazite na pokušaje prevare u igrama, na internetskim stranicama, u aplikacijama ili porukama. Ako nešto zvuči predobro da bi bilo istinito ili vam se nudi nešto besplatno, radi se vjerojatno o lažnoj poruci. A ako ipak nasjednete na prevaru, svakako to odmah recite odrasloj osobi od povjerenja.

Primjeri pokušaja krađe identiteta

The screenshot shows an email inbox window with the URL <https://mail.internaut.com/mail/u/0/#inbox>. The email is from Owl Cinemas with the subject "Important information about your membership". The body of the email reads:

Subject: Important information about your membership
From: Owl Cinemas<memberships@owlcinemas-example.com>
Body: Dear John,
A big "Thank You" from Owl Cinemas for your Unlimited membership so far with us.
We are writing to remind you that your initial 12-month membership with us is almost complete. We hope that you have had an amazing year of film at Owl Cinemas. And because you've been such a loyal member, we'll shortly be upgrading you to our premium membership at no additional cost!
Please check and update your details online now to ensure you benefit from all of the perks of our premium membership.

The Owl Cinemas Team

1. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

Lažno

The screenshot shows a web browser window titled "Internaut Docs" with the URL <http://www.d0cs.internaut.com>. The page features a large placeholder for a user profile picture. Below it is a button labeled "Internaut mail". Further down are two input fields labeled "Email" and "Password", and a red "Sign in to view file" button.

2. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

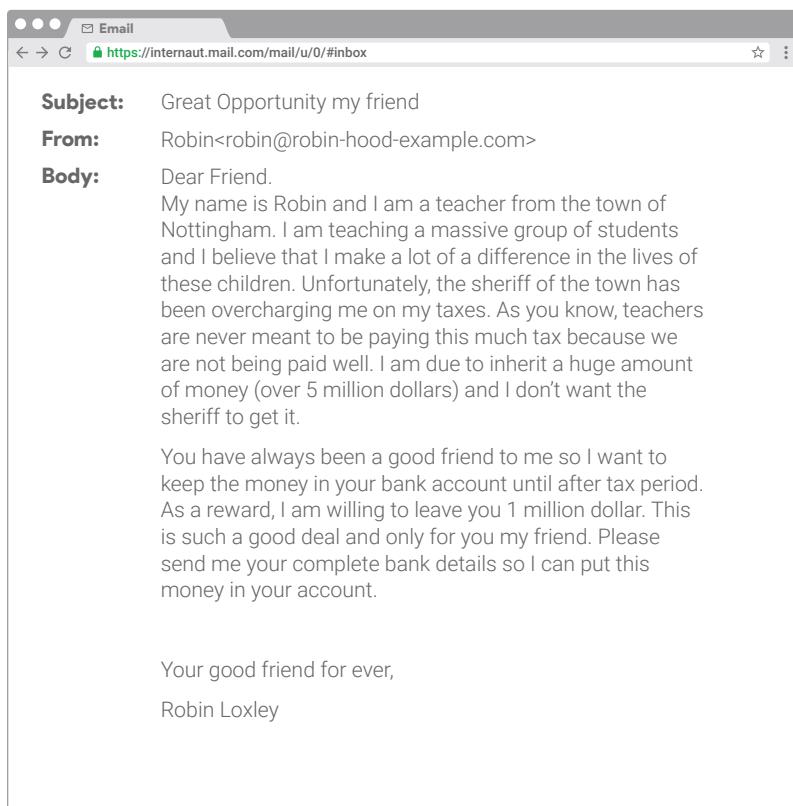
Lažno

The screenshot shows a web browser window titled "Donuts & More" with the URL <https://www.donutsandmoreshop.com>. The header features the text "DONUTS & MORE SHOP" and navigation links for "News", "Donuts", and "More". Below the header is a grid of six donut images arranged in two rows of three. The top row contains a donut with red sprinkles, a plain red donut, and a red donut with wavy glaze. The bottom row contains a donut with white glaze and red sprinkles, a plain red donut, and a plain red donut.

3. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

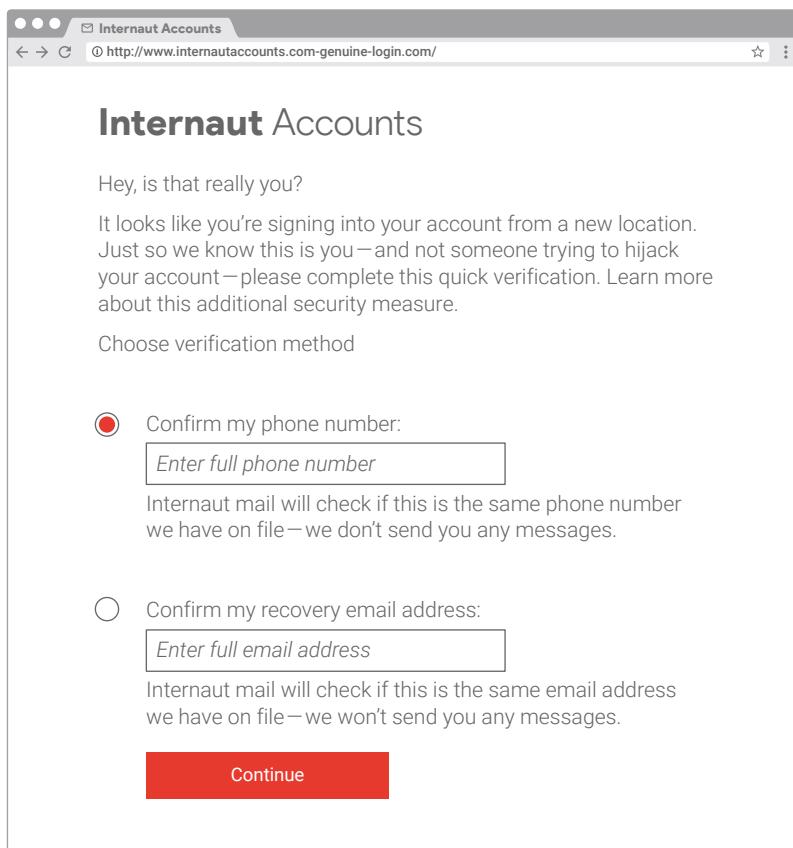
Lažno

4. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

Lažno

5. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

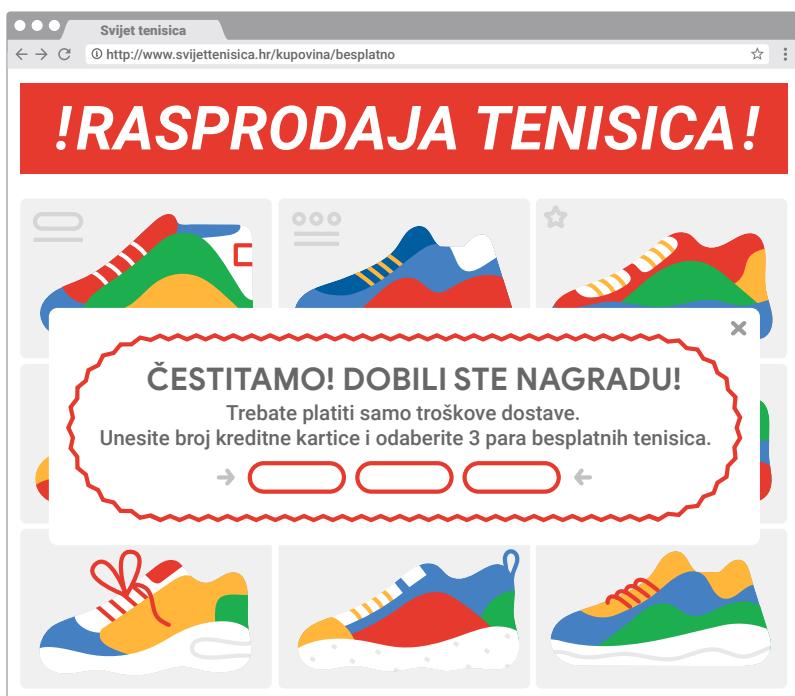
Lažno

6. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

Lažno

7. Je li ovo istinito ili lažno?

Istinito

Lažno

Pazi se prevaranta: Aktivnost 2

Tko si ti zapravo?

Učenici će vježbati izbjegavati pokušaje krađe identiteta tako da odglume i rasprave moguće reakcije na sumnjive tekstove, objave, zahtjeve za prijateljstvom i fotografije na internetu te elektroničku poštu.

O ovoj aktivnosti: Kako se ovdje radi o društvenoj interakciji, ova aktivnost pogodna je za učenike viših razreda (5. i 6. razreda osnovne škole), ali s obzirom na činjenicu da sve više djece u dobi od 7 do 9 godina igra igrice na internetu (i to vrlo često s drugim igračima, ne sami), ova lekcija može biti dobra priprema i za 2. i 3. razrede. Nadamo se da će učitelji tih razreda provjeriti igraju li njihovi učenici igrice na internetu i ako da, što je to što im se u tome najviše sviđa i jesu li već doživjeli neku neugodnu situaciju. Kako bi učenici naučili što više, lekciju obradite ležerno, otvoreno i bez osuđivanja.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Razumjeti** da ljudi na internetu možda nisu kakvima se predstavljaju.
- ✓ **Naučiti** procijeniti, prije odgovaranja na poruku, tko je ta osoba koja im se javlja i laže li o tome tko je zapravo.
- ✓ **Naučiti** da treba postaviti pitanja ili potražiti pomoć odrasle osobe ako je teško odrediti tko je osoba koja im se javlja.

Razgovarajmo

Kako možemo znati da se osoba ne predstavlja lažno?

Kada razgovarate s prijateljem ili prijateljicom preko mobitela možete po njihovom glasu odrediti da su to oni, iako ih ne vidite. Internetski svijet ipak je malo drugačiji. Ponekad je teže biti siguran da je netko stvarno onakav kakvim se predstavlja. U aplikacijama i igrami ljudi se ponekad iz šale prave da su netko drugi, ili da bi zezali nekoga, ali na ružan način. Ponekad čak oponašaju druge osobe da bi ukrali osobne podatke. U tom je slučaju najsigurnije ne odgovoriti im ili pak reći jednake od roditelja ili odrasloj osobi kojoj vjerujete da se s vama pokušava povezati osoba koju ne poznajete. Međutim, ako odlučite da je u redu odgovoriti toj osobi, trebali biste prvo pokušati saznati nešto o njoj. Provjerite njezin profil, vidite tko su joj prijatelji ili potražite druge informacije koje bi potvrdile da je ta osoba doista tko kaže da je.

Postoje brojni načini za provjeru nečijeg identiteta na internetu.

Napomena za učitelja: Mogli biste u razredu započeti raspravu na temu: "Kako možemo provjeriti nečiji identitet na internetu?" Zatim započnite raspravu o izloženim idejama.

• Je li profilna slika osobe sumnjiva?

Je li profilna slika osobe mutna ili se ne vidi dobro? Ili pak uopće nema sliku sebe, već umjesto toga možda ima sliku avatara ili nekog lika iz crtića? Pomoću loših slika, avatara, slike kućnih ljubicama itd. lako je sakriti identitet na društvenim mrežama. Osim toga, prevaranti znaju često ukrasti sliku stvarne osobe da bi napravili lažan profil i pravili se da su ta osoba. Možete li pronaći još slika te osobe, ali pod drugim imenom?

Nastavak na sljedećoj stranici →

• **Sadržava li korisničko ime stvarno ime?**

Podudara li se nadimak na društvenim mrežama s pravim imenom? (Na primjer, profil Ivane Horvat ima adresu mrežne stranice kao što je SocialMedia.com/ivana_horvat.

• **Postoji li kratka biografija na profilu?**

Ako da, djeluje li kao da ju je napisala stvarna osoba? Lažni računi uglavnom nemaju puno informacija u području "O meni", ali mogu sadržavati puno informacija koje su kopirane ili nasumično uzete s drugih stranica u svrhu izrade lažnog profila. Postoji li išta u biografiji što se može potvrditi pretraživanjem interneta?

• **Koliko je dugo račun aktivan? Je li aktivnost koju vidite u skladu s vašim očekivanjima?**

Je li profil nov i ima li na njemu puno aktivnosti? Imate li s tom osobom zajedničkih prijatelja? Lažni računi uglavnom nemaju puno sadržaja ni znakova objavljivanja, komentiranja ili društvene aktivnosti.

Zadatak

Potrebni materijali:

- Primjerak radnog listića: „tko si ti zapravo“ izrezan na trake, pri čemu se na svakoj traci treba nalaziti jedan scenarij.
- Posuda u koju se mogu staviti trake sa scenarijima (svaka grupa učenika treba izvući jedan scenarij)
- [1]Koncept za učenike sa str. 46 (po jedan za svakog učenika tako da ga može pratiti)

1. Grupni razgovor o scenariju

OK, sada ćemo se podijeliti u pet grupa. Svaka grupa će iz ove posude izvući jedan scenarij.

2. Svaka grupa neka odabere jedan ili više odgovora sa "šalabahtera" i objasni zašto ste odabrali baš taj odgovor za tu situaciju. Slobodno napišite još primjera potencijalno sumnjivih poruka za koje mislite da bi još lukavije skrivale istinu.

3. Čitav razred raspravlja o odabiru grupe

Na kraju, pomoću šalabahtera raspravimo sve situacije s čitavim razredom. Svaka grupa čita svoj scenarij, razredu iznosi svoj odgovor i objašnjava zašto su ga (ili ih) odabrali. Razredna rasprava o zaključcima grupa.

Zaključak

Mi sami kontroliramo s kime razgovaramo na internetu. Svakako provjerite predstavljaju li se osobe s kojima se povezujete preko interneta lažno!

Tko si ti zapravo?

Scenarij 1

Dobio si zahtjev za prijateljstvo od nekog nepoznatog igrača igrice koju upravo igraš.
"Hej, dobro igraš! Trebali bismo igrati zajedno! Hoćeš li me dodati za prijatelja?"

Scenarij 2

Dobili ste poruku na mobitelu od nekoga koga ne prepoznajete. "Ćao, Katarina je!
Upoznali smo se prošlo ljeto. Sjećaš me se?"

Scenarij 3

Dobili ste poruku od nekog koga ne pratite? "Hej! Super su mi tvoje objave, jako si
smiješan! Pošalji mi svoj broj mobitela da možemo razgovarati!"

Scenarij 4

Dobili ste poruku u chatu od nekog koga ne poznajete: "Vidjela sam te u hodniku danas.
Baš si zgodan. Koja ti je adresa? Mogu doći kasnije kod tebe da se družimo?"

Scenarij 5

Dobili ste poruku preko interneta. "Bok, upravo sam se video s tvojom prijateljicom
Anom! Rekla mi je za tebe. Hoćeš da se nađemo? Gdje živiš?"

Tko si ti zapravo?

Ovdje se nalazi pet scenarija za poruke koje svatko može dobiti preko interneta ili mobitela. Svaki od njih sadržava i popis odgovora koje možete iskoristiti, od kojih su neki dobri, a neki nisu. Razmislite koji od ovih scenarija vam ima smisla i možete li se možda sjetiti još kojeg odgovora. Porazgovarajte međusobno, pa čemo svi zajedno još jednom raspraviti.

Dobro upamtite: Ako vam se dogodi neki od ovih scenarija, a ne znate kako reagirati, najbolji odgovor je ne odgovoriti. Uvijek možete ignorirati ili blokirati nekoga. Također nikad nije loša ideja o tome razgovarati s roditeljima ili učiteljima.

Scenarij 1

Dobio si zahtjev za prijateljstvo od nekog nepoznatog igrača igrice koju upravo igraš "Hej, dobro igraš! Trebali bismo igrati zajedno! Hoćeš li me dodati za prijatelja?" Što ćete napraviti?

- **Ignorirati.** Ako ne poznajete tu osobu, jednostavno ju nemojte dodati za prijatelja.
- **Blokirati tu osobu.** Nećete više dobivati poruke od te osobe, a ona na većini društvenih platformi neće ni primjetiti da ste ju blokirali.
- **Promijeniti postavke.** Otvorite postavke igre, pogledajte možete li isključiti primanje svih zahtjeva za prijateljstvom i označite to polje. Tako nećete ni morati odlučivati želite li prihvati zahtjeve za prijateljstvom od nepoznatih igrača.
- **Potražite tu osobu na internetu.** Pogledajte ima li ta osoba stranicu ili profil i provjerite je li stvarno igrač: ima li iskustva, pratitelje, je li objavila neki sadržaj uživo. Znaju li vaši prijatelji je li ta osoba stvarna? Možete razmisliti o tome da ga destate kao prijatelja, samo ako stvarno djeluje kao ozbiljan igrač. No za djecu je uistinu najbolje da igraju samo s prijateljima koje poznaju i u stvarnom životu.
- **Dodati je kao prijatelja.** AKO se čini da je u redu. To se ne preporučuje, osim ako niste provjerili tko je ta osoba i upitali odraslu osobu od povjerenja ili prijatelje znaju li tko je ta osoba. Ako igrate s tom osobom, s mikrofonom i slušalicama, pazite da razgovarate samo o igri: nikada ne otkrivajte puno ime ili bilo koji drugi osobni podatak.
- **Dati joj osobne podatke.** Ni slučajno. **Zapamtite:** Nikad nemojte davati osobne podatke osobama koje ne poznajete.

Scenarij 2

Dobili ste poruku na mobitel od nekoga koga ne prepoznajete. "Ćao, Katarina je! Upoznali smo se prošlo ljeto. Sjećaš me se?" Kako ćete postupiti?

- **Blokirat ćete Katarinu.** Ovo bi moglo djelovati nepristojno ako je u stvarnosti poznajete. Međutim, ako ste sigurni da prošlo ljeto niste upoznali nikoga tko se tako zove ili vam šalje previše poruka i dijeli previše informacija o sebi, onda je u redu blokirati je.

- **Ignorirat ćete Katarinu.** Ako je ne poznajete, možete joj jednostavno ne odgovoriti.
- **“Bok Katarina, znamo li se?”** Ovo je sigurna opcija ako niste sigurni jeste li je upoznali i želite to utvrditi tako da sazname dodatne informacije. Međutim, nemojte nikako reći Katarini gdje ste bili prošlo ljeto!
- **“Ne sjećam te se, ali možemo se svejedno naći.”** Ovo nikako nije dobra ideja. Nemojte nikada nuditi da ćete se naći s nekim koga ne poznajete.

Scenarij 3

Dobili ste izravnu poruku od @soccergirl12, nekoga koga ne pratite. “Hej! Super su mi tvoje objave, jako si smiješan! Pošalji mi svoj broj mobitela da možemo razgovarati!” Kako ćete postupiti?

- **Ignorirat ćete @soccergirl12.** Ne morate odgovoriti ako to ne želite.
- **Blokirat ćete @soccergirl12.** Ako vam osoba djeluje čudno i blokirate je, više nikad nećete morati razgovarati s njom, osim ako ne napravi novi lažan profil i kontaktira vas kao druga lažna osoba.
- **“Bok, pozajemo li se?”** Ako niste sigurni u to, svakako postavite pitanja prije nego što date nekome svoje osobne podatke kao što je telefonski broj.
- **“Ok, moj broj je...”** Nikako! Čak, i ako ste provjerom utvrdili tko je osoba koja vas je kontaktirala, nije mudro davati svoje osobne podatke na društvenim mrežama. Pronađite drugi način da stupite s tom osobom u kontakt, bilo preko roditelja, učitelja ili druge pouzdane osobe.

Scenarij 4

Dobili ste poruku u chatu od nekoga koga ne poznajete. “Vidjela sam te u hodniku danas. Baš si zgodan. Koja je tvoja adresa? Mogu doći kasnije kod tebe da se družimo?” Kako ćete postupiti?

- **Ignorirat ćete poruku.** To je vjerojatno dobar izbor.
- **Blokirat ćete osobu koja je poslala poruku.** Ne okljevajte ako vam netko djeluje sumnjivo.
- **“Tko si ti?”** Ne preporučuje se to pitati. Ako poruka djeluje sumnjivo, bolje je ne odgovoriti na nju ili samo blokirati osobu koja ju je poslala.
- **“Jesi li to ti Iva? I ti si zgodna! Živim u Preradovićevoj 24.”** Ovo nije dobra ideja čak ni ako mislite da znate tko vam je poslao poruku. Prije nego što nekome date svoju adresu ili bilo koji drugi osobni podatak, prvo provjerite tu osobu, čak i ako mislite da je poznajete. Nikad se nemojte nalaziti uživo s nekime koga poznajete samo iz razgovora preko interneta.

Scenarij 5

Dobili ste poruku: "Ej! Upravo sam upoznao tvoju frendicu Anu... rekla mi je za tebe. Hoćeš da se nadjemo? Gdje živiš?" Kako ćete postupiti?

- **Ignorirat ćete poruku.** Ako ne poznajete osobu koja vam je poslala poruku, ali imate prijateljicu koja se zove Ana, najbolje je prvo provjeriti s Anom je li to istina, prije nego što odgovorite na poruku.
- **Blokirat ćete osobu koja je poslala poruku.** Ako ne poznajete osobu koja je poslala poruku, a nemate prijateljicu koja se zove Ana, najbolje je preko postavki blokirati tu osobu tako da vas ne može više kontaktirati.
- **"Tko si ti?"** Nije najbolja ideja odgovoriti s ovim pitanjem. Ako ne poznajete osobu, najbolje je ne odgovoriti, barem dok ne dobijete povratnu informaciju od Ane.

Pazi se prevaranata: Aktivnost 3

Je li to doista istina?

Napomena za učitelje: Osim što želimo pomoći učenicima da se služe analitičkim pitanjima da bi procijenili vjerodostojnost određenog izvora, želimo ih naučiti i da razumiju da informacije dolaze iz raznih izvora (ne samo udžbenika). Stoga moraju primjenjivati svoje vještine za analizu različitih vrsta medijskog sadržaja. Kada to nauče, spremni su za prelazak na analizu posebnih kategorija medijskog sadržaja kao što su vijesti ili znanstveni podaci.

Napomena: Ova je aktivnost iz medijske pismenosti prikladna za sve uzraste, no možda je ipak malo prezahtjevna za učenike 2. i 3. razreda. Zato predlažemo prilagodbu koju možete pronaći pod Zadatak.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Utvrđiti** koje postupke učenici već upotrebljavaju da bi saznali jesu li informacije vjerodostojne.
- ✓ **Razmisliti** o tome kako određene stvari poput **stručnosti i motiva** utječu na vjerodostojnost.
- ✓ **Naučiti** četiri pitanja za procjenu vjerodostojnosti izvora.
- ✓ **Razumjeti** da izvori koji su vjerodostojni za jednu temu, ne moraju nužno biti pouzdani za drugu temu.
- ✓ **Naučiti** da pretraživanje više različitih izvora često pomaže pri utvrđivanju toga je li nešto vjerodostojno.

Razgovarajmo

Što čini nekoga ili nešto pouzdanim ili povjerljivim?

Svaki dan odlučujete hoćete li nečemu vjerovati ili ne. Je li videozapis koji ste vidjeli vjerodostojan? Je li video koji ste vidjeli stvaran ili lažan? Govori li vam stariji brat istinu ili vas zeza? Je li glasina koju ste čuli o prijatelju istinita? Kako ćete utvrditi govori li vam netko istinu? Služite li se već ovim pokazateljima?

• Činjenice koje znate o određenoj osobi

Na primjer, znate je li vaš prijatelj jako dobar u nečemu, je li inače iskren ili radi smicalice ili je zloban, tako da obično možete odrediti kada je ozbiljan, a kada se šali ili laže.

• Činjenice koje netko zna o vama

Na primjer, vaši roditelji znaju od koje hrane vas boli želudac i stoga slušate njihove savjete kada se radi o tome što smijete jesti. Školska knjižničarka zna koji su vaši interesi i kakve knjige volite te stoga slušate njezine preporuke knjiga.

• Ton glasa i izraz lica

Na primjer, ako vam prijatelj kaže da mu se nimalo nije svidio novi park za skejtanje, a pritom zakotrlja očima i zvuči sarkastično, znate da zapravo misli suprotno od toga.

• Situacija

Na primjer, ako se vaši prijatelji sezazu i jedan od njih vas zadirkuje zbog vaše nove frizure, znate da je to samo šala. Međutim, ako netko drugi u školi kaže istu stvar da bi vas osramotio pred razredom, onda je to uvreda.

Nastavak na sljedećoj stranici →

Kada čujemo neku informaciju u medijima, primjerice na video snimci, od osobe na televiziji ili internetskoj stranici, ne poznamo osobno izvor i on ne poznaje nas. Stoga ne možemo biti sigurni možemo li vjerovati tom izvoru.

Čak i kada nam netko pošalje poruku nema dodatnih indikatora kao što je izraz lica ili ton glasa, pa možda nećemo biti sigurni što je pošiljatelj htio reći. U tom slučaju trebamo postavljati pitanja...

Zadatak

Potreban materijal:

- Radni listić:
"Kako odlučiti je li izvor vjerodostojan?" (po jedan za svakog učenika)

Moguća prilagodba za učenike 2. i 3. razreda: Ako smatrate da su vaši učenici spremni za razgovor o tome je li neki izvor vjerodostojan, obradite samo korak 1. i 2.

1. Procjena izvora

Ako želite preporuku za odličnu novu video igru, hoćete li pitati svoju baku? To jest, je li vaša baka **vjerodostojan** izvor za informacije o video igram? **Vjerodostojan** izvor je onaj kojem možete vjerovati da će vam dati točne i relevantne informacije.

Sastavite popis prednosti i nedostataka prema tablici u nastavku da biste objasnili koje su prednosti, a koji nedostaci traženja bake za savjet u vezi s video igrom.

Izgleda li vaš popis otprilike ovako?

PREDNOSTI	NEDOSTACI
Baka me voli i želi da budem sretan/na.	Baka ne voli igrati video igre i ne zna puno o njima.
Baka je jako dobra u pronalaženju informacija ako ne zna sama odgovor.	Baka ne zna koje igre već imam i kakve igre volim.

Ako je vaš popis izgledao ovako, iskoristili ste dva od najuobičajenijih alata pri odlučivanju o tome je li izvor vjerodostojan: motiv i stručnost. "Stručnost" je posebna vještina ili znanje o nečemu određenome; stručnjaci su stručni. "Motiv" je nečija namjera, tj. razlog zašto nešto govori ili radi.

Koji od navoda u popisu vam ukazuje na bakine motive? Koji od navoda govori o njezinoj stručnosti? Je li baka, dakle, prema ovoj tablici prednosti i nedostataka vjerodostojan izvor za informaciju o tome koju video igru da kupite? Baka vam ne bi lagala, no vjerojatno bi bilo bolje da pitate nekoga kome je također stalo do vas, ali tko zna više o igram i vrstama igara koje volite.

Isto tako vam je tata možda odličan kuhar, no ne razumije se u modu nimalo, a vaš trener može biti jako dobar u košarci, ali ne i u gimnastici. Baka možda može popraviti gotovo svaku igračku, no ne zna ništa o videoigricama. **Samo zato što je netko stručnjak u jednom području, ne znači da je stručnjak u svemu.**

2. Sastavite popisa prednosti i nedostataka

Ako je ovo prvi put da razmišljate o tome kako upotrijebiti motiv i stručnost kao indikatore za odlučivanje o tome je li određeni izvor vjerodostojan, bilo bi dobro da to još malo provježbate.

Zamislite da želite saznati kako postati bolji nogometni igrač. Sastavite popis prednosti i nedostataka odabira sljedećih izvora da biste odredili jesu li vjerodostojni:

- Vaša baka
- Blog košarkaškog trenera u srednjoj školi čija je momčad odnijela brojne pobjede.
- Internetska stranica koja prodaje kopačke i daje savjete.
- Video snimke tehnika za vježbanje nogometa.

Što ste primijetili u pogledu prednosti i nedostataka svih navedenih izvora?

- Je li neki od izvora dobar trener, no ne zna dovoljno o nogometnim vještinama?
- Je li neki izvor nogometni stručnjak, no nema potrebne vještine poučavanja?
- Uključuje li savjet jednog od izvora kupnju nečega od njih?
- Zna li i jedan izvor dovoljno o nogometu, no ne zna na kojim vještinama morate raditi?

Raspravite: Tko bi bio dobar izvor za tu temu i zašto to mislite?

Rijetko kad su izvori potpuno **vjerodostojni** ili nevjerodostojni. Većina izvora ima svoje prednosti i nedostatke. Zato najbolje odgovore najčešće dobijemo ako se posavjetujemo s više izvora i usporedimo odgovore.

3. Koraci

Za **vjerodostojnost** nije samo važno kome možemo vjerovati. Važno je i ono što sami vjerujemo. Sliku o svijetu stječemo s raznih mjesta, a ne samo izravno od drugih ljudi. Film o tsunamiju pokazuje ogroman val koji je viši od nebodera i kreće se prema ljudima na obali. Izgleda li tsunami inače tako? Prema jednoj reklami mogli biste zaključiti da su znanstvenici većinom muškarci s ludim frizurama koji nose debele naočale i bijele kute cijelo vrijeme. Je li to istina?

Možemo provjeriti bilo koji izvor s pomoću 3 koraka na radnom listiću "**Kako odlučiti je li izvor vjerodostojan**". Ti koraci uključuju ono što već znamo o motivima i stručnosti.

Korak 1: Upotrijebiti zdrav razum

Postavite pitanje: Je li informacija logična? Ima li smisla?

Ako ono što vidite nema smisla, ako iz vlastitog iskustva znate da nije istinito ili se jednostavno ne podudara s činjenicama koje već znate, ne morate poduzeti dodatne korake. Izvor koji provjeravate nije pouzdan.

Korak 2: Odgovori na pitanja

Ne bilo koja pitanja, nego ova četiri pitanja:

Stručnost

a) Poznaje li me ovaj izvor i je li mu stalo do mene (i je li to uopće važno)?

Odgovor na ovo pitanje ovisi o informaciji koju tražite. Ako provjeravate informaciju o zagađenju oceana plastičnim bocama za vodu, doista nije važno poznaje li vas izvor ili ne. Međutim, ako vam stranica obećava da ćete biti oduševljeni igračkama koje nudi, morala bi znati kakve igračke, igre ili aktivnosti volite da bi to obećanje bilo vjerodostojno.

b) Zna li ovaj izvor puno o toj temi? Kako je izvor stekao to znanje?

Neki ljudi misle da je vjerodostojne informacije najlakše dobiti pomoću digitalnog glasovnog asistenta. Čini se kao da digitalni asistenti znaju sve! Jeste li se ikada zapitali kako mogu znati sve to? Digitalni asistenti upotrebljavaju zadane postupke koji se zovu algoritmi da bi došli do odgovora.

Za jednostavna pitanja koja imaju samo jedan moguć odgovor (primjerice koja je temperatura vani ili ime slavne ličnosti poznate po određenoj pjesmi) obično su vjerodostojan izvor. Međutim, ako su pitanja komplikiranija, bolje je pitati osobe ili skupine ljudi koji su vrlo iskusni u tom području, dobili su nagrade ili imaju diplomu iz tog područja. Nakon toga možete pomoći glasovnog asistenta potvrditi vjerodostojnost dobivene informacije. (Pogledaj 3. korak)

Motiv

c) Što ovaj izvor želi da napravim ili mislim i zašto bi htio da to napravim ili mislim?

Hoće li ovaj izvor zaraditi ako poslušate savjet koji dobijete od njega? Na primjer, mislite li da influenceri dobivaju naknadu ako kupite proizvod koji nose ili o kojem govore? Nose li profesionalni sportaši određenu marku obuće ili majica zato što im se sviđa ta marka ili zato što ih se plaća da govore o toj marki?

Novac je čest razlog zašto možete vidjeti određeni logotip ili marku u imenu video snimke i opisa te može utjecati na ono što vam influenceri ili sportaši govore (i što vam ne govore). Vjerojatno vam time ne žele naškoditi, ali zarada novca može im biti važnija od toga da vam daju sve činjenice ili vam kažu što je dobro za vas.

d) Kome koristi ako ljudi vjeruju tom izvoru, a kome to može našteti?

To nije uvijek lako procijeniti. Na primjer, zamislite oglas za aplikaciju koja jamči da će vas učiniti boljim učenikom.

- Tko ima koristi i kako? Tvorac aplikacije ima koristi od vaše kupnje aplikacije jer bi zaradio na tome. Vi biste imali koristi ako bi vam aplikacija doista pomogla.
- Ako povjerujete u oglas, kome bi to moglo naškoditi? Ako kupite aplikaciju, moglo bi se ispostaviti da ste bacili novac u vjetar. Možda trošite previše vremena na vježbanje pogrešnih stvari, zbog čega vam se mogu pogoršati ocjene u školi. Možda se oslonite na aplikaciju koja samo može nagađati što vam je potrebno, umjesto da potražite pomoć od učitelja koji stvarno znaju što vam je potrebno.

3. korak: Potvrdi

Postavite si pitanje: Potvrđuju li drugi **vjerodostojni** izvori ono što vam je rekao ovaj izvor? Nije dovoljno samo provjeriti dodatne izvore, već treba potražiti raznolike izvore. Ako ne možete naći raznolike vjerodostojne izvore koji potvrđuju ono što ste saznali od izvora koji provjeravate, nemojte vjerovati tom izvoru.

4. Provjerite izvore

Sad je sve jasno! Krenimo na vježbu! Odaberite pitanje vezano za nešto što obrađujete na nastavi ili nešto što ste vidjeli na internetu. Pretražite internet ili surađujte s profesorom informatike da biste pronašli druge izvore informacija za određenu temu (izvori mogu biti knjige ili vijesti, članci u časopisu, mogu se nalaziti na internetu ili izvan njega).

Ako nemate ideje, evo nekoliko prijedloga!

- Trebate ideju za rođendanski poklon za prijatelja. Trgovina koja se nalazi u vašoj blizini tvrdi da ima najbolju tražilicu i da kod njih možete naći baš ono što vam treba. Odgovara li vam to?
- Čitate recenzije nove pizzerije na internetu i primjećujete kako su tri od pet recenzija s pet zvjezdica ostavile osobe koje imaju isto prezime kao vlasnik pizzerije. Druge dvije osobe kažu da je to najbolja pizza na svijetu, a jedna osoba nije oduševljena, ali kaže da pizza nije loša za tu cijenu. Ima i 14 negativnih komentara. Bi li vas dobre ocjene potaknule da probate njihovu pizzu?
- Pojavio vam se skočni prozor u kojem piše da ste dio male skupine ljudi koji su odabrani da probaju posebnu pilulu koja će vam omogućiti da dišete pod vodom bez opreme za ronjenje. Jedino što morate učiniti je uplatiti 100 kuna za troškove dostave. Biste li to učinili?
- Pratite jednog video vloggera na internetu. Sviđa vam se što ima smisla za humor, ali vam se ne sviđa što govori ružne stvari o manjinama. Vjerujete li onome što govori samo zato što je smiješan i jako poznat? Smatrate li da to utječe na ljudе?

Zaključak

Pitanja su uvijek dobrodošla. Postavljanjem dobrih pitanja o izvorima i informacijama prikupit ćete puno bolje informacije. Što više resursa upotrebljavate, to bolje. Zapamtite da odličan izvor za jedno područje ne mora biti odličan izvor za sve.

Kako odrediti je li izvor vjerodostojan

Koraci za razlikovanje vjerodostojnih i nevjerodostojnih izvora.

1. korak

Razmislite

Je li to logično?

2. korak

Postavljajte pitanja

Ne bilo kakva, nego ova četiri pitanja:

Stručnost

- Poznaje li me ovaj izvor i je li mu stalo do mene (i je li to uopće važno)?
- Zna li ovaj izvor puno o toj temi? Kako je izvor stekao to znanje?

Motiv

- Što ovaj izvor želi da napravim ili povjerujem i zašto bi htio da to napravim ili povjerujem?
- Hoće li ovaj izvor zaraditi ako poslušate savjet koji dobijete od njega?

3. korak

Potvrdite

Potvrđuju li drugi **vjerodostojni** izvori ono što vam je rekao ovaj izvor? Pretražite internet ili surađujte s profesorom informatike da biste pronašli druge izvore informacija za određenu temu (izvori mogu biti knjige ili vijesti, članci u časopisu, mogu se nalaziti na internetu ili izvan njega). Prođite s profesorom korake 1 i 2 te mu postavite ista pitanja o izvorima. Ako vam da istu informaciju o vašoj temi, to je vrlo vjerojatno potvrda da je vaš izvor vjerodostojan.

Uočavanje lažnih vijesti na internetu

Napomena za učitelje: Pitanja vezana uz medijsku pismenost i tehnike promatranja pružaju učenicima vještine za prepoznavanje lažnih vijesti, a da pritom ne dođe do konflikta ili pogoršavanja odnosa s prijateljima ili ukućanima. Međutim, moraju postavljati pitanja i naviknuti se na kritičko razmišljanje o informacijama s kojima se susretnu.

Ciljevi za učenike

- ✓ Odrediti pokazatelje je li određena vijest istinita ili lažna informacija.
- ✓ Analizirati i pažljivo proučavati izvore u svrhu utvrđivanja njihove vjerodostojnosti.
- ✓ Razumjeti važnost provjere vjerodostojnosti izvora prije dijeljenja njihovih poruka.
- ✓ Steći naviku analiziranja svih vijesti i informacija, a ne samo onih koje djeluju sumnjivo.

Razgovarajmo

Jeste li ikada igrali onu igru u kojoj treba pronaći skrivene pogreške na slici? Ponekad treba i vijestima pristupiti na sličan način. Postoje brojni ljudi i skupine koji toliko snažno vjeruju u nešto da izvrću istinu kako bi nas natjerali da se složimo s njima. Iskrivljena informacija koju se predstavlja kao vijest zove se lažna vijest.

Neki ljudi ne znaju prepoznati lažnu informaciju, no svejedno je dijele s drugima. Na taj način se lažne informacije i šire. Mogućnost mirnog razgovora, pristojnog raspravljanja, boljeg razumijevanja drugih i rješavanja problema može nestati kada ljudi donose odluke o tome što učiniti ili vjerovati na temelju lažnih vijesti.

Dakle, ako nešto izgleda i zvuči kao vijest, kako možemo odrediti što je istinito ili vjerodostojno, a što lažno ili obmanjujuće? Postoje indikatori koje možemo naučiti prepoznati, tj. trikovi kojima se služe ljudi koji šire lažne informacije. Osim toga, postoje i pitanja koja si možemo postaviti da bismo lakše odredili koje se vijesti ne temelje na čvrstim dokazima.

Nastavak na sljedećoj stranici →

Zadatak

Potrebni materijali:

- Slika: Što ne valja na ovoj slici?
- Radni listić: "Kako odrediti je li izvor vjerodostojan" iz aktivnosti 3 (str. 54)
- Radni list: "Uočavanje lažnih adresa mrežnih stranica"

Odgovori na pitanja iz radnog listića: "Uočavanje adresa mrežnih stranica"

Stvarni:

jutarnji.hr
vecernji.hr
24sata.hr
index.hr
dnevnik.hr
tportal.hr[1]

Lažni:

jutarnji.com.hr
jutarnji-hr.com
24sata.go.hr
indexnovine.com
vecernji.site/vijesti
dnevniq.hr
dnevnik.co.hr
tportals.com

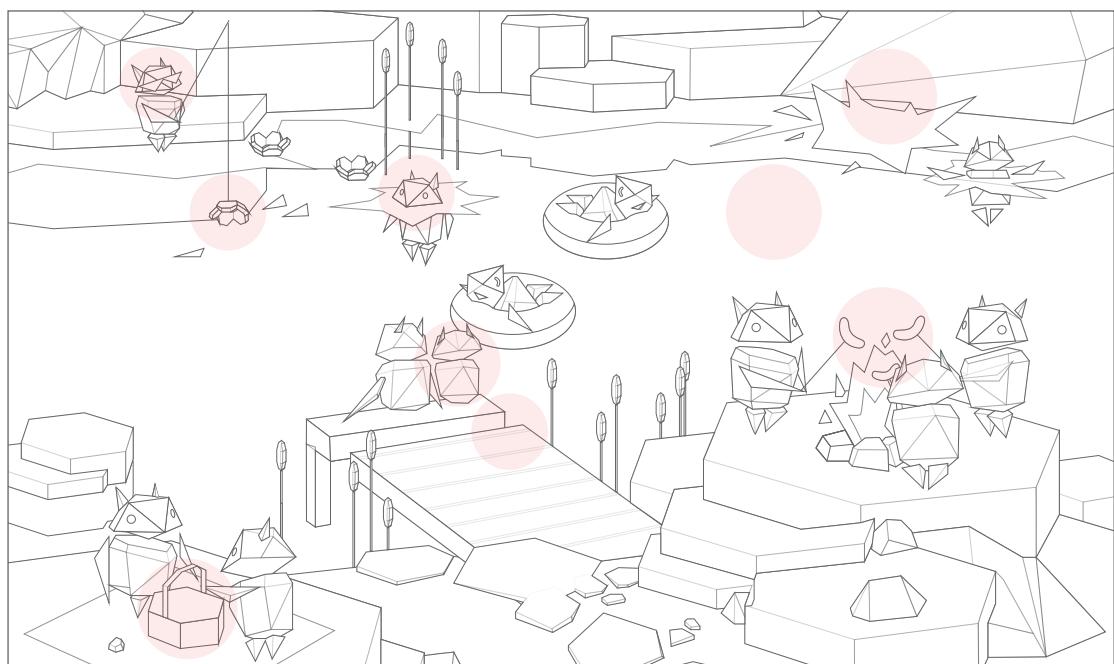
1. Što nije u redu s ovom slikom?

Pogledaj sliku u nastavku. Pogledaj je pozorno. Možeš li uočiti razliku između ovih dviju slika?

Što ako ti netko kaže gdje trebaš gledati? Bi li ti onda bilo lakše?

Postoji devet razlika, jeste li ih sve uočili?

Određivanje je li neka vijest stvarna ili lažna je poput ove igre sa slikama. Ako pažljivo gledate, možete pronaći bitne informacije. A to je puno lakše ako znate što tražite.

Ovo su neki pokazatelji pomoću kojih možete otkriti lažne informacije. Ako primijetite neke od njih, vijest koja je pred vama vjerojatno je lažna ili obmanjujuća.

Radni listić “Uočavanje lažnih adresa mrežnih stranica”

Prva stvar koju treba provjeriti je mrežna adresa stranice koja je objavila vijest. Neke lažne stranice pokušavaju vas zavarati odabirom imena koje je slično imenu prave stranice, no s malim razlikama. Većina tvrtki upotrebljava kratke adrese mrežnih stranica jer ih je lakše zapamtiti i upisati. Stoga su adrese mrežnih stranica s dodanim nepotrebnim slovima vrlo često lažne stranice.

Pogledajte radni listić:

- Zaokružite sve adrese mrežnih stranica za koje mislite da su prave.
- Pogledajte rješenja. Jeste li sve pogodili?

Kako možete provjeriti je li određena mrežna adresa bila prava stranica novinske agencije? Jedan od načina je da na internetu potražite tu novinsku agenciju ili mrežu adresu. Ako je agencija stvarna, desno od rezultata pretraživanja pojavit će se kućica s opisom agencije i njezinom internetskom stranicom. Ako mrežna adresa nije stvarna, često ćete ispod toga vidjeti naslove da je stranica prijavljena kao lažna ili stranica čak više neće biti dostupna.

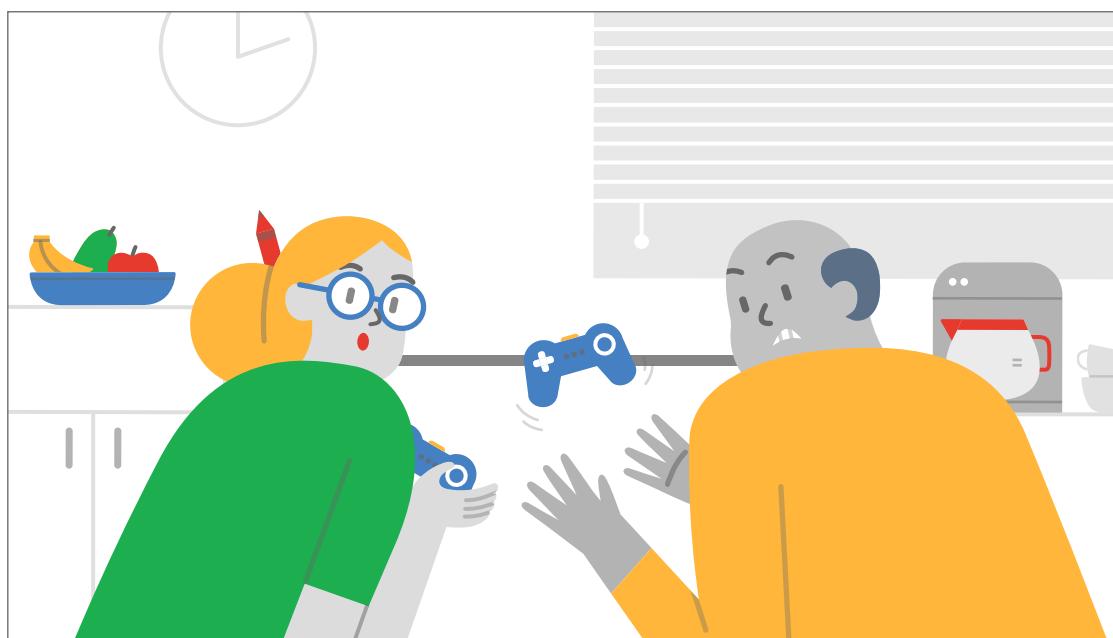
[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

2. Provjera naslova

Ponekad se dogodi da netko objavi novost bez adrese mrežne stranice. U takvim slučajevima možete obratiti pozornost na sljedeće pokazatelje:

- a) Vijest počinje sa slikom nečega što bi nas moglo zanimati, kao što je slatki psić, slavna osoba ili neobična akrobacija. Međutim, ako kliknemo na tu vijest, ispostavit će se da slika nema nikakve veze s njome.
- b) Umjesto da vas puste da sami donesete zaključak o onome što ste pročitali, osobe koje vas pokušavaju uvjeriti da se složite s njima ponekad upotrebljavaju debelo otisnuta slova, TISKANA SLOVA, uskličnike ili podvlače riječi da bi vas natjerali da mislite da je vijest važna. Pravi novinari ne služe se takvim tehnikama.
- c) Neki naslovi sadržavaju riječi poput "šokantno", "skandalozno" ili "nevjerojatno" da bi vas privukli da pročitate članak. Znaju da će nas tim riječima zainteresirati. Međutim, pravi novinari puste da vijesti govore za sebe. Ispričaju priču i puštaju nas da sami odlučimo je li šokantna ili nevjerojatna.

Na primjer, pogledajte ovu sliku i naslov:

Šokantna istina o tome što učitelji rade nakon škole!

Što mislite što će pisati u ovom članku? Zašto to mislite? Koji dokaz za to imate?

Evo i članka:

"Nedavno ispitivanje jednog američkog sveučilišta pokazalo je da 86 % učitelja nakon posla radi isto što i svi ostali. Obavlaju sitne poslove izvan kuće, kuhaju, provode vrijeme s obitelji, obavljuju kućanske poslove i pripremaju se za sljedeći dan. Međutim, u zadnje vrijeme nastavnici rade nešto neočekivano.

Prije desetak godina, zbog ekonomskih je problema u mnogim američkim saveznim državama došlo do smanjenja proračuna za obrazovanje. Zbog toga nastavnici nisu godinama dobili povišicu. Kako s malim plaćama ne mogu pokriti osnovne troškove života, mnogi učitelji sada imaju i dodatne poslove. U nekim su državama učitelji čak i štrajkali tražeći povećanje plaća kako bi mogli prestati raditi dodatne poslove i više vremena posvetiti svojim učenicima."

Odgovara li sadržaj članka onome što ste očekivali? Mislite li da su slika i naslovi bili točni ili varljivi? Koje dokaze za to imate?

3. Provjera izvora

Prilikom analiziranja vijesti, određeni pokazatelji mogu pomoći, no oni nisu uvijek dovoljni. Ponekad se u pravim vijestima upotrebljavaju tehnike kojima se nastoji privući naša pozornost, zbog čega mogu djelovati lažno. Ponekad su pak lažni izvori toliko dobri u kopiranju stvarnih vijesti da je teško primjetiti da su lažni. Ponekad je teško razlučiti između istinitog i lažnog izvora. Na primjer...

Zvuće li vam ova imena kao stvarne novinske agencije?

Hrvatske vijesti

Jutarnji list

Preglednik vijestii

Svjetske vijesti dnevni izvještaj

Tjedne svjetske vijesti

GledamVijesti33

Zapravo je samo *Jutarnji list* stvarna organizacija. Kako to možete utvrditi? Mogli biste prvo na internetu potražiti ime agencije. Gdje se to ime pojavljuje osim na vlastitoj stranici te agencije? Ako se pojavljuje na Wikipediji ili na stranici novina ili časopisa, vjerojatno se radi o pravoj agenciji ili organizaciji. Međutim, obavezno pročitajte što piše o agenciji u tim člancima? Moguće je da pišu da je agencija lažna.

Pritom se poslužite s 3 koraka na radnom listiću "**Kako odlučiti je li izvor vjerodostojan?**" kao i pokazateljima koje ste upravo naučili da biste odlučili je li vijest istinita ili lažna.

1. korak: Upotrijebite zdrav razum

Postavite si sljedeće pitanje: Je li vijest logična i ima li smisla?

Ponekad je to očito. Ako vidite naslov poput: “**GLUMICA SE POTAJNO UDALA ZA IZVANZEMALJCA**” logički možete zaključiti da ta vijest nije stvarna.

Međutim, nije uvijek toliko očito da vijest nije stvarna. Ako:

- a) ono što vidite nema smisla
- b) znate da nije istina iz vlastitog iskustva ili
- c) jednostavno se ne uklapa u činjenice koje su vam već poznate
- ... izvor koji gledate vjerojatno je lažan.

2. korak: postavite si pitanja vezana uz motiv i stručnost iz 3. koraka

(vidi str. 52 i 53)

3. korak: Potvrdite informaciju

Postavite si sljedeće pitanje: potvrđuju li drugi **vjerodostojni izvori** ono što vam je rekao ovaj izvor?

Tko još prenosi ovu vijest? (Možete pretražiti internet kako biste vidjeli izvještavaju li o toj vijesti i drugi izvori...) Koje druge vijesti možete pronaći na stranici? Jesu li sve vijesti napisane iz iste perspektive ili postoje različita mišljenja? Ako ne možete pronaći razne pouzdane izvore koji obrađuju određenu vijest, trebali biste biti skeptični oko tog izvora.

Zaključak

Sada znate pokazatelje i pitanja za uočavanje lažnih vijesti, pozorno promatranje i istraživanje može postati dio vaše svakodnevice. Možete analizirati sve informacije koje pronađete na internetu i podijeliti ono što ste saznali s obitelji i prijateljima. Možete biti pametan, obziran i cijenjen digitalni građanin! Sada znate kako analizirati informacije koje dobivate na internetu. To se naziva kritičkim razmišljanjem i predstavlja supermoć na internetu!

Uočavanje lažnih adresa mrežnih stranica

Istinito ili lažno

Zaokružite točan odgovor.

tportal.hr Istinito Lažno

jutarnji.com.hr Istinito Lažno

dnevniq.hr Istinito Lažno

jutarnji-hr.com Istinito Lažno

vecernji.hr Istinito Lažno

jutarnji.hr Istinito Lažno

indexnovine.com Istinito Lažno

24sata.go.hr Istinito Lažno

dnevnik.hr Istinito Lažno

index.hr Istinito Lažno

dnevnik.co.hr Istinito Lažno

vecernji.site/vijesti Istinito Lažno

24sata.hr Istinito Lažno

tportals.com Istinito Lažno

Pazi se prevaranata: Aktivnost 5

Da sam ja tražilica

Da bi naučili kako neko internetsko istraživanje izgleda iznutra, zamolite učenike da sastave listu "rezultata pretraživanja" bez uporabe električkih uređaja (njih će koristiti kasnije).

Ciljevi za učenike

- ✓ **Naučiti** osnove internetskog pretraživanja
- ✓ **Pretražiti** informacije o nekoj temi
- ✓ **Razumjeti** da su rezultati pretraživanja skup informacija, a ne nužno i odgovori na pitanja

Razgovarajmo

Što je to pretraživanje interneta?

Internet je mjesto na kojem se nalazi bezbroj informacija (milijuni i milijuni).

Pretraživanje interneta ili internetska tražilica pomaže nam da smanjimo broj svih tih raznovrsnih informacija, odnosno da izaberemo samo ono što nas zanima. Tražilica je softverski alat koji nam pomaže u traženju informacija o raznim temama.

Vjerovatno već znate kako upotrebljavati tražilicu, ali nije na odmet ponoviti: kako biste pronašli informacije o nekoj temi, u traku za pretraživanje (prazan okvir na stranici tražilice koji je obično označen simbolom povećala) ili u okvir preglednika (mjesto gdje upisujete internet adresu) upišete nekoliko ključnih riječi. Zatim pritisnete tipku ENTER. Tražilica će brzinom munje učiniti svoje i tadaaaaaaa!!! Na ekranu će se pojaviti rezultati pretraživanja. No dobro, nije to baš mađioničarski trik... Internetska tražilica pretražuje uz pomoć algoritma. Pitate se što je to? To je način na koji su ljudi iz neke računarske tvrtke naučili softver da skuplja i isporučuje informacije.

Nemojmo se sada zamarati s time kako ti algoritmi funkcioniraju. Za sada je dovoljno znati da ti algoritmi za vas pretražuju internet. Važno je znati i da rezultati pretraživanja nisu nužno i odgovori na pitanja. To su samo skupovi informacija koje vas zanimaju ili koje tražite. Ako upišete neko pitanje u tražilicu, odgovor ćete često pronaći među rezultatima pretraživanja, no ponekad je potrebno nekoliko upita da dobijete odgovor koji tražite. To se zove "sužavanje" pretraživanja.

Pretvarajmo se da smo mi internetska tražilica, kako bismo uvježbali pretraživanje interneta...

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni list: "Da sam ja tražilica" (po jedan [1] za svakog učenika)

1. Podijelite učenike u parove.

2. Podijelite po jedan radni listić svakom učeniku.

3. Zadajte učenicima neku temu pretraživanja. Evo nekoliko prijedloga:

• pizza	• sunčev sustav	• vulkani	• košarka
• tornado	• poljoprivrednik	• kuhanje	• zubar
• avion	• nogomet	• morski psi	• graditeljstvo

4. Učenici rade u paru. Pokušavaju napisati moguće “rezultate pretraživanja” u svaku od kategorija u radnom listiću. “Internetska stranica”, “Slika”, “Karta” i “Video zapis”. Njihovi rezultati mogu biti u obliku riječi ili crteža, ovisno o uzrastu.

Potaknite učenike da u odgovorima budu kreativni i da se ne boje, jer nema “pogrešnih” odgovora. Na primjer, ako tema glasi “morski psi”, učenici bi mogli predložiti sljedeće rezultate pretraživanja:

- Internetska stranica: informacije o različitim vrstama morskih pasa
- Slika: crtež morskog psa
- Video snimka: morski psi koji plivaju u oceanu
- Karta: lokacija plaže na kojoj je primijećen morski pas

5. Kad učenici dovrše sve četiri kategorije (internetska stranica, slika, video zapis i karta) rezultata pretraživanja na zadalu temu, odaberite kategoriju o kojoj ćete raspravljati u razredu.

6. Neka po jedan učenik iz svakog para iznese svoj primjer za jedan od rezultata pretraživanja.

Na primjer, recimo da je tema “pizza”. Možete odrediti da svaka grupa pokaže svoje rezultate za sliku pizze. Učenici mogu podići crteže i objasniti što su izradili. Na taj će način moći vidjeti različite rezultate koje može generirati jedan jedini upit.

7. Nakon što učenici pokažu primjere, razredu postavite sljedeća pitanja za raspravu:

- Koliko smo rezultata dobili?
- Koliko je rezultata otprilike bilo slično?
- Kad bismo temu malo promijenili, što mislite kako bi to utjecalo na rezultate? Na primjer, da je tema pretraživanja “pizza”, kako bi se rezultati promijenili da promijenimo upit u “pizza sa šunkom”?

Prijedlog: Isti postupak ponovite četiri puta, za svaku od četiri kategorije.

- Svaki put izaberite neku drugu temu.
- Nakon toga, razgovarajte s učenicima o četiri glavne kategorije pretraživanja.

Zaključak

Internetska tražilica je alat koji ti pomaže da pronađeš informacije na internetu. Odgovori ili informacije se mogu pojaviti u obliku teksta, slike, video zapisa i slično. Ključna riječ koju upišeš u tražilicu odrediti će kakve rezultate pretraživanja ćeš dobiti.

Da sam ja tražilica

Tema pretraživanja

Internetska stranica

[Slika](#) | [Video zapis](#) | [Karta](#)

Vježbanje pretraživanja interneta

Učenici se spoje na internet, istražuju kako se upotrebljava internetska tražilica i vježbaju sastavljanje najučinkovitijih mogućih upita za pretraživanje.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Naučiti** učinkovito koristiti internetsku tražilicu
- ✓ **Vježbati** kako najbrže pronaći tražene informacije
- ✓ **Učiti** sastavljati ključne pojmove za pretraživanje
- ✓ **Uočiti** promjene u rezultatima pretraživanja kad mijenjamo ključne riječi

Razgovorajmo

Internetska tražilica je alat pomoću kojeg tražimo informacije na internetu. Internetsko pretraživanje koristimo tako da u tražilicu, odnosno u prazan prozor označen simbolom povećala, upišemo neki upit kako bismo dobili informacije o nekoj temi. Ponekad je bolje upotrijebiti ključne riječi nego postaviti pitanje. To je tako zato što su i **riječi koje upotrebljavate** u upitu i **redoslijed kojim ih upisujete** vrlo važni. Ako samo postavite pitanje, ono možda neće sadržavati riječi ili redoslijed riječi pomoću kojih bi vam tražilica mogla isporučiti tražene rezultate. Ali ne brinite, ako želite, možete započeti pitanjem.

Najvažnije je s nečim krenuti pretraživati jer će nam često biti potrebno više od jednog pretraživanja da bismo pronašli željenu informaciju. Upišite pitanje u tražilicu, pogledajte rezultate pretraživanja. Ako nisu dovoljno dobri, ipak ih iskoristite kako biste sastavili još bolji upit i dobili još više informacije o onome što tražite.

Na primjer... Recimo da želim posaditi vrt. Želim uzbuditi povrće koje će moći pripremati u svojoj kuhinji.

- Nemam pojma kako se to radi, pa će pretražiti internet i pokušati saznati. Na računalu otvorim tražilicu i upisujem pitanje "Kako posaditi vrt?" *Pokažite učenicima zaslon svog računala da vide kako tražite.*
- Pogledajmo ponuđene rezultate. Pregledajte rezultate s razredom. *Ne zaboravite istaknuti da postoje različite vrste rezultata: internetska stranica, slika, video zapis i dr. Posebno ukažite na rezultate pretraživanja koji vam neće pomoći da u vrtu zasadite povrće i začinsko bilje.*
- Primjećujem da velik dio ovih rezultata govori o raznim tipovima vrtova, ali ja tražim informacije o tome kako napraviti vrt kod kuće, u svom dvorištu. Također, želim uzbuditi samo jestive biljke. Vjerojatno bih u ključnu riječ trebao/dodati riječ povrće, slažete li se? Dobro, probajmo pretražiti ovo: "kućni vrt povrće". *Pokažite učenicima zaslon svog računala da vide kako tražite.*
- Pogledajmo ponuđene rezultate. Pregledajte rezultate s razredom. Ne zaboravite istaknuti da postoje različite vrste rezultata: internetska stranica, slika, video zapis i dr. Posebno ukažite na rezultate pretraživanja koji vam neće pomoći da u vrtu zasadite povrće i začinsko bilje. Primjećujem da velik dio ovih rezultata govori o raznim tipovima vrtova, ali ja tražim informacije o tome kako napraviti vrt kod kuće, u svom dvorištu. Također, želim uzbuditi samo jestive biljke. Vjerojatno bih u ključnu riječ trebao/dodati riječ povrće, slažete li se? Dobro, probajmo pretražiti ovo: "kućni vrt povrće". *Pokažite učenicima zaslon svog računala da vide kako tražite. Pogledajmo rezultate. Što primjećujete? Neka učenici kažu što su primjetili u rezultatima pretraživanja.* Oba pokušaja pretraživanja dala su nam informacije o

Nastavak na sljedećoj stranici →

tome kako napraviti vrt, zar ne? No prvi pokušaj je davao rezultate o raznim tipovima vrtova. To mi je pokazalo da moram dodati nešto u ključnu riječ mog prvog upita kako bi tražilica suzila pretragu. Ja tražim informaciju o tome kako započeti vrt s povrćem. Jeste li znali da takav vrt ima svoje ime: povrtnjak?

- Što više vježbate kreirati ključnu riječ za pretraživanje, to će vam ono biti lakše. Uvijek možete započeti pitanjem, a ako ne dobijete potreban odgovor, rezultati pretraživanja dat će vam ključne riječi koje onda možete upisati kako biste dobili točniju informaciju o onome što tražite. Ako želite početi s ključnim riječima, a niste sigurni koje upotrijebiti, ne zaboravite da ne postoje pogrešne ključne riječi. Jednostavno upišite riječi vezane uz temu pretraživanja! Uvijek možete unijeti u tražilicu neki drugi upit ako ne nalazite informacije koje tražite. Isprobajmo...

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Radni list: „Vježba pretraživanja interneta“ (po jedan listić za svakog učenika)
- Uređaj povezan s internetom

1. Sastavite prvi upit za pretraživanje

Objasnite učenicima da će istraživati kako se upotrebljava internetska tražilica i vježbati smišljanje upita za pretraživanje. Na radnom listiću se nalaze četiri različite osobe, svaka od njih razmišlja (u oblačiću) o nečemu o čemu želi saznati više. Zatim neka učenici...

- upišu prvi upit za pretraživanje (s radnog listića) u tražilicu i istraže rezultate pretraživanja.
- zabilježe 4 do 5 rezultata pretraživanja na listić

2. Smislite svoj upit za pretraživanje

Neka učenici ponovno pogledaju što osoba želi saznati (u oblačiću). Pitajte učenike jesu li iz prvih rezultata pretraživanja dobili dovoljno informacija vezanih uz tu temu?

- Potaknite učenike da promjene prvi upit tako da upišu ključne riječi koje će ih dovesti do korisnijih rezultata pretraživanja.

Savjet: Učenici u tražilicu mogu upisati riječ iz prvog upita ili riječi iz oblačića prikazanog uz osobu na crtežu.

- Dakle, to će onda biti drugi upit s ponešto promijenjenim ključnim riječima.
- Neka učenici zabilježe 4 – 5 rezultata na listić.

3. Razgovarajmo

Podijelite učenike u parove. Neka kratko porazgovaraju o tome na koji su način izmjenili prvotni upit te koje su rezultate pretraživanja dobili pomoću novog upita. U kratkoj razrednoj raspravi porazgovarajte o tome što su zaključili.

4. Ponovite korake 1 do 3 za preostale likove s listića.

Zaključak

Što više istražujemo internet pomoću ovih koraka, to će nam pretraživanje biti lakše i učinkovitije.

Vježbanje pretraživanja interneta

Tražim nešto za čitanje. Obožavam krimiće!
Volim i knjige s izmišljenim likovima koji žive
u budućnosti. Mislim da je učiteljica rekla da
se to zove znanstvena fantastika.

Prvotni upit za pretraživanje

Knjige o imaginarnim likovima i detektivima

Rezultati pretraživanja

Promijenjeni upit za pretraživanje

Rezultati pretraživanja

Želim sestri napraviti tortu za rođendan.
Ne voli čokoladu, ali obožava voće.
Pitam se kakvu bih tortu mogao napraviti.

Prvotni upit za pretraživanje

Torta od voća bez čokolade

Rezultati pretraživanja

Promijenjeni upit za pretraživanje

Rezultati pretraživanja

Prvotni upit za pretraživanje

Poslovi u industriji video igara

Rezultati pretraživanja

Promijenjeni upit za pretraživanje

Rezultati pretraživanja

Prvotni upit za pretraživanje

Što mi treba za ribolov?

Rezultati pretraživanja

Promijenjeni upit za pretraživanje

Rezultati pretraživanja

Obožavam igrati video igre.

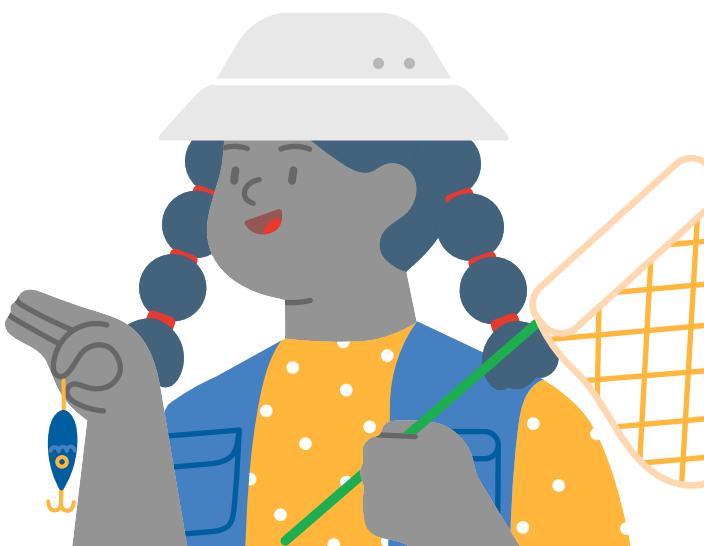
Baš se pitam kako bi bilo raditi
za jednu gejmersku firmu?

To bi sigurno bio baš kul posao!

Bratić me pozvao na pecanje.

Nikad prije nisam pecala pa ne znam kakvu opremu
trebam ponijeti.

Pazi se prevaranata: Aktivnost 7

Interland: Rijeka Java

Rijeka koja prolazi kroz Interland puna je istina i laži... Nije uvijek sve onako kakvim se čini. Osloni se na svoj zdravi razum da prijeđeš njene brzace. Samo oprezno! Pazi se prevaranata i kradljivaca identiteta koji te žele namamiti u rijeku.

Otvori preglednik na svom računalu ili mobilnom uređaju (npr. tablet) i posjeti https://beinternetawesome.withgoogle.com/hr_hr/interland/landing/rijeka-java.

Teme za raspravu

Neka vaši učenici igraju Rijeku Javu pa pomoću pitanja u nastavku potaknite daljnju raspravu o naučenom u igri. Većina učenika najviše profitira od ovog iskustva ako igraju sami, međutim možete i podijeliti učenike u parove. To bi moglo posebno koristiti mlađim učenicima.

- Opiši situaciju u kojoj si morao/la odlučiti je li nešto na internetu istinito ili lažno? Koje si znakove uočio/la?
- Tko je kradljivac identiteta? Opišite njegovo ponašanje i kako ono utječe na igru.
- Je li igranje Rijeke Jave promijenilo način na koji ćeš ubuduće procjenjivati informacije i ljude na internetu? Ako da, na koji način?
- Koju bi stvar napravio/la drukčije nakon sudjelovanja u ovim aktivnostima i igri?
- Što može ukazati na to da je nešto neobično ili čudno u određenoj situaciji na internetu?
- Kako se osjećaš kada na internetu naiđeš na nešto sumnjivo?
- Ako ne znaš je li nešto stvarno, što trebaš učiniti?

Čuvaj svoje tajne

Privatnost i sigurnost treba ozbiljno shvatiti

Pregled lekcije	Aktivnost 1	Ali to nisam bio/bila ja!	2. – 6. razred
	Aktivnost 2	Kako smisliti sigurnu lozinku?	2. – 6. razred
	Aktivnost 3	Zadrži informaciju za sebe	2. – 6. razred
	Aktivnost 4	Interland: Toranj s blagom	2. – 6. razred
Teme	Svatko tko upotrebljava uređaj povezan s internetom kao što je igrača konzola, telefon, digitalni asistent, računalo itd. treba poznavati osnove internetske privatnosti i sigurnosti. Kako možemo zaštititi uređaje i osobne informacije (informacije o tebi, tvojoj obitelji i tvojim prijateljima) koje su pohranjene na njima? Možemo ih zaštititi tako da dobro promislimo o tome što pohranjujemo i prosljeđujemo s njih, kao i tako da čuvamo svoje lozinke.		
Ciljevi za učenike	<ul style="list-style-type: none">✓ Naučiti zašto je privatnost važna i kako je povezana sa sigurnošću na internetu.✓ Vježbati smisljanje sigurne lozinke.✓ Proučiti alate i postavke koji štite od hakera i drugih prijetnji.		
Obuhvaćeni standardi	<p>Standardi društva ISTE za učitelje: 1a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 6a, 6d, 7a Standardi društva ISTE za učenike za 2016. g.: 1c, 1d, 2b, 2d, 3d, 6a Odgojno - obrazovni ishodi za učenike Informatika: A 1.1., C 1.1., D 1.1., A 2.2., C 2.1., D 2.3., D 2.4., C 3.3., D 3.2., C 4.3., A 5.1., D 5.1., D 6.1., D 6.2., D 7.1., D 7.2., A 8.1., D 8.2. MPT ikt: A 1.1., A 1.2., B 1.3., C 1.2., D.1.4., A 2.3., B 2.3., C 2.4., A 3.4., C 3.4 MPT uku: A 1.1., A 1.2., A 1.4., B 1.4., D 1.2., A.2.1., A.2.2., B 2.3., B 2.4., D 2.2., A 3.1., A 3.2, A 3.4., B 3.4., D 3.2., A 4/5.1., B 4/5.4. MPT osr: A 1.2., A 2.1., A 2.3., A 3.2., A 3.3., B.1.1, B 1.2., B.2.1., B.2.2., B.3.2., C 1.2., C 2.1., C 2.2., C 3.2., MPT zdr: A 1.1.B, C 2.1.C, B 3.1.B MPT goo: C 1.3., A 2.1., C 2.2., A 3.3.</p>		

Čuvaj svoje tajne: Aktivnost 1

Ali to nisam bio/bila ja!

Uz pomoć ove aktivnosti učenici će naučiti što se sve može dogoditi ako s nekim podijelimo svoje lozinke i kakve su posljedice.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Naučiti** da dijeljenjem lozinke s drugim osobama dajemo drugima kontrolu nad svojim digitalnim tragom.
- ✓ **Razmisliti** o tome što se sve može dogoditi ako se netko drugi prijavi na tvoj korisnički račun.
- ✓ **Razumjeti** kako tuđe aktivnosti na tvom korisničkom računu mogu utjecati na **tebe** i tvoj digitalni trag.

Razgovarajmo

Što se događa kad podijeliš svoju lozinku?

Sjetite se lozinke koju ste smislili za neku aplikaciju ili uređaj koji upotrebljavate. Možda je to bila lozinka za otključavanje vašeg mobitela ili za prijavu u vašu omiljenu igru ili videoaplikaciju. Jeste li ikad podijelili lozinku s drugom osobom? Budimo iskreni, mnogi od nas jesu. Ali postoji važan razlog zašto nikad ne bismo smjeli dijeliti svoje lozinke.

Postoji nešto što se zove vaš digitalni trag. Digitalni trag predstavlja vas na internetu. To su sve vaše aktivnosti na internetu: lajkovi, komentari, imena profila, fotografije, poruke, snimke itd. One se gomilaju i ljudima pružaju uvid u to kakvi ste vi zaista. To utječe na vaš ugled, tj. na ono što ljudi misle o vama. Oni donose pretpostavke o vama na temelju tog vašeg traga. To je jako važno imati na umu kad god ste na internetu.

Druga važna stvar koju trebate znati jest da kad podijelite svoju lozinku, vi dajete drugoj osobi kontrolu nad svojim digitalnim tragom i zapravo joj dopuštate da utječe na stvaranje i oblikovanje tuđeg mišljenja o vama. Nezgodno, zar ne? S obzirom da je to vaš trag, svi misle da ga vi stvarate. Dakle, ako netko s vašom lozinkom učini nešto što se vama ne sviđa, ljudi će misliti da ste to učinili vi! Zato je izuzetno važno svoje lozinke čuvati za sebe.

Na primjer: Recimo da podijelite lozinku svog računa za neku društvenu mrežu s prijateljem. Dok je prijavljen kao vi, vaš prijatelj pošalje poruku nekome iz razreda, na primjer: "Sutra nemamo matematiku!" Sljedećeg dana, taj učenik dobije neopravdani, pa se žali učiteljici da si mu ti rekao/rekla da nema matematike. Zatim učiteljici pokaže poruku koju je vaš prijatelj poslao s vašeg računa, dakle u vaše ime. Što mislite, kome će učiteljica vjerovati? Kako to utječe na vaš ugled? Što bi se još moglo dogoditi?

Potaknite razmjenu ideja s razredom i smislite moguće ishode. Na primjer: Učiteljica nazove vaše roditelje. Vi dobijete neopravdani. Vaš digitalni trag pokazuje da ste pokušali varati u školi. Posvađate se s prijateljem koji je poslao poruku.

Zapamtite, digitalni trag predstavlja vas na internetu. Svaki put kad s nekim podijelite svoju lozinku, vi dajete toj drugoj osobi mogućnost kontrole nad vašim digitalnim tragom. To može utjecati na to što ljudi misle o vama, na internetu i u stvarnom životu. Istražimo zajedno.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Radni list: "Ali to nisam bio/bila ja" jedan za svaki par

1. Učenike podijelite u parove.

2. Odaberite račun.

Učenici se dogovore za koju će vrstu korisničkog računa – račun društvene mreže, račun neke video igre, telefona, tablet ili platformu za streaming – podijeliti lozinku i napišu to u radni list.

3. Odaberite radnju.

Parovi u prvo polje upisuju radnju koju odaberu između dolje ponuđenih mogućnosti ili sami nešto smisle. Ovo je napravila osoba koja je dobila lozinku za njihov račun.

Mogu nacrtati ili napisati ono što im je palo na pamet ili birati između ovih ponuđenih radnji:

- Lajkati sve nedavne objave osobe koje im se sviđaju.
- Potrošiti 1000 kuna na odjeću.
- Poslati poruku poput: "Je li i tebi Karmen baš naporna?"
- Igrati sve vaše omiljene igre i pritom izgubiti bodove.
- Preuzeti nove aplikacije.
- Podijeliti na vašem profilu neke društvene mreže sliku na kojoj ste ispali grozno.
- Pročitati sve vaše poruke i podijeliti ih s nekim.
- Gledati epizode neprimjerene TV serije.

4. Osmislite ishod

Učenici u drugom polju smisljavaju moguće ishode radnji koje su odabrali ili osmislili.

5. Rasprava

Zamolite nekoliko učenika da pred razredom kažu koje su aktivnosti i posljedice odabrali. U nastavku su navedena neka pitanja koja ih možete pitati.

- Zašto si odlučio/la napraviti baš to?
- Zašto misliš da će tvoj postupak imati baš tu posljedicu?
- Da si znao/la kakve su posljedice, bi li to uopće napravio/la?

6. Digitalni trag

U zadnji odjeljak učenici trebaju napisati kako su se osjećali kad su uvidjeli posljedice svog postupka? Kako se to odrazilo na njihov digitalni trag i općenito na njihov život?

Potaknite učenike da razmisle o načinu na koji je sve to utjecalo na njihov ugled i na ono što drugi misle o njima. Odaberite jedan par i raspravite o onome što su nacrtali ili napisali i što misle o tome.

Zaključak

Kada nekome otkriješ svoju lozinku, daješ mu mogućnost da kontrolira tvoj digitalni trag, ali ipak i dalje ti ostaješ odgovoran za ono što druga osoba s tvojim računom radi.

Radni list: Aktivnost 1

Ali to nisam bio/bila ja!

Podijelio/la sam svoju lozinku: račun na društvenoj mreži

račun za neku igricu

mobitel

tablet/računalo

platforma za streaming

Postupak

Posljedica

Utjecaj na digitalni trag

Kako smisliti sigurnu lozinku?

U sklopu ove aktivnosti učenici će naučiti kako smisliti sigurnu lozinku i pobrinuti se da ostane privatna.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Shvatiti** važnost toga da se lozinke nikada ne dijele s drugima, osim s roditeljima ili starateljem.
- ✓ **Razumjeti** važnost zaključavanja zaslona u svrhu zaštite uređaja.
- ✓ **Znati** kako smisliti lozinku koju je teško pogoditi, a lako zapamtiti.
- ✓ **Odabratи** ispravne sigurnosne postavke za prijavu, uključujući provjeru u dva koraka.

Razgovorajmo

Bolje spriječiti nego liječiti

Digitalna tehnologija olakšava nam komunikaciju s prijateljima, kolegama iz razreda, nastavnicima i članovima obitelji. Možemo se s njima povezati na brojne načine, primjerice preko e-poruke, SMS-a, izravne poruke, riječima, slikama ili video snimkama te putem mobitela, tableta i laptopa. (Kako se vi povezujete sa svojim prijateljima?)

Isti alati koji nam olakšavaju dijeljenje informacija s drugima ujedno olakšavaju hakerima i prevarantima krađu informacija te ih oni upotrebljavaju da naštete našim uređajima, vezama i ugledu.

Sebe, svoje informacije i uređaje možemo zaštiti jednostavnim, pametnim postupcima kao što je zaključavanje mobitela, vođenje računa o tome da ne upisujemo osobne podatke na nezaključane uređaje koje možemo izgubiti ili nam ih netko može ukrasti, te prije svega sigurnom lozinkom – **koju ni sa kim ne dijelimo!**

- Možete li pogoditi koje su najčešće lozinke? (Odgovor: "1 2 3 4 5 6" i "lozinka")
- Pokušajte se sjetiti još nekih loših lozinki i razmislite što ih točno čini lošima. (Na primjer: vaše puno ime, vaš telefonski broj, riječ "čokolada", ime vašeg psa, vaša adresa itd.)

Ma tko još misli da su ovo sigurne lozinke? ;)

Zadatak

Potrebni materijali:

- Uređaji s internetskom vezom za svakog učenika ili grupe učenika
- Ploča ili projekcijsko platno
- Radni listić: "Smjernice za smišljanje sigurne lozinke"

Evo nekoliko korisnih savjeta za smišljanje izrazito sigurne lozinke:

- Sjetite se zabavne fraze koju možete zapamtiti. To može biti vaš najdraži stih pjesme, naslov knjige, rečenica iz filma itd.
- Odaberite prvo slovo ili nekoliko prvih slova svake riječi u frazi.
- Zamijenite neka slova simbolima ili brojevima.
- Napišite neka slova velikim slovom, a neka malim.

Vježbat ćemo našu novu vještinu igrom smišljanja lozinke.

1. Smišljanje lozinki

Podijelit ćemo se u parove. Svaka grupa imat će 60 sekundi da smisli lozinku.

Dodatan izazov prema želji: Učenici mogu ostalim učenicima iz razreda dati neke podatke koji bi im mogle pomoći pogoditi lozinku da vide koliko će dodatnih informacija biti potrebno da je ispravno pogode.

2. Usporedba lozinki

Dva para istovremeno zapisuju svoju lozinku na ploču.

3. Glasanje

Svi ćemo glasati koja od dvije zapisane lozinke je bolja i razgovarati o tome koja je kvalitetnija.

Zaključak

Smišljanje sigurne lozinke istovremeno je važno i zabavno.

Smjernice za smišljanje sigurne lozinke

Evo nekoliko savjeta za smišljanje lozinke kako biste zaštitili svoje podatke.

Sigurne lozinke temelje se na opisnoj frazi ili rečenici koju možete lako zapamtiti, a drugi teško pogoditi, kao što su prva slova u riječima koje čine naslov vaše najdraže knjige ili pjesme, prva slova u rečenici kojom opisuјete nešto što ste napravili, a uključuju kombinaciju slova, brojeva i simbola. Na primjer, na temelju rečenice "Svaki dan idem na košarku u 7" može se smisliti sljedeća lozinka: \$dInKu7#.

Srednje sigurne lozinke su lozinke koje su snažne i zlonamjerni softveri ih ne mogu lako pogoditi, no može ih pogoditi netko tko vas poznaje (npr. TreniramKošarku).

Slabe lozinke obično sadržavaju osobne podatke kao što je ime kućnog ljubimca, lako ih je odgonetnuti i može ih pogoditi netko tko vas poznaje (npr. "volimŠarka" ili "volimčokoladu").

DOBRO

- Za svaki račun treba imati različitu lozinku.
- Lozinka treba sadržavati barem osam znakova i biti što dulja (no morate je moći zapamtit!).
- Lozinka treba sadržavati kombinaciju slova (velika i mala), brojeve i simbole.
- Lozinka mora biti takva da je možete lako zapamtit i da je ne morate zapisati jer je to riskantno.
- Ako znate ili mislite da netko drugi osim pouzdane odrasle osobe možda zna vašu lozinku, odmah je promijenite.
- S vremena na vrijeme promijenite lozinke.
- Uvijek upotrebljavajte sigurnu zaštitu zaslona na svojim uređajima. Namjestite svoje uređaje da se automatski zaključavaju za slučaj da dospiju u krive ruke.
- Razmislite o uporabi upravitelja lozinki, poput onog ugrađenog u preglednik, koji će za vas zapamtit vaše lozinke. To vam omogućuje da izmislite jedinstvenu lozinku za svaki račun koji imate, a da pritom ne morate pamtit lozinke.

LOŠE

- Nemojte upotrebljavati osobne podatke (ime, adresa, e-adresa, telefonski broj, osobni identifikacijski broj, majčino djevojačko prezime, datumi rođenja itd.) ili učestale riječi u svojoj lozinci...
- Nemojte upotrebljavati lozinke koje je lako pogoditi, kao što je vaš nadimak, ime vaše škole ili najdraže nogometne momčadi, niz brojeva (npr. 123456) itd. Nipošto nemojte upotrebljavati riječ "lozinka" kao lozinku!
- Nemojte dijeliti lozinku ni s kim, osim sa svojim roditeljima ili starateljem.
- Nemojte nikada zapisivati lozinku nekamo gdje je netko drugi može naći.

Čuvaj svoje tajne: Aktivnost 3

Zadrži informaciju za sebe

Učitelj će uz korištenje školskog računala, laptopa ili tableta pokazati gdje i što treba tražiti prilikom prilagodbe postavki privatnosti.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Prilagoditi** postavke privatnosti za internetske usluge kojima se koriste.
- ✓ **Naučiti** odlučivati o dijeljenju informacija na stranicama i uslugama kojima se koriste.
- ✓ **Razumjeti** što je to provjera u dva koraka i kada se koristi..

Razgovarajmo

Privatnost znači sigurnost

Internetska privatnost i sigurnost međusobno su povezane. Većina aplikacija i softvera omogućuje kontroliranje toga koje podatke dijelimo i kako.

Prilikom korištenja aplikacije ili internetske stranice potraži opciju kao što je "Moj račun" ili "Postavke". Tamo možeš naći postavke privatnosti i sigurnosti koje ti omogućuju da odlučiš:

- Koji podaci će se vidjeti na tvom profilu
- Tko može vidjeti tvoje objave, fotografije, video snimke ili drugi sadržaj koji objavite.

Savladavanje tih postavki za zaštitu privatnosti i njihovo ažuriranje pomoći će ti da upravljaš svojom privatnošću, zaštitom i sigurnošću.

Osim podešavanja postavki, jako je važno znati koga prihvatišti kao prijatelja i kome ćeš dozvoliti da te prati (to se ponekad može, a ponekad ne može podesiti u postavkama). Najsigurnije je ako te prate članovi obitelji i prijatelji koje poznaješ i u stvarnom životu. Ako ipak odlučiš dopustiti drugim ljudima da te prate, uvijek imaj na umu da što god podijeliš, bit će vidljivo i osobama koje ne poznaješ. To može biti malo opasno, a i roditelji to često ne dopuštaju! Razgovoraj s odraslim osobom kojoj vjeruješ i zajedno donesite najbolju odluku – važno je da se osjećaš dobro i da ostaneš siguran/a.

Važno je da zapamtite da odluke vezane uz to **uvijek** trebate donositi uz pomoć svojih roditelja ili staratelja. A to bi moglo biti i zabavno! Zajedno prođete kroz tvoje postavke i tako im pokažeš koliko toga znaš!

Zadatak

Potrebni materijali:

- Školsko računalo, laptop ili tablet spojen s projektorom u svrhu prikazivanja primjera računa koji je primijeren za učenike (npr. privremeni račun e-pošte ili internetska stranica).

Mogućnosti pregleda

Spojili smo školsko računalo, laptop ili tablet na projektor. Sada ćemo otići u postavke aplikacije gdje možemo vidjeti koje nam se opcije nude. Recite mi što trebam napraviti (potaknite učenike da vam pomognu) za:

- Promjenu lozinke
- Izradu profila koji uključuje fotografije i video snimke, a koji će biti vidljiv samo obiteljii prijateljima koje odaberemo
- Pregledavanje postavki dijeljenja, otkrivanja mjesta i drugih postavki te utvrđivanje koje su postavke najbolje za nas
- Dobivanje upozorenja u slučaju da se netko pokuša prijaviti na račun s nepoznatog uređaja
- Podesiti primanje obavijesti kad vas netko označi u objavi

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

- Omogućavanje provjere u dva koraka
- Postavljanje informacija za oporavak u slučaju da ne možemo ući u račun
- Prijaviti probleme

O tome koje su postavke privatnosti i sigurnosti najbolje za vas trebali biste razgovarati sa svojim roditeljima ili starateljima. Međutim, zapamtite da je najvažnija sigurnosna postavka zapravo vaš mozak jer vi donosite ključne odluke o tome koliki dio osobnih informacija o sebi ćete podijeliti te kada i s kime. Zato je važno naučiti donositi te odluke već sada.

Zaključak

Odabir sigurne, jedinstvene lozinke za svaki račun izvrstan je prvi korak. Pritom moramo obavezno zapamtiti lozinku i zadržati je za sebe.

Čuvaj svoje tajne: Aktivnost 4

Interland: Toranj s blagom

Upomoć! Toranj s blagom je srušen, a Internautova blaga poput brojeva, fotografija i privatnih poruka izložena su visokom riziku. Nadmudri Hakera i izgradi toranj uz pomoć sigurnih lozinki da trajno zaštitiš svoje najsigurnije tajne.

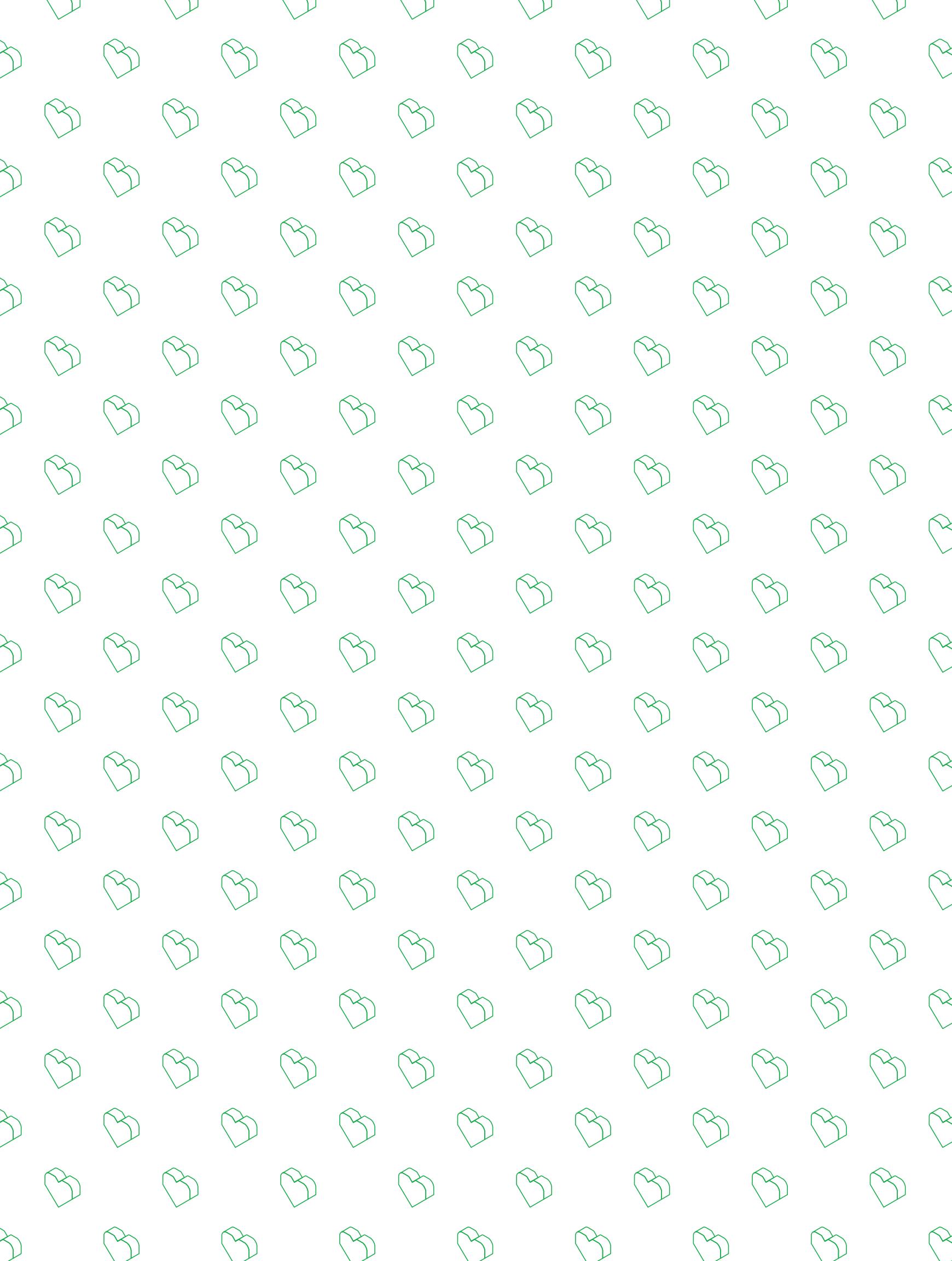
Otvori preglednik na svom računalu ili mobilnom uređaju (npr. tablet) i posjeti https://beinternetawesome.withgoogle.com/hr_hr/interland/landing/toranj-s-blagom.

Teme za raspravu

Dajte učenicima da igraju Toranj s blagom i pitanjima u nastavku potaknite daljnju raspravu o lekcijama naučenima u igri. Većina učenika najviše profitira od ovog iskustva ako igraju sami, međutim možete i podijeliti učenike u parove. To bi moglo posebno koristiti mlađim učenicima.

- Što čini sigurnu lozinku?
- Kada je važno smisliti sigurnu lozinku u stvarnom životu?
- Koji ti je najdraži savjet koji si naučio/la?
- Tko je Haker? Opiši ponašanje tog lika i kako je on utjecao na igru.
- Je li igra Toranj s blagom promjenila način na koji ćeš već sutra zaštitići svoje podatke?
- Navedi jednu stvar koju bi promijenio/la nakon lekcija kroz koje smo prošli i igranja igre.
- Izradi tri probne lozinke koje ispunjavaju kriterije za izrazito sigurnu lozinku.

Cool je biti dobar

Snaga dobrote na internetu

Pregled lekcije

Aktivnost 1.1	Kako se osjećam?	SEU	2. – 3. razred
Aktivnost 1.2	Vježbanje suosjećajnosti	SEU	4. – 6. razred
Aktivnost 2.1	Mapa dobrote	SEU	2. – 3. razred
Aktivnost 2.2	Kako biti ljubazan	SEU	4. – 6. razred
Aktivnost 3	Ali reci to na lijep način	SEU	2. – 6. razred
Aktivnost 4	Pazi na svoj ton		2. – 6. razred
Aktivnost 5	Kako riječi mogu promijeniti sliku?	ML SEU	2. – 6. razred
Aktivnost 6	Interland: Kraljevstvo dobrote		2. – 6. razred

Teme

Digitalni svijet stvara nove izazove i prilike za društvenu interakciju za djecu, ali i za nas ostale. Signale u društvenoj komunikaciji može biti teže razumjeti preko interneta nego uživo, stalno povezivanje s drugima može biti ugodno, ali i izazvati anksioznost. Anonimnost koju pruža internetska komunikacija može dovesti do olakog pokazivanja osjećaja i davanja komplimenata, ali ta površnost može naškoditi nama i drugima.

To je sve vrlo složeno, no znamo da na internetu ljubaznost, ali i negativno ponašanje mogu više doći do izražaja. Za stvaranje zdravih odnosa i ublažavanje osjećaja izoliranosti (koji ponekad znaju dovesti do zlostavljanja, depresije te školskih i drugih problema) ključno je naučiti kako biti ljubazan i suosjećati s drugima te kako reagirati na negativno ponašanje i uzneniranje.

Istraživanja pokazuju da je sprječavanje zlostavljanja učinkovitije ako je fokus na negativnom ponašanju, nego ako se samo kaže djeci da se ne smiju negativno ponašati na internetu. Ove aktivnosti potiču učenike da od samog početka na pozitivan način komuniciraju s drugima te ih uče kako da se nose s tuđim negativnim ponašanjem.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Utvrđiti** što znači pozitivno ponašanje na internetu i u stvarnom životu.
- ✓ **Služiti** kao primjer u internetskoj komunikaciji svojim pozitivnim ponašanjem.
- ✓ **Odrediti** u kojim situacijama se treba konzultirati s pouzdanom odrasлом osobom.

Obuhvaćeni standardi

Standardi društva ISTE za učitelje: 1a, 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a
Standardi društva ISTE za učenike za 2016. g.: 1c, 2b, 3d, 4d, 7a, 7b, 7c
Odgorno - obrazovni ishodi za učenike: Informatika: A 1.1., C 1.1., D 1.1., A 2.2., C 2.1., D 2.3., D 2.4., C 3.3., D 3.2., C 4.3., A 5.1., D 5.1., D 6.1., D 6.2., D 7.1., D 7.2., A 8.1., D 8.2. MPT ikt: A 1.1., A 1.2., B 1.3., C 1.2., D 1.4., A 2.3., B 2.3., C 2.4., A 3.4., C 3.4 MPT uku: A 1.1., A 1.2., A 1.4., B 1.4., D 1.2., A.2.1., A.2.2., B 2.3., B 2.4., D 2.2., A 3.1., A 3.2., A 3.4., B 3.4., D 3.2., A 4/5.1., B 4/5.4. MPT osr: A 1.2., A 2.1., A 2.3., A 3.2., A 3.3., B.1.1, B 1.2., B.2.1., B.2.2., B.3.2., C 1.2., C 2.1., C 2.2., C 3.2., MPT zdr: A 1.1.B, C 2.1.C, B 3.1.B MPT goo: C 1.3., A 2.1., C 2.2., A 3.3.

Cool je biti dobar

Rječnik

Aktivnost 1

Empatija: pokušaj poistovjećivanja s drugom osobom, pokušaj dubokog razumijevanja onoga što druga osoba osjeća. "Pokušaj" je važna riječ u definiciji jer je jako teško potpuno razumijeti drugu osobu. Ali što se više trudimo, to ćemo postati empatičniji s drugima.

Aktivnost 4

Konflikt: svađa ili nesuglasica koja se ne mora nužno ponavljati.

Aktivnost 5

Nasilje (eng. bullying): namjerno zlobno ponašanje koje se uglavnom ponavlja. Osoba koja je žrtva zlostavljanja često se ne može obraniti.

Elektroničko nasilje (cyberbullying): nasilje koje se odvija preko interneta ili digitalnih uređaja.

Uznemiravanje: općenitiji pojam od zlostavljanja koji može poprimiti različite oblike, npr. maltretiranje, dosađivanje, zastrašivanje, ponižavanje itd., a može se dogoditi i na internetu.

Aktivnost 6

Opis (eng. caption): tekst koji se stavlja uz fotografiju i pruža dodatne informacije o onome što se na njoj nalazi.

Kontekst: dodatne informacije o fotografiji ili druge informacije koje nam mogu pomoći lakše razumjeti što vidimo. Kontekst može uključivati informacije kao što su mjesto gdje je fotografija uslikana, vrijeme kada je poruka poslana, situacija u kojoj se pošiljatelj nalazio itd.

Aktivnost 7

Blokiranje (eng. block): način prekidanja bilo kakve interakcije s drugom osobom preko interneta tako da ih se sprječi da pristupe našem profilu, šalju nam poruke, vide naše objave i slično, a da ne dobiju obavijest o tome (ovo nije uvijek idealno rješenje u situacijama u kojima žrtva želi znati što zlostavljač govorи o toj osobi ili je li nasilje prestalo).

Prigušivanje (eng. mute): manje konačno od blokiranja. Način sprječavanja prikazivanja objava, komentara itd. druge osobe u novostima na društvenim mrežama ako komunikacija postane naporna, a da druga osoba ne dobije obavijest o tome i da se naše objave ne prestanu prikazivati u novostima te osobe (nije korisno u slučaju zlostavljanja).

Prepoznavanje osjećaja

Učenici se uče kako biti suosjećajan/na s ljudima koje vide na TV-u, u video snimkama i video igricama. To je važan temelj za suosjećanje u digitalnom svijetu.

Napomena učitelju: Što češće ponavljajte ovu aktivnost s učenicima. Na primjer, kada gledate neki video ili čitate neku priču, uzmite nekoliko trenutaka kako bi s učenicima vježbali suosjećanje. U odjeljku "Razgovorajmo" vidjet ćete neke izjave u zgradama. To su mogući odgovori učenika. Ako se oni sami ne uspiju dosjetiti odgovora, pomožite im pomoći odgovora u zagradi.

Ciljevi za učenike

- ✓ Razumjeti što je empatija (suosjećajnost)
- ✓ Vježbati suosjećajnost s ljudima koje upoznajemo na internetu

Razgovorajmo

Danas ćemo istraživati kako se drugi ljudi osjećaju. Trebat ćete pažljivo promatrati znakove u onome što se događa i kako se netko ponaša.

Učitelj naglas čita popis osjećaja s radnog listića.

Probajte se prisjetiti kada ste osjećali jedan od ovih osjećaja?

Prisjetite se što se dogodilo i kako je to utjecalo na vaše tijelo?

Dajte učenicima vremena za razmišljanje, a onda zamolite jednog učenika da bez govora samo tijelom i zvukom, odglumi situaciju u kojoj se osjećao na određeni način.

- Koji ste osjećaj upravo vidjeli, što mislite? Koji znakovi govore u prilog tome? (Razni odgovori) Primjećujete li da smo svi vidjeli neke druge znakove i druge osjećaje? (Zamolite učenika da ispriča priču o osjećaju kojeg je odglumio/la).
- Je li vam lakše pogoditi osjećaj kad znate što se dogodilo?
- Zašto? (Možete razmisiliti o tome kako biste se vi osjećali u istoj situaciji)

Empatija nastaje kada pokušam sebe staviti u tuđu kožu, kada pokušavam otkriti kako se netko drugi osjeća i osjećati se isto tako. Ne trebate uspjeti, dovoljno je da pokušate. Empatija nam pomaže da nekoga ne uznemirimo, a vrlo je korisna za sklapanje prijateljstva. Nije uvijek lako biti suosjećajan (empatičan). Za to treba puno vježbati. Još je teže biti suosjećajan s nekim koga poznajete samo s ekrana ili iz knjige.

- Zašto mislite da je tomu tako? (Zato što tu osobu ne možete vidjeti? Ne znate što se sve toj osobi dogodilo?)
- Ali zašto je ipak važno vježbati empatiju s licima s ekrana ili iz knjige? (Tako možemo još više uživati u knjizi ili filmu. Možda još više zavolimo lik? To nam može pomoći da bolje razumijemo radnju? To je dobar način da vježbamo suosjećajnost na internetu i uživo.)

Sada ćemo raditi nešto što će nam pomoći otkriti kako se osobe iz knjiga i iz drugih medija osjećaju.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni list: "Prepoznavanje osjećaja" (jedan po grupi)
- Radni listić: "Riječi kojima opisujemo osjećaje"

1. Projicirajte **Riječi kojima opisujemo osjećaje** na ploču tako da ih svi vide.

2. **Rasporedite učenike** u grupe po troje, četvero.

3. **Neka učenici u malim grupama popune radni list.**

4. **Neka grupe** pokažu razredu što su smislili.

Zaključak

Važno je suosjećati s likovima iz knjiga i osobama iz video snimki. Ono nam pomaže da više uživamo u tim knjigama i video snimkama, a i dobra je vježba za suosjećanje sa stvarnim ljudima na internetu i u životu. Kad odrastete, sve više i više ćete razgovarati s ljudima putem digitalnih uređaja (telefona i kompjutera). Što više vježbate suosjećanje u porukama, igrami i video snimkama, više ćete se zabavljati dok se družite na internetu.

Prepoznavanje osjećaja

Tomislav i Irena

Što se dogodilo jučer na tjelesnom?

Što? Ništa.

Ništa?

Da, to sam i rekla.

Uh. O.K.

To sam i rekla.

Zvučiš kao da se nešto dogodilo.

Ništa se nije
dogodilo.

Scenarij 1

Koja su dva načina na koja bi se Irena mogla osjećati?

Po čemu to zaključuješ?

Koja su dva načina na koja bi se Tomislav mogao osjećati?

Po čemu to zaključuješ?

Nastavak na sljedećoj stranici →

Prepoznavanje osjećaja

Kiki i Krešo

Jesi li dobro nakon onog što se dogodilo na probi?

Ma, zaboravi.

Zašto si to učinio?

Radi zabave.

Je li bilo zabavno?

Pa da!

Stvarno?

Kažem ti, zaboravi.

Scenarij 2

Koja su dva načina na koja bi se Krešo mogao osjećati?

Po čemu to zaključuješ?

Koja su dva načina na koja bi se Luka mogao osjećati?

Po čemu to zaključuješ?

Riječi kojima opisujemo osjećaje

Sretan/a

Frustriran/a

Tužan/a

Zabrinut/a

Iznenadjen/a

Razočaran/a

Uplašen/a

Uzbuđen/a

Ljut/a

Miran/a

Vježbanje suosjećajnosti

Učenici vježbaju prepoznavanje svojih osjećaja u digitalnim društvenim interakcijama.

SEU pozadina za učitelje: Suosjećanje (empatija) je temelj zdravih međuljudskih odnosa. Dokazano je da suosjećajnost može poboljšati ocjene i suzbiti problematično ponašanje. Definicija suosjećajnosti (emaptije) je "pokušaj da osjetimo isto što osjeća netko drugi" – a ne nužno i činjenica da će nam to uspijeti. Važno je uvidjeti razliku između pokušati i uspjeti u ovoj definiciji. Teško je točno odrediti kako se netko osjeća. Svi imamo problem s tim, odrasli nisu izuzetak. Nije isključivo cilj uspjeti. Već sam pokušaj da suosjećamo pomaže i nama učiteljima i učenicima da budemo obzirni i nježni u svojim postupcima. A naša djeca to zaslужuju znati. Ako se učenici baš koncentriraju na to da pogode kako se neka osoba stvarno osjeća, podsjetite ih da je najbolje rješenje pitati osobu direktno.

Ciljevi za učenike

- ✓ Razumjeti što je suosjećajnost (empatija)
- ✓ Vježbati suosjećanje s ljudima koje susreću na internetu.
- ✓ Shvatiti zašto je važno vježbati suosjećanje.

Razgovarajmo

Razmislite o situaciji kad ste razgovarali s nekim na internetu: u aplikaciji, igri ili putem poruka. Znate li kako se ta osoba osjećala? ("Da." "Ne.") Koje je emocije možda osjećala? ("Sreću." "Ljutnju." "Uzbuđenje." "Frustracija.")

- Suosjećanje ili empatija je pokušaj razumijevanja što netko drugi osjeća.
- Zašto je dobro pokazati empatiju? ("Kako bismo znali kada drugi trebaju pomoći." "Kako bismo bili dobri prijatelji." "Kako nekoga ne bismo naljutili.")
 - Kako vam suosjećanje s drugima može pomoći tijekom interakcije s nekim na internetu? ("Pomoći će nam da razumijemo što oni misle.", "Tako ih nećemo povrijediti.", "Izbjeći ćemo moguću svađu." "Lakše ćemo surađivati s njima u igri.")
 - Kako ćete prepoznati kako se netko drugi osjeća? ("Primjetit ćemo što oko njega/nje događa." "Vidjet ćemo što kažu ili rade." "Po njihovom držanju." "Prema izrazima lica." "Po tonu glasa.")
- Učitelj koristi svoje lice, tijelo i/ili riječi za prikaz emocija poput uzbuđenja ili sreće.*
- Kako sam se upravo osjećao/la? (Razni odgovori.)

Potrebno je vrijeme i redovita vježba kako bismo prepoznali kako se netko osjeća – niti odraslima to nije lako – a još je teže kada se komunikacija događa na internetu.

- Što otežava suosjećanje u digitalnom svijetu? ("Ponekad ne mogu vidjeti lica ili tijela ljudi." "Kad im ne možete čuti glas." "Kad ne vidite što se s njima događa.")
- Koji su neki od znakova koje možemo koristiti da bismo razumjeli osjećaje drugih ljudi na internetu? ("Emotikoni." "Fotografije." "Korištenje VELIKIH SLOVA." "Naša povijest interakcije s tom osobom.")

Danas ćemo zajedno raditi jednu aktivnost koja će nam pomoći u prepoznavanju osjećaja ljudi s kojima komuniciramo na internetu.

Zadatak

Potrebni materijali:

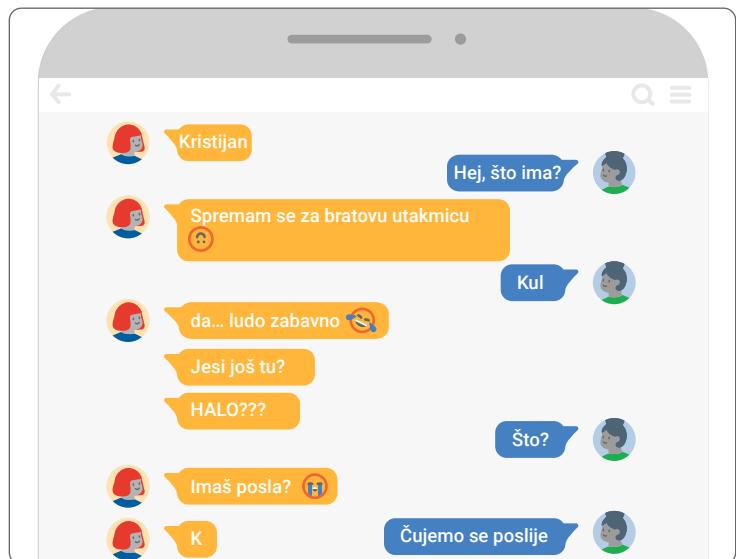
- Radni list: Vježbanje suosjećajnosti (po jedan za svakog učenika)

1. **Podijelite po jednu kopiju radnog lista** svakom učeniku, ili ga projicirajte na ploču tako da ga cijeli razred vidi.
2. **Učenici rade samostalno, svaki za sebe, i pokušavaju otkriti kako se ljudi u svakom od scenarija osjećaju.**
3. **Neka učenici usporede svoje odgovore s partnerom i rasprave kako je svaka osoba došla do svog odgovora.**
4. **Neka svaki par kaže razredu ako o nekim scenarijima nisu donijeli isti zaključak? Ako imaju taj slučaj, neka ispričaju koji su to scenariji bili i zašto misle da su baš ti scenariji izazvali neslaganje?**

Zaključak

Zaista je teško točno procijeniti tuđe osjećaje, a ponekad je to još i teže na internetu. Znajte da se empatija ne svodi na točan odgovor. Važno je i pokušati. Samim time što pokušate razumjeti nečije osjećaje, veća je mogućnost da ćete se s tom osobom dobro slagati, a manja je mogućnost da ćete ju povrijediti. Cool, zar ne?! A kad se stalno trudite, pomažete stvoriti ugodnija i bolja iskustva na internetu za sebe i za sve oko sebe.

Vježbanje suosjećajnosti

Što mislite, kako se Kristijan osjeća?

Zašto?

Što mislite, kako se Helena osjeća?

Zašto?

Što mislite, kako se MadMax12 osjeća?

Zašto?

Cool je biti dobar: Aktivnost 2.1

Mapa dobrote

Učenici istražuju što znači lijepo se ponašati prema nekome.

Napomena učitelju: Tijekom pripreme za odjeljak "Razgovarajmo", sjetite se neke situacije u kojoj se netko prema vama lijepo ponašao i kako ste se tada osjećali, a zatim neke situacije u kojoj ste se vi ponašali lijepo prema nekome i kako ste se tada osjećali. Ta iskustva trebati će vam da napravite svoju osobnu mapu dobrote (pogledajte radni list) koja će poslužiti učenicima kao primjer.

Ciljevi za učenike

- ✓ Odrediti što znači biti dobar i ljubazan.
- ✓ Prepoznati kako dobrota utječe na osjećaje ljudi.
- ✓ Uočiti načine na koje iskazujemo dobrotu.

Razgovarajmo

Neka se učenici podjele u parove.

Što znači biti dobra osoba? Okrenite se i recite to svom partneru. (Različiti odgovori.)

Dajte učenicima vremena za razgovor s partnerom, a zatim potražite dobrovoljce koji će podijeliti svoje mišljenje.

Biti dobra i ljubazna osoba znači činiti nešto lijepo ili reći nešto lijepo drugima, zar ne? Sve će vas zamoliti da se prisjetite situacije kada je netko bio ljubazan, dobar, pozitivan prema vama. Dat će vam primjer iz svog života.

Ispričajte situaciju u kojoj je netko bio ljubazan prema vama i opišite kako ste se osjećali.

U redu, a sad se prisjetite situacije u kojoj je netko bio ljubazan, dobar prema vama. Kako ste se osjećali? Recite svojem partneru. (Različiti odgovori.)

Dajte učenicima vremena za razgovor s partnerom, a zatim potražite dobrovoljce koji će podijeliti svoje mišljenje.

Kad smo tužni ili uznemireni, činjenica da je netko ljubazan prema nama može nam pomoći da se osjećamo bolje. Kad smo ljubazni, i **mi** se možemo osjećati dobro. Evo primjera iz mojeg života, kad sam se lijepo ponašao/la prema nekome.

Sada je red na vama.

- Sjetite se situacije u kojoj ste **vi** bili ljubazni prema nekome.
Dajte učenicima vremena za razmišljanje.
- Recite svojem partneru što ste učinili i kako ste se osjećali. (Različiti odgovori.)
Dajte učenicima vremena za raspravu, a zatim potražite dobrovoljce koji će podijeliti svoje mišljenje.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Sada ćemo vježbati ljubaznost uz pomoć nekih primjera. (*Uputite učenike da pogledaju prvu stranu listića*)

- **Ivana** osjeća da je svi izbjegavaju tijekom velikog odmora i sjedi potpuno sama.

Što mislite, kako se osjeća? ("Tužno." "Usamljeno.") Kako biste mogli pokazati ljubaznost prema njoj? ("Tako da sjednemo s njom." "Pozvali bismo je da se dođe igrati.") Što mislite, kako će se Ivona osjećati nakon što netko bude ljubazan prema njoj? ("Sretno." "Uključeno.")

- **Lukasu** je ispaо sendvič iz ruke. Što mislite, kako se osjeća? ("Neugodno." "Ljuto.") Kako biste mu mogli pokazati ljubaznost? ("Pomogli bismo mu da pokupi." "Rekli bismo nešto lijepo.") Što mislite, kako će se Lukas osjećati nakon što netko bude ljubazan prema njemu? ("Bolje.")

Vježbanjem ljubaznosti, vježbamo i empatiju, i to je sjajno! Empatija znači pokušaj osjećanja ili razumijevanja onoga što netko drugi osjeća. Ljubaznost je empatija na djelu! Kad vježbamo empatiju ponašajući se ljubazno, činimo svijet boljim mjestom!

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni list: "Empatija u školi" s "Mapa dobrote" na drugoj stranici (jedan po učeniku)

Okrenite svoj radni list na drugu stranu gdje pri vrhu piše Mapa dobrote. Sada razmislite o nekome iz svog života, možda prijatelju, učitelju ili članu obitelji, prema kome želite biti ljubazni, добри. Kako biste u tome bili što uspješniji, ispunite mapu dobrote.

Učenici će odabrati osobu (ili više njih) prema kojoj će biti ljubazni i izraditi bar jednu mapu dobrote.

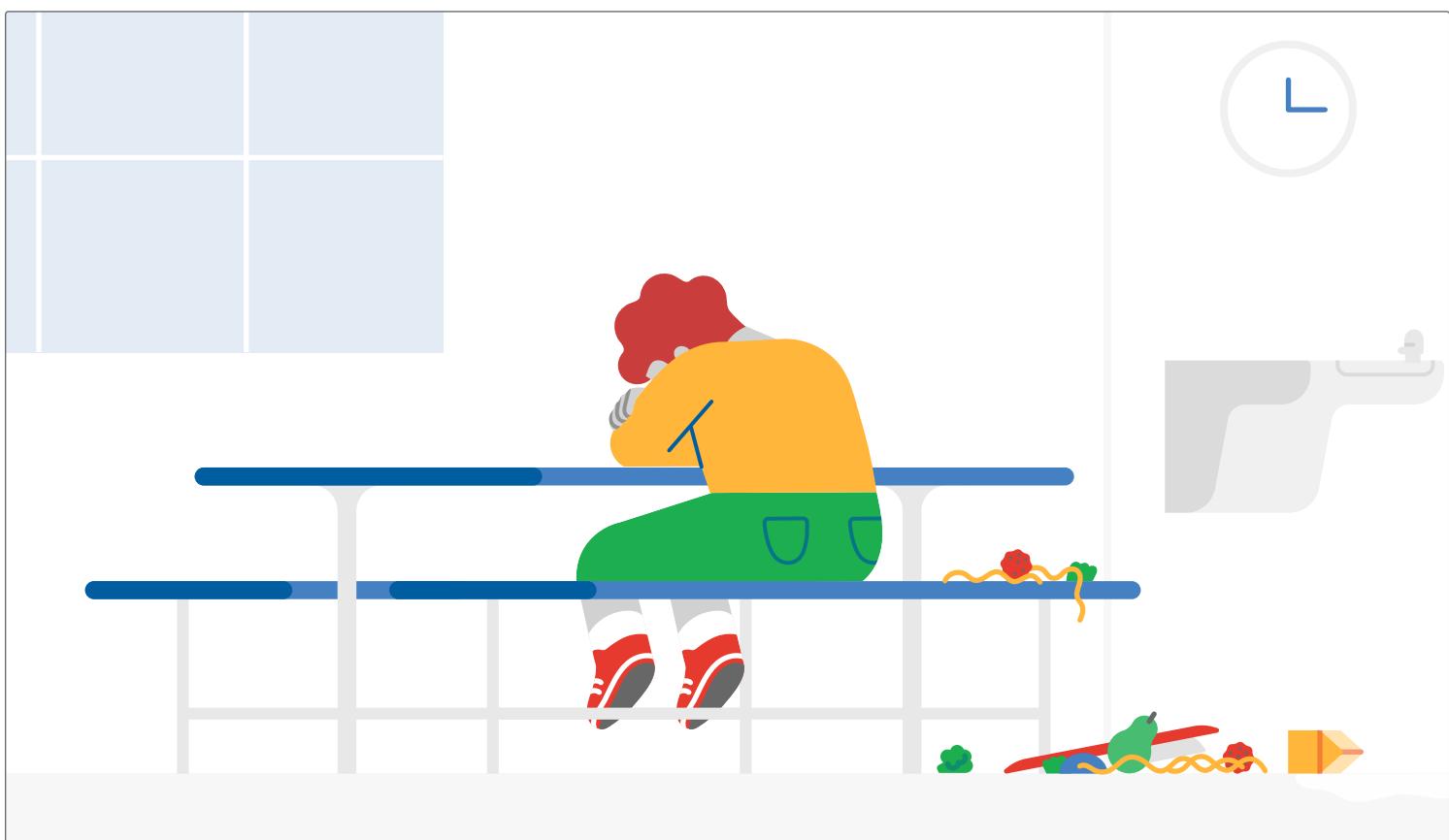
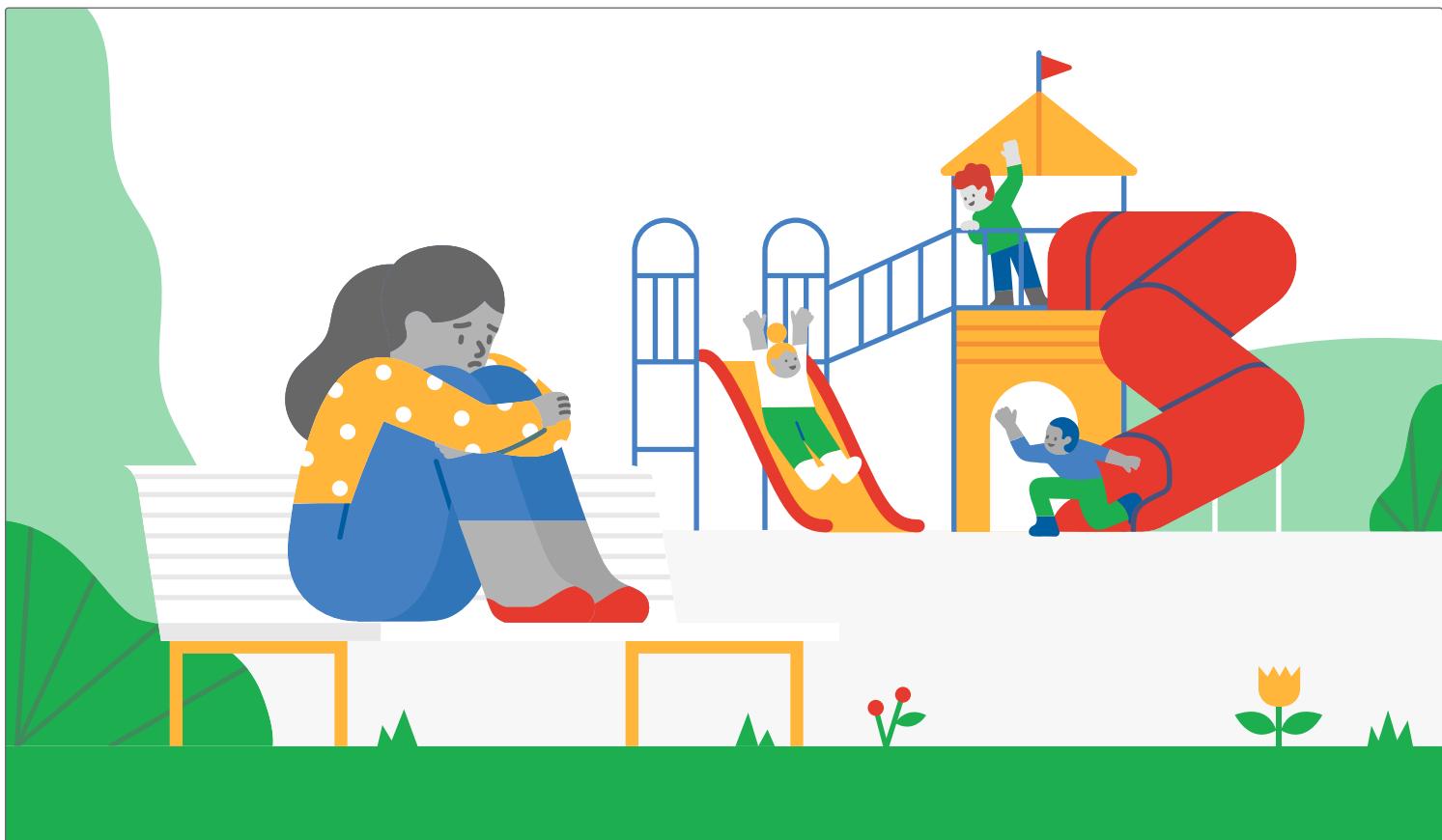
1. Neka učenici rade samostalno.
2. Zatim neka svaki učenik pokaže svoju mapu dobrote partneru.

Sad kad ste dovršili svoju mapu dobrote, razmislite o tome kada ćete je provesti u djelo. Dajte učenicima vremena da razmisle pa prozovite njih nekoliko da razredu ispričaju o svojoj mapi dobrote i kada je planiraju provesti u djelo.

Zaključak

Biti dobra i ljubazna osoba znači činiti nešto lijepo ili reći nešto lijepo drugima. Pokazujući ljubaznost možemo pomoći drugima da se osjećaju bolje kada su tužni ili uznemireni. Postoji mnogo načina i mjesta za pokazivanje ljubaznosti, na internetu i izvan njega, ali čim više, tim bolje, zar ne?

Empatija u školi

Nastavak na sljedećoj stranici →

Mapa dobrote

**Bit ću dobar/
dobra i ljubazan/
ljubazna prema**

osoba kojoj želiš pokazati ljubaznost

**Bit ću dobar/
dobra i ljubazan/
ljubazna tako
što ću**

ljubazna stvar koju ćeš učiniti ili reći

**Učinit ću ovu
lijepu stvar**

gdje: na primjer, kod kuće, u razredu, na nogometnom treningu, u poruci,
u video igri s nekome s kime igram itd.

Cool je biti dobar: Aktivnost 2.2

Kako biti ljubazan?

Učenici istražuju što znači biti dobra i ljubazna osoba na internetu.

Napomena za učitelja: Prije početka aktivnosti, sjetite se situacije u kojoj je netko bio ljubazan prema vama na internetu i kako ste se tada osjećali. U ovoj aktivnosti trebate to podijeliti s razredom na kraju odjeljka "Razgovarajmo".

Ciljevi za učenike

- ✓ **Razumjeti** što znači biti dobra osoba.
- ✓ **Prepoznati** što sve može značiti ljubaznost na internetu.

Razgovarajmo

Učitelj/ica na ploči napiše riječ "Ljubaznost".

Razmislite:

- Što znači riječ ljubaznost?
Dajte učenicima vremena za razmišljanje.
- Okrenite se i recite svom susjedu što mislite. Dajte učenicima vremena za razgovor s partnerom, a zatim prozovite njih nekoliko da razredu kažu što misle. Dajte im priliku da smisle nekoliko različitih odgovora.

Kada ste suošćeajni s drugom osobom, zači da ste i ljubazni. Dakle, prema onom što smo naučili u Zadatku 1, što je empatija? ("Pokušaj osjećanja ili razumijevanja onoga što netko drugi osjeća.")

- Kako vam to može pomoći u pokazivanju ljubaznosti? ("Lakše primjetimo kad je netko uznemiren ili tužan." "Znamo što može pomoći da se netko osjeća bolje.")
- Zašto je važno biti ljubazan prema drugima? ("Tako gradimo prijateljstva." "To pomaže ljudima da se osjećaju sigurno i dobrodošlo." "Kako bi i drugi ljudi bili ljubazni prema meni.")
- Na koje sve načine možemo drugima pokazati ljubaznost? ("Možemo učiniti nešto lijepo." "Pomoći nekome da se osjeća bolje." "Reći nešto pozitivno." "Pokazati im da nam je stalo.")

Važno je uvijek biti ljubazan, ali danas ćemo razgovarati o pokazivanju ljubaznosti **na internetu**.

- Zašto je teže pokazati ljubaznost na internetu?
- ("Teže je primijetiti kad je netko uznemiren." "Možda ne znamo tko je ta osoba." "Nismo sigurni kako pokazati ljubaznost na internetu." "To je javno i nekome može biti neugodno.") Plemenito je biti ljubazan, biti dobar prema drugoj osobi na internetu. Kada drugi vide da ste ljubazni na internetu, to i njih potiče da budu ljubazni.

Ispričajte svoju priču o situaciji u kojoj je netko bio ljubazan prema vama na internetu i kako ste se osjećali.

- Kako biste vi pokazali ljubaznost na internetu nekome tko je možda tužan? (Različiti odgovori...) tko je možda uznemiren? (Različiti odgovori...) tko je možda ljut? (Različiti odgovori.)

Sada ćemo vježbati ljubaznost na internetu.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni list: "Kako biti ljubazan" (jedan po grupi od troje, četvero učenika)

Zaključak

1. Podijelite učenike u grupe po troje, četvero.
2. Dajte svakoj grupi radni list.
3. Neka svaka grupa zajedno dovrši radni list.
4. Neka jedna grupa za svaki scenarij ispriča razredu kako bi oni pokazali ljubaznost. Ako grupa želi, neka odglumi situaciju pred razredom.

Postoji mnogo načina da pokažemo ljubaznost na internetu. Ljubaznošću i dobrotom možemo svoj online svijet učiniti boljim mjestom za sve. Kad smo ljubazni, osjećamo se bolje. Sljedeći put kad budete ljubazni prema nekome, na trenutak razmislite o tome kako se osjećate.

Kako biti ljubazan?

1. Pročitajte svaki scenarij.
2. Neka svaka grupa porazgovara o načinima na koje možemo biti ljubazni u svakom od scenarija i zapišite najbolje ideje.
3. Recite svima što ste smislili...

Scenarij 1

Ljudi pišu ružne komentare ispod selfija koji je objavio vaš prijatelj.

Jedan način na koji ja mogu pokazati ljubaznost jest da _____

Drugi način je da _____

Scenarij 2

Igrate igru na internetu, a jedan od igrača vrijeđa i ponižava drugog igrača.

Jedan način na koji ja mogu pokazati ljubaznost jest da _____

Drugi način je da _____

Scenarij 3

Nekoliko vaših prijatelja u grupnom razgovoru piše zlobne šale na račun drugog učenika.

Jedan način na koji ja mogu pokazati ljubaznost jest da _____

Drugi način je da _____

Ali reci to na lijep način

Kako bi naučili preusmjeriti negativnu komunikaciju u pozitivnu. U ovom zadatku učenici će zajedno pokušati preoblikovati uvredljive i ružne komentare.

Ciljevi za učenike

- ✓ Izraziti osjećaje i mišljenja na pozitivne, učinkovite načine.
- ✓ Odgovoriti na ružne komentare na konstruktivan i pristojan način.

Razgovarajmo

Pretvaranje negativnog u pozitivno

Djeca vaše dobi izložena su različitim vrstama sadržaja na internetu, a neki od njih sadrže negativne poruke koje potiču loše ponašanje. Ali vi to možete promijeniti.

- Jeste li vi (ili netko koga poznajete) vidjeli nekoga da se ponaša ružno na internetu? Kako ste se tada osjećali?
- Jeste li vi (ili netko koga poznajete) ikada doživjeli neočekivanu ljubaznost na internetu? Kako ste se tada osjećali?
- Koje jednostavne radnje možemo poduzeti da bismo negativnu komunikaciju pretvorili u pozitivnu?

Na negativne emocije možemo odgovoriti konstruktivno tako da ružne komentare zamijenimo lijepima. Osim toga, moramo uvijek biti svjesni tona komunikacije na internetu.

Zadatak

Potrebni materijali:

- Ploča ili zaslon za projekciju
- Radni listić: "... ali reci to na lijep način!" (po jedan za svaku skupinu učenika)
- Ljepljivi papirčići za učenike

1. Pročitajte komentare

Upravo gledamo neke ružne komentare.

2. Napišite ispravke

Sad ćemo se podijeliti u grupe po troje i napisati ćemo dvije vrste odgovora na ove komentare:

- Kako biste mogli izraziti isti ili sličan stav na pozitivan i konstruktivan način?
- Kad bi jedan od učenika iz vašeg razreda napisao ovakve komentare, kako biste mogli odgovoriti na način koji bi razgovor učinio pozitivnijim?

Napomena za učitelja: Učenici će ovo brže savladati ako napravite jedan zadatak zajedno.

3. Pročitajte odgovore

Sada će svaka grupa pročitati svoje odgovore za obje situacije.

Zaključak

Ako reagiramo na nešto negativno nečim pozitivnim, rezultat može biti zabavniji i zanimljiviji razgovor, a to je mnogo bolje od rješavanja problema koji nastaju zbog ružnog komentara.

Ali reci to na lijep način

Pročitajte komentare u nastavku. Nakon svakog komentara raspravite sljedeća pitanja:

1. Kako ste mogli prenijeti iste ili slične informacije, ali na pozitivniji i konstruktivniji način?
2. Ako netko od drugih učenika iz razreda napiše ovakav komentar, kako ćete odgovoriti da biste promijenili ton komunikacije u pozitivnijem smjeru?

Zapišite svoje ideje na prazne crte ispod komentara.

LOL Robert je jedini u razredu koji nećeći na izlet s nama ovaj vikend.

Obucimo se sutra u ljubičasto, ali nemojte reći Petri.

Žao mi je, ali ne možeš doći na moj rođendan. Ne možeš si to priuštiti.

Bez uvrede, ali tvoj rukopis je sramotan i najbolje bi bilo da promjeniš grupu za ovaj projekt.

Užas! Tko je njoj rekao da zna pjevati??

Možeš se pridružiti našoj grupi samo ako mi daš podatke svog računa.

Mislim li samo ja da Ivana malo izgleda kao Štrumpf?

Cool je biti dobar: Aktivnost 4

Pazi na svoj ton

Učenici trebaju protumačiti emocije koje se kriju iza poruke da bi naučili kritički razmišljati i izbjegći pogrešno tumačenje tuđih misli kao i sukobe prilikom razgovora na internetu.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Donositi dobre odluke** prilikom odabira načina komunikacije, poruke koja se prenosi komunikacijom i treba li se uopće upustiti u komunikaciju.
- ✓ **Odrediti** u kojim situacijama je bolje razgovarati s nekim nasamo u četiri oka, nego odmah poslati poruku.

Razgovorajmo

Lako je pogrešno protumačiti poruku

Mladi ljudi upotrebljavaju različite vrste komunikacije za različite vrste interakcije, no poruku koja stigne preko chata ili komentara moguće je protumačiti drukčije nego što bismo je protumačili prilikom komunikacije uživo ili preko telefona.

- Je li itko ikada pogrešno protumačio vašu poruku? Na primjer, poslali ste šalu, a vaš prijatelj mislio je da ste ozbiljni ili čak bezobrazni?
- Jeste li ikada pogrešno razumjeli tuđu SMS poruku ili poruku u chatu? Što ste učinili da biste razjasnili što ste htjeli reći? Što biste mogli učiniti drukčije?

Zadatak

Potrebni materijali:

- Primjeri poruka napisani ili projicirani na ploču.

1. Pregled poruka

Pogledajmo primjere poruka na ploči. Učenici vjerojatno isto imaju odlične primjere, stoga zapišite neke na ploču da biste ih raspravili.

- "Baš si kul!"
- "Kako god"
- "Strašno sam ljuta na tebe"
- "ODMAH ME NAZOVI"
- "OK, dobro"

2. Čitanje poruka naglas

Sada će svaku poruku jedan učenik pročitati na glas sa specifičnim tonom glas (npr. ljutito, sarkastično, prijateljski).

Što primjećujete? Kako drugi ljudi mogu shvatiti ove poruke? Kako bi pošiljatelji ovih poruka mogli lakše iskomunicirati ono što doista žele reći?

Zaključak

Prilikom čitanja poruke može biti teško odrediti kako se netko osjećao dok ju je pisao. Vodite računa o tome da uvijek odaberete ispravan način prenošenja poruke i da ne iščitavate previše iz onoga što su vam drugi rekli na internetu. Ako niste sigurni što je druga osoba htjela reći, saznajte to tako da je pitate uživo ili preko telefona.

Kako riječi mogu promjeniti sliku

Napomena za učitelje: Ova lekcija postavlja temelje za učenike osnovne škole tako što ih potiče da proučavaju jednostavne opise pojedinaca. Ova aktivnost na način koji je prikladan za sam uzrast učenika pokriva sljedeće koncepte i pitanja vezane uz medijsku pismenost:

1. Saznanje o tome da je sav medijski sadržaj konstruiran, tj. da je proizvod ljudi koji donose odluke o tome što će uključiti u njega i kako će to prikazati
2. Rutinsko postavljanje pitanja: "Tko je ovo napravio i zašto?"
3. Rutinsko razmišljanje o medijskom sadržaju koji stvaramo tako da si postavimo pitanje:
"Kako bi ova poruka mogla utjecati na druge?"

Ciljevi za učenike

- ✓ Naučiti da značenje proizlazi iz kombinacije slike i riječi.
- ✓ Razumjeti kako opis slike može utjecati na poruku koju slika prenosi.
- ✓ Cijeniti snagu vlastitih riječi, pogotovo u kombinaciji sa slikama koje objavljuju.
- ✓ Naučiti kako biti odgovorni stvaratelji medijskog sadržaja.
- ✓ Razviti naviku razmišljanja o tome tko je nešto objavio i zašto?

Razgovarajmo

Kako riječi mogu promjeniti sliku?!

Kada koristimo kombinaciju slike i riječi u komunikaciji, to može snažno utjecati na značenje poruke. Zamislite u vijestima sliku kuće koja gori. U jednom opisu piše: "Obitelj izgubila kuću, spasili su sebe i psa". To bi bilo tužno, a možda i pomalo zastrašujuće, zar ne? Međutim, što bi bilo da u opisu piše: "Vatrogasci su zapalili kulisu/model kuće kako bi mogli vježbati gašenje požara s novim aparatom". Kuća na slici i dalje bi gorila, no imali biste potpuno drukčiju zamisao o onome što se događa. Možda biste se čak osjećali sigurno, a ne prestrašeno.

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Pogledajte sljedeću stranicu

Podijelite učenike u male grupe. Podijelite polovici grupa dodatni materijal 1 – radni listić sa sportskim slikama i pozitivnim opisom, a drugoj polovici dodatni materijal 1 – radni listić s negativnim opisom, a da im pritom ne otkrijete da dijelite dvije različite verzije:

1. Slike i riječi

Pogledajte sliku na radnom listu. Opišite zajedno s učenicima u svojoj grupi osobu na slici. Što mislite, kakva je ona osoba? Mislite li da biste se htjeli družiti s tom osobom ili biti u njezinom timu? Zašto da ili zašto ne?

Dokazi će ubrzo otkriti da su grupe gledale u slike s različitim opisima. Recite svakoj grupi da podigne svoju sliku tako da ostali mogu vidjeti razliku.

Nakon toga ukratko raspravite: što ovo pokazuje o moći riječi da oblikuju način na koji razmišljamo o nečemu.

2. Još uvijek niste sigurni?

Pogledajte još primjera na radnom listiću "Kako riječi mogu promjeniti sliku?"

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Potrebni materijali:

- Fotografije učitelja i drugog osoblja u školi koje prikazuju kako obavljaju svoju svakodnevnu rutinu. Otpriklike dva do tri tjedna prije ove aktivnosti pokušajte prikupiti nekoliko digitalnih fotografija ili zadajte učenicima zadatak da ih prikupe, a da im pritom ne otkrijete koja će biti uloga slika u ovoj aktivnosti (naravno, pritom je važno naglasiti da je uvijek potrebno prvo tražiti dopuštenje osobe koju želimo fotografirati).

Ako fotografije nisu dostupne, prikupite ih iz časopisa ili vijesti, važno da su prikladne za dob učenika.

- **(dodatao prema želji):** prikupite jednu fotografiju od svakog učenika u razredu
- Radni listić: "Sportske slike"
- Radni listić: "Kako riječi mogu promjeniti sliku"

Razmislite kako biste se osjećali da dobijete ili vidite poruku s negativnim opisom i slikom s radnog listića. To ne bi povrijedilo samo osobu na slici, drugi koji vide sliku mogu se osjećati manje ugodno.

Što biste učinili da dobijete ovaku poruku ili fotografiju? Uvijek imate izbora. Možete...

- Odlučiti da nećete podijeliti sliku ni sa kim ili...
- Reći pošiljatelju da ne želite dobivati poruke kojima se pokušava nekoga povrijediti ili...
- Podržati osobu na slici, kažete joj da znate da to što piše u poruci nije istina ili...
- Učiniti sve navedeno.

Također možete napisati pozitivnu poruku. Ne odgovor na negativne i ružne komentare, već samo jednu poruku dobrote, ljubaznosti. Osobi na slici pomoći će da čuje ili vidi pozitivnu poruku podrške, a ta poruka može popraviti raspoloženje i drugima te ih motivirati da isto objave neku pozitivnu poruku ispod vaše.

3. Netko u našoj školi

Promiješajte slike školskog osoblja ili slike koje su donijeli učenici i odaberite jednu sliku.

Vježbajte stvaranje različitih opisa. Prvo smislite opise zbog kojih bi se osoba na slici osjećala sretno ili ponosno. Koliko različitih opisa možete smisliti?

Porazgovarajmo sada o smiješnim opisima. Postoji li razlika ako napišete nešto što je vama smiješno i nešto što je smiješno osobi na slici? Postoji li razlika između šale koja je smiješna svima i šale koja ismijava nekoga i smiješna je samo nekolicini ljudi?

Napišite neke opise koji mogu poslužiti kao primjer onoga o čemu smo raspravljali i zatim za svaku sliku odaberite opis koji je smiješan i ljubazan, a ne vrijeđa osobu na slici.

Nastavite vježbati uz pomoć slika drugih ljudi iz škole. Jeste li na temelju opisa drugih učenika dobili novu ideju što biste ljubazno mogli napisati?

4. Razredni kolaž

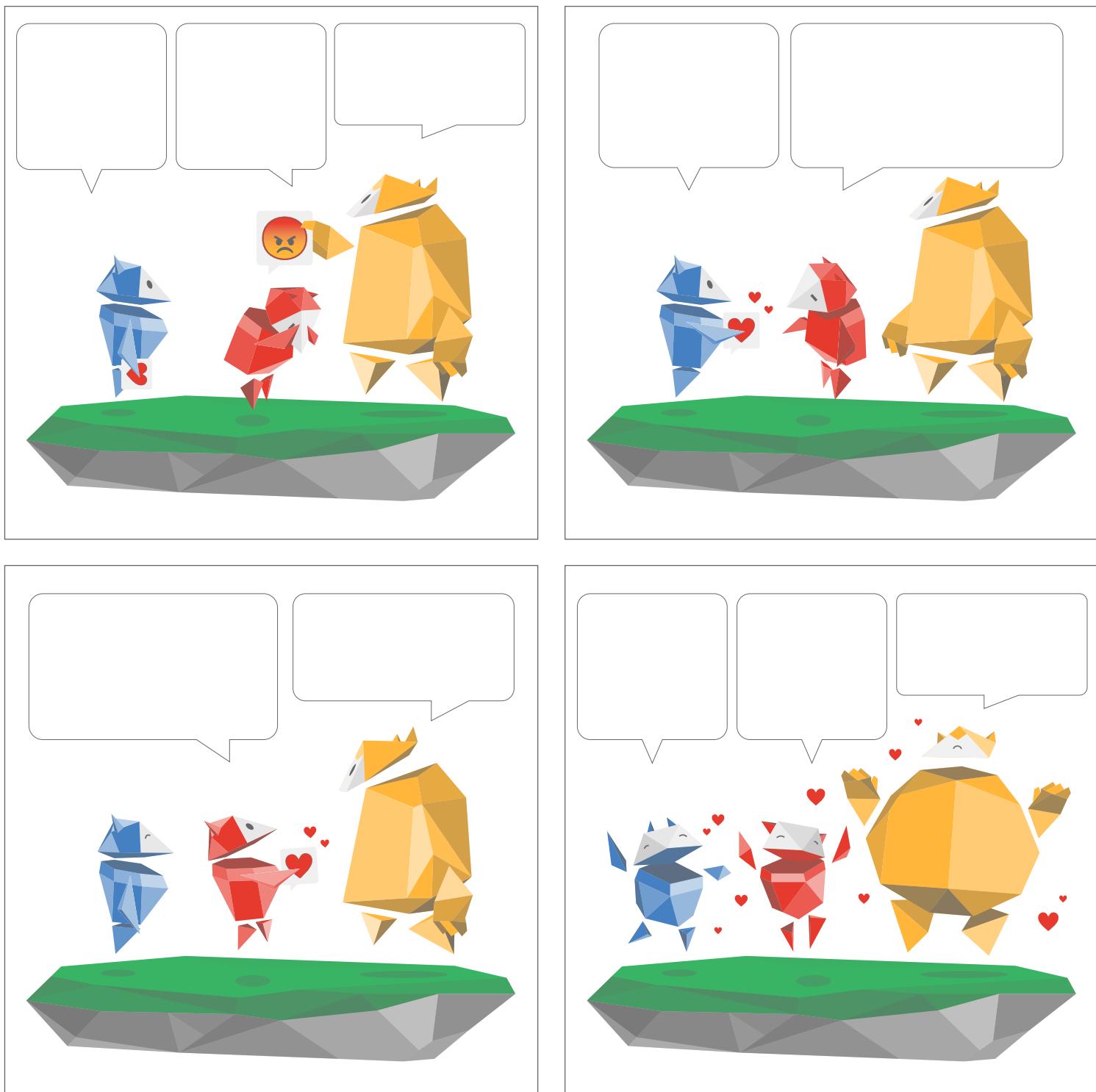
Napravite kolaž za slikama svake osobe u razredu te na svaki napišite ljubazan i dobar opis.

Zaključak

Opisi mogu promijeniti naše mišljenje i osjećaje prema slici ili poruci. Prije objavljivanja slike s opisom razmislite o tome kako će se drugi osjećati zbog vaše objave. Prije nego što prihvate slike i opise koje drugi objave, zapitajte se: "Tko je to objavio i zašto?"

Dodatak

Napravite ovaj eksperiment. Podijelite učenicima ovaj kratki strip u kojemu je izbrisan sav tekst. Zatim zadajte učenicima da sami u oblaćiće napišu tekst i ispričaju priču. Usporedite rezultate. Jesu li svi vidjeli istu priču ili napisali isti tekst? Zašto ne? Što nam pokazuje ovaj eksperiment o tome kako upotrebljavamo riječi za stvaranje konteksta i razumijevanje onoga što nam slika "govori"?

Sportske slike

Bravo!

Praviš se važna!

Bravo!

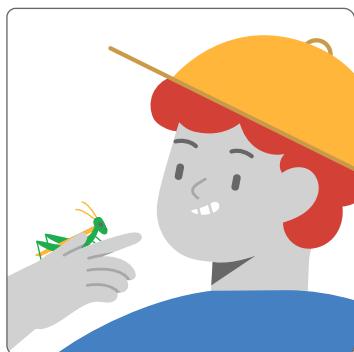
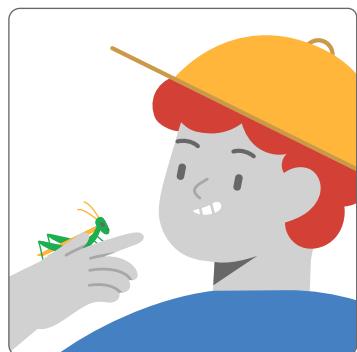
Praviš se važan!

Kako riječi mogu promjeniti sliku

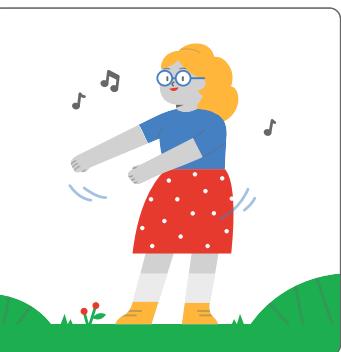
Originalno umjetničko djelo
osvojilo je prvo mjesto.

Katastrofa.

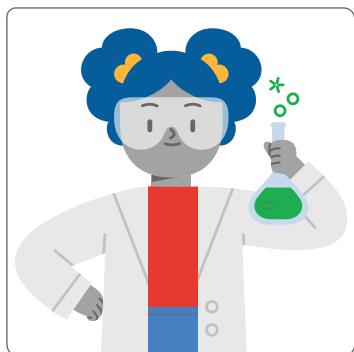
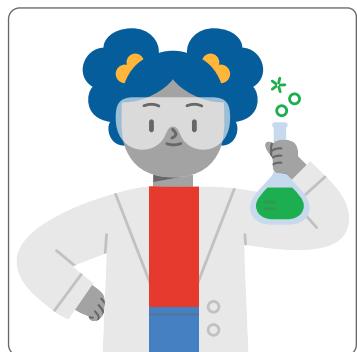
Otkrio sam novu vrstu na
svijetu!

Mmm, večera!

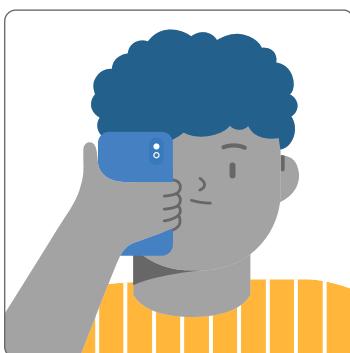
Savršeno!

Užas, ni blizu!

Najmlađa znanstvenica na
svijetu!

Štreberica. #jadno

Konačno sam dobio novi
mobilni!

Dobio sam mamin bezvezni
stari mobilni :/

Ošišala sam svoju dugu kosu
i donirala je za izradu perika
ljudima koji su zbog bolesti
izgubili kosu <3

NAJGORA.FRIZURA.IKAD!

Interland: Kraljevstvo dobrote

Dobre i loše vibrne su zarazne, kako god okreneš. I u najsunčanijim djelovima grada Zlikovci posvuda šire negativnost. Blokiraj i prijavi Zlikovce, a prema ostalim Internautima budi ljubazan jer samo tako možeš vratiti mir i dobro u ovu zemlju.

Otvori preglednik na svom računalu ili mobilnom uređaju (npr. tablet ili mobitel) i posjeti https://beinternetawesome.withgoogle.com/hr_hr/interland/kraljevstvo-dobrote.

Teme za raspravu

Nakon što učenici odigraju Kraljevstvo dobrote pomoću pitanja ih potaknite na raspravu o igri. Većina učenika najviše upamti ako igraju sami, ali možete ih podijeliti u parove.

Ova igra bi mogla posebno koristiti mlađim učenicima.

- S kojim scenarijem u Kraljevstvu dobrote se najviše poistovjećuješ i zašto?
- Opiši situaciju u kojoj si napravio/la nešto dobro da proširiš pozitivnost na internetu.
- Kada je prikladno nekoga blokirati na internetu?
- U kakvoj situaciji je prikladno prijaviti nečije ponašanje?
- Zašto mislite da se lik u Kraljevstvu dobrote zove Zlikovac? Opišite osobine ovog lika i kako njegovi postupci utječu na igru.
- Je li igranje Kraljevstva dobrote promijenilo način na koji se planiraš ponašati prema drugima na internetu? Ako da, na koji način?

Budi internet genijalac.

Tko pita ne skita

Definiranje i poticanje hrabrog ponašanja na internetu.

Pregled lekcije

Aktivnost 1	Što znači biti hrabar?	MP 2. – 6. razred
Aktivnost 2	Od promatrača do pomagača	SEU 2. – 6. razred
Aktivnost 3	I pomagači imaju mogućnost odabira!	2. – 6. razred
Aktivnost 4.1	Vidim uznemirujući sadržaj: Što da radim?	SEU 2. – 3. razred
Aktivnost 4.2	Uznemirujući sadržaji na internetu: Što da radim?	SEU 4. – 6. razred
Aktivnost 5.1	Vidim uznemirujući sadržaj	SEU 2. – 3. razred
Aktivnost 5.2	Kako reagirati na neprimjereno ponašanje na internetu?	SEU 4. – 6. razred
Aktivnost 6	Kada potražiti pomoć	2. – 6. razred
Aktivnost 7	I na internetu prijavi problem	2. – 6. razred

Teme

Djeca trebaju razumjeti da nisu sama ako najdu na sadržaj koji im izaziva nelagodu ili sadržaj za koji smatraju da bi mogao našteti njima ili drugima. Trebaju znati da se za pomoć uvijek mogu obratiti osobi od povjerenja i da se nikada ne bi trebali sramiti nešto prijaviti. Važno je pokazati im da postoji više načina da se pokaže hrabrost i nešto poduzme, od razgovora uživo do rješavanja situacije online prijavom. Postoji više načina na koje možemo pokazati hrabrost i preuzeti stvar u svoje ruke.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Znati prepoznati** situacije u kojima je potrebno potražiti pomoć i kada razgovarati s odrasлом osobom od povjerenja.
- ✓ **Razmotriti** sve mogućnosti u kojima možemo pokazati hrabrost i zašto je važno uključiti odrasle.

Obuhvaćeni standardi

Standardi društva ISTE za učitelje: 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a
Standardi društva ISTE za učenike za 2016. g.: 1c, 2b, 3d, 4d, 6a, 7a, 7b, 7c
Odgajno - obrazovni ishodi za učenike: Informatika: A 1.1., C 1.1., D 1.1., A 2.2., C 2.1., D 2.3., C 3.3., D 3.2., C 4.3., A 5.1., D 5.1., D 6.1., D 6.2., D 7.1., D 7.2., A 8.1., D 8.2. MPT ikt: A 1.1., A 1.2., B 1.3., C 1.2., D 1.4., A 2.3., B 2.3., C 2.4., A 3.4., C 3.4 MPT uku: A 1.1., A 1.2., A 1.4., B 1.4., D 1.2., A.2.1., A.2.2., B 2.3., B 2.4., D 2.2., A 3.1., A 3.2., A 3.4., B 3.4., D 3.2., A 4/5.1., B 4/5.4. MPT osr: A 1.2., A 2.1., A 2.3., A 3.2., A 3.3., B.1.1, B 1.2., B.2.1., B.2.2., B.3.2., C 1.2., C 2.1., C 2.2., C 3.2., MPT zdr: A 1.1.B, C 2.1.C, B 3.1.B MPT goo: C 1.3., A 2.1., C 2.2., A 3.3.

Tko pita ne skita

Rječnik

Aktivnost 1

Medij: alat ili sredstvo putem kojeg komuniciramo odnosno prenosimo nešto (ideje, koncepte, poruke, informacije itd.). Primjeri medija: TV, knjige, novine, internet, bočna strana kamiona na kojem nešto piše, majica, sve što na sebi ima neku informaciju, pa čak i logotip.

Aktivnost 2

Zlostavljač: osoba koja namjerno nekoga uznemirava i tlači. Zlostavljača ponekad nazivamo i nasilnik, no savjet je stručnjaka da nikada niti jednu osobu tako ne oslovljavamo.

Nasilje (eng. bullying): zlobno ili okrutno ponašanje koje se ponavlja, a čiji je cilj povrijediti nekoga (fizički, emocionalno ili društveno) tko je slabiji od osobe koja vrši nasilje. Cyberbullying je okrutno ponašanje prema drugim osobama u digitalnom svijetu.

Promatrač (eng. Bystander): svjedok uznemiravanja ili zlostavljanja kojemu je jasno što se događa, ali ništa ne poduzima.

Uznemiravanje: pojam koji obuhvaća razne oblike nasilja, uključujući i zlostavljanje i uznemiravanje. Karakteristika te vrste ponašanja je da se učestalo ponavlja. Može se događati i na internetu.

Žrtva: zlostavljana osoba ili meta zlostavljača.

Aktivnost 4

Vještine odbijanja: vještine koje djeca uče, a koje im pomažu da na internetu izbjegnu rizične sadržaje ili ponašanje. Pritom uče da je odbijanje onoga zbog čega se osjećaju neugodno također i oblik samopoštovanja.

Aktivnost 2 i 4

Povjerenje: kada vjerujemo da se u nekoga možemo pouzdati, da govori istinu ili da je sposoban.

Aktivnost 2, 4, 6 i 7

Prijavite zlostavljače: korištenje internetskih alata ili sustava društvenih medija za prijavu uznemiravanja, zlostavljanja, prijetnji ili drugog štetnog sadržaja koji uglavnom krši uvjete korištenja ili društvene standarde zajednice.

Aktivnost 6

Hrabar, odvažan: odvažan; ne mora značiti da je osoba neustrašiva, hrabri ljudi bez obzira što se boje i što im nije ugodno čine dobra djela.

Sat razrednika: oblik neposrednog odgojno-obrazovnog rada tijekom kojeg učenici mogu naučiti više o sigurnosti na internetu i digitalnom građanstvu.

Što znači biti hrabar?

Razmislimo o tome kako mediji utječu na nas: Učenici trebaju reći tko je za njih hrabar i zašto? Pritom trebaju detaljnije razmisiliti o izboru i obrazložiti što ih je inspiriralo baš za taj izbor. Odakle im ideja? Odakle su stvorili to mišljenje o hrabrosti?

Napomena za učitelje: Poznato je da mediji mogu utjecati na naš način razmišljanja, a kako biste o tome osvijestili učenike, s njima razgovarajte o uzrocima i posljedicama utjecaja medija na društvo. Evo nekoliko važnih činjenica koje treba imati na umu:

- Sve što vidimo, čujemo i pročitamo utječe na naš način razmišljanja.
- Sve što vidimo tumačimo kroz vlastita iskustava i zato iz istog medijskog sadržaja možemo izvući različitu poruku.
- Iz slike učimo jednako (ako ne i više) kao i iz riječi.
- Medijska pismenost razbija stereotipe, pomaže da postanemo svjesni određenih ponavljajućih obrazaca i potiče nas da ih preispitujemo. Na primjer, ako su svi heroji prikazani kao muškarci, vrlo lako možemo zaključiti da su heroji samo muškog roda iako nam nitko nije rekao da žene ne mogu biti heroji (ovo je primjer nedostatka informacije, njega se isto treba paziti).

Ciljevi za učenike

- ✓ Razmisliti što znači biti hrabar, kao i što znači biti hrabar dok istražuješ po internetu.
- ✓ Utvrditi koji izvor ili izvori utječu na našu percepciju o hrabrosti.
- ✓ Naučiti stvoriti naviku postavljanja važnog pitanja "Što nam mediji ne pokazuju?"

Razgovarajmo

Kada razmišljate o hrabrosti, padnu li vam na pamet superheroji iz filmova? Ili možda vatrogasci? To su izvrsni primjeri, no važno je zapamtiti da i mi možemo biti hrabi.

Zadatak

Potrebni materijali:

- List papira i sredstvo za pisanje za svakog učenika.
- Ploča ili veliki komad papira za sastavljanje popisa kojeg će svi učenici moći vidjeti.
- Tri velika natpisa s debelim slovima koje učenici mogu vidjeti s udaljenosti od otprilike 2,5 do 3 m, pri čemu se na svakom natpisu treba nalaziti jedna od sljedećih kategorija: 1) Lik iz medija (ne stvarna osoba), 2) Netko koga ja znam, 3) Osoba o kojoj znam sve (iz povijesti ili vijesti...).

Prije nego što počnete, postavite po jedan natpis na tri različita mjesta u učionici.

1. Danas ćemo razgovarati o hrabrosti

Razmisli i na list papira zapiši ime osobe za koju misliš da je hrabra, neovisno o tome jeli ta osoba stvarna ili izmišljena, živi danas ili je živjela u prošlosti, a ako ne znaš ime osobe možeš napisati i zanimanje. Još nemoj otkriti drugima tko je tvoj heroj.

2. Je li vam bilo lako ili teško sjetiti se nekoga tko je hrabar?

Ustanite ako vam je to bilo lako. Ako vam je bilo teško, što mislite zašto je to tako? Koliko često ili rijetko razgovaramo o hrabrosti? Gdje najčešće čujete ili vidite da je netko bio hrabar?

3. Otkrivanje odgovora

Sada možete otkriti koju osobu ili kojeg lika ste odabrali, trebate stati ispod jedne od 3 kategorije koje su izvešene na svakoj strani zida. Npr. ako je tvoj heroj Superman stani ispod papira "Lik iz medija"

Nastavak na sljedećoj stranici →

Razgovarajmo! Koliko vas je napisalo izmišljenog lika ili stvarnu osobu koju poznajete samo iz medija (npr. knjige ili filmovi)? Što vam to govori o tome kako stječete sliku o hrabrosti?

Mediji moraju zaraditi novac, a to znači da žele privući što više pozornosti. Prikazuju nam najdramatičnija i najnapetija hrabra djela. Stoga u medijima vidimo puno super heroja, zaposlenika hitnih službi i vojnika. To mogu biti izvrsni primjeri, no oni nam ne daju punu sliku o tome što je hrabrost, zar ne? Uvijek je pametno postaviti si pitanje: **“Što nam mediji ne pokazuju?”**

Kojih drugih primjera hrabrosti se možete sjetiti? Gdje ste još naučili što je to hrabrost?

4. Otkrivanje dodatnih detalja

Razgovarajte u grupama u kojima se trenutno nalazite o razlogu za svoj odabir: zbog čega je osoba koju ste naveli hrabra? Postoje li razlike u vrsti hrabrih djela stvarnih ljudi i hrabrih djela likova iz medija koje ste naveli? Ako da, koje su to razlike?

Nakon nekoliko minuta grupne rasprave okupite učenike i vodite bilješke na ploči.

Razmislite:

- Je li itko naveo osobu koja je spasila nekoga od fizičke opasnosti? (Dignite ruku za svako pitanje za koje je vaš odgovor “da”.)
- Je li itko naveo osobu koja se zauzela za žrtvu zlostavljanja? Većina ljudi složila bi se da je hrabro spasiti nekoga od fizičke opasnosti, pogotovo ako pritom možete i sami stradati.
- Što ako netko spasi drugu osobu od povrijeđenih osjećaja ili je ljubazan prema njoj i pruža joj podršku ako su joj povrijeđeni osjećaji? Je li to isto hrabro?
- Što ako na internetu vidite nešto što vas jako uznemirava, ali se isto tako bojite da bi odrasli bili uznemireni ako to prijavite? Biste li ipak prijavili? Biste li i to smatrali hrabrim djelom?

Podignite ruku ako se možete sjetiti nekoga tko je bio hrabar na taj način ili ako se možete sjetiti još neke vrste hrabrog ponašanja. Dobro je o tome pričati

Dodatno prema želji: Opet podijelite učenike u tri grupe, ali ovaj put prema odgovorima na sljedeća pitanja:

- a) Osoba koju sam naveo/la je ženskog spola.
- b) Osoba koju sam naveo/la je muškog spola.
- c) Osoba na mom papiru ne identificira se ni kao muško ni kao žensko.

Kada razmišljate o tome tko je hrabar, zamišljate li muškarca ili dječaka? Ženu ili djevojčicu? Kako to izgleda kada je žena/djevojčica hrabra? Razlikuje li se njihova hrabrost od hrabrosti muškaraca/dječaka? Obrazložite svoje mišljenje.

5. Rasprava o tome što je potrebno za hrabrost.

Pozorno pogledajte popis koji ste zajedno sastavili o onome što čini nekoga hrabrom osobom? Raspravite sljedeća pitanja:

- Možeš li zamisliti sebe kako radiš nešto s popisa?
- Možeš li se sjetiti situacije u kojoj je hrabro biti ljubazan?
- Znaš li kada treba pokazati hrabrost **na internetu** (ili preko telefona)?

Zaključak

Biti hrabar znači preuzeti rizik da pomognemo drugima na različite načine. Mediji mogu utjecati na način razmišljanja o stvarima kao što je hrabrost, no mediji nam ne pokažu cijelu sliku i zato je važno stalno se pitati: "Što nam mediji ne pokazuju?". Na internetu ponekad trebamo preuzeti rizik kako bismo spasili druge iz situacija koje ih mogu povrijediti. Svi možemo odlučiti postati hrabri.

Od promatrača do pomagača

U sklopu ove aktivnosti učenici će vježbati kako identificirati četiri uloge u situaciji nasilja (zlostavljač, žrtva nasilja, promatrač i pomagač) te što učiniti ako oni sami postanu promatrač ili žrtva elektroničkog nasilja.

Ciljevi za učenike

- ✓ Prepoznati uznemiravanje ili nasilje na internetu.
- ✓ Procijeniti što znači biti promatrač ili pomagač na internetu.
- ✓ Naučiti kako prepoznati i reagirati na nasilje.
- ✓ Znati kako se ponašati ako primijetite uznemiravanje.

Razgovarajmo

Zašto je važno biti ljubazan/ljubazna?

Važno je zapamtiti da se iza svakog korisničkog imena ili avatara krije stvarna osoba sa stvarnim osjećajima i da se trebamo prema drugima ponašati onako kako želimo da se oni ponašaju prema nama. U slučaju zlostavljanja, obično postoje četiri vrste sudionika, odnosno četri načina na koji se uključene osobe nose sa slučajem nasilja.

- Postoji **zlostavljač**, tj. osoba (ili više njih) koje zlostavljaju drugu osobu.
- Osoba koja je **žrtva** zlostavljanja, odnosno **meta**.
- Svjedoci zlostavljanja koje zovemo **promatrači**.
- Svjedoci zlostavljanja koji pokušavaju pomoći žrtvi. A jasno vam je kako se oni zovu: pomagači ili zaštitnici zar ne?

Ako postaneš žrtva nasilja ili ružnog ponašanja na internetu, možeš učiniti jednu od ovih stvari:

Ako sam ja meta, mogu...

- Ne odgovoriti
- Blokirati osobu
- Zauzeti se za sebe (ali ne tako da se osvećujem, zato što se tako samo nastavlja negativnost)
- Prijaviti osobu, tako da obavijestim roditelje, učitelje, brata ili sestru, nekoga kome mogu vjerovati ili prijaviti slučaj pomoću alata za prijavljivanje neprimjerenih objava, komentara ili fotografija u aplikaciji.

Ako se nađete u situaciji u kojoj ste promatrač uznemiravanja ili zlostavljanja, imate moć intervenirati i prijaviti okrutno ponašanje – na internetu i izvan njega. Ponekad promatrači ne pokušavaju spriječiti nasilje ili pomoći žrtvi. Možete pomoći osobi koja je meta i postaviti se pozitivno i ljubazno, privatno ili javno.

Ako sam promatrač, mogu pomoći tako što ću...

- Pronaći način da budem ljubazan i pružim podršku osobi koja je žrtva nasilja. Mogu to učiniti privatno, putem poruke, poziva ili sms-a.
- Javno podržati osobu koja je žrtva tako da na komentar odgovoriš nečim lijepim i pozitivnim.
- Među prijateljima podržati osobu tako što ćeš zamoliti prijatelje da zajednički pomognete. Možete to učiniti tako da više vas napiše lijepe i pozitivne odgovore na ružan komentar (ali nemojte to učiniti na način da govorite ružno o zlostavljaču, zato što je vaš cilj biti primjer drugima, a ne osoba koja će potaknuti još ružnog ponašanja).

- Ukazati na zlobno ponašanje u komentaru ili odgovoru (sjetite se ukazati na to da je ponašanje loše, a nemojte prozvati samu osobu) ako vam je ugodno to napraviti i ako mislite da je to sigurno.
- Odlučiti da neću širiti priču dijeljenjem zlobne objave ili komentar ili govoriti drugima o tome.
- Prijaviti uz nemiravanje. Prijavite situaciju nekome tko može pomoći, npr. roditelju, učitelju ili školskom pedagogu.

Zadatak

Potrebni materijali:

- Radni list: "Od promatrača do pomagača" (jedan za svakog učenika)

Odgovori za svaki scenarij na radnom listu:

Scenarij 1: P, Z P (jer ne pomaže situaciji), Z, Z

Scenarij 2: Z, P, Z, Z

Scenarij 3: Z, Z, P, P, Z

Scenarij 4: Ti trebaš smisliti odgovor!

Moguća prilagodba za učenike 2. i 3. razreda: Scenariji u radnim listovima mogli bi imati previše teksta za učenike koji trebaju samostalno raditi u grupama. Stoga biste vi mogli pročitati scenarije razredu i pretvoriti to u raspravu za cijeli razred. Provjerite hoće li razred smisliti prave odgovore u nastavku prije nego ih pročitaju. (Ne zaboravite da, ako učenici 2. i 3. razreda nisu doživjeli opisana iskustva, možda imaju stariju braću i sestre koji jesu i možda će htjeti razgovarati o tome.)

1. Promatrač ili pomagač?

Nakon rasprave o ulogama podijelite radni list i dajte učenicima 15 minuta da pročitaju sva tri scenarija i kategoriziraju svaki odgovor. Ako imate vremena, smislite četvrti scenarij zajedno kao razred).

2. Pomagači u školi ili na internetu

Raspravite o gore navedenim odgovorima. Prije ili poslije rasprave, pitajte učenike što misle, zašto je dobro imati pomagače u svojoj blizini, u školi ili na internetu?

3. Raspravite

Ako imate vremena, pitajte učenike je li bilo teško rasporediti odgovore po kategorijama i zašto. Razgovarajte o tome.

Zaključak

Postoje brojni načini da nekoga zaštitiš. Neki od njih su da toj osobi pokažeš da si uz nju, da nešto ružno prijaviš ili pak da nešto ignoriraš. To ovisi od situacije do situacije. Malo ljubaznosti i dobrote može puno značiti i pomoći preokrenuti lošu situaciju.

Od promatrača do pomagača

Sada ti je jasno kako promatrač može upotrijebiti svoje supermoći kako bi pomogao žrtvi zlostavljanja. U nastavku se nalaze tri primjera električnog nasilja ili uznemiravanja. Svaki ima popis reakcija. Naravno, ne postoji samo jedan ispravni postupak ili odgovor (ponekad ih je potrebno više kako bismo stvarno pomogli). Svaki od postupaka u nastavku je nešto što bi promatrač ili pomagač učinio. Pročitaj svaki od njih, zaključi o kakvoj reakciji se radi, pa na praznu crtu upiši reakciju P za promatrača ili Z za zaštitnika-pomagača.

Ako vam ostane vremena, raspravite s razredom zašto su neki odgovori mogli biti i P i Z, zašto je to ponekad teško odrediti.

Druga mogućnost: Učenici bi mogli razmisliti o još jednom scenaru odnosno situaciji, nešto što se možda dogodilo u vašoj školi... Bilo bi dobro da zajedno s učenicima nađete moguće odgovore za promatrača i zaštitnika-pomagača.

Situacija 1

Vaš prijatelj Marin je u svlačionici zaboravio svoj mobitel. Netko je taj mobitel našao i napisao jako ružnu poruku o vašem razrednom kolegi Toniju. Tu poruku je poslao s Marinovog mobitela, tako da je izgledao da ju je on poslao. Znate što znači lažno predstavljanje, zar ne? Osoba koja je pronašla Marinov mobitel i s njega poslala ružnu poruku, u stvari se pretvarala da je Marin. Toni, osoba koju je izvrijedao u poruci dok se lažno predstavljao kao Marin, kako se naljutio. Toni je rekao Marinu da je loša osoba, jer je mislio da je Marin poslao poruku. Nitko ne zna tko je zapravo poslao ružnu poruku. Kako ćeš postupiti?

- Bit će ti žao Marina, ali nećeš ništa učiniti jer nitko ne zna tko je to u stvari napravio.
- Otići ćeš do Tonija, pitati ga kako se osjeća i reći mu da je Marin izgubio mobitel i da on nije napisao tu ružnu poruku. Ponuditi mu svoju pomoć...
- Pogoršati situaci tako što ćete svima proslijediti tu poruku.

Napomena za učitelja: *Učenici bi ovu situaciju mogli smatrati složenom i bit će u pravu, jer stvarno to jest. Ovo nije situacija koju bi mogli lako okarakterizirati kao čisto promatranje ili čisto pomaganje, i jedno i drugo može pogoršati situaciju. Ne bi bilo loše raspraviti o tome.*

- Ti i još netko iz razreda zamolit ćete prijatelje da javno napišu neke lijepe stvari o Toniju.
- Anonimno ćete prijaviti situaciju svom razredniku. Naglasiti ćete da se svi moraju brinuti o sigurnosti i zaključavanju svog mobitela. Predložiti ćete da to upozorenje napišete i objesiti na mjesto za školske obavijesti.

Situacija 2

Tvoja je učiteljica napravila razredni blog za hrvatski jezik te je omogućila svim učenicima u razredu da pišu i uređuju sadržaj te ga komentiraju. Drugi dan učiteljica se razboljela, a njena zamjena nije primjetila da je razgovor na blogu krenuo u krivom smjeru. Naime, netko piše ružne komentare o nekome iz razreda. Kako ćeš postupiti?

- Komentirat ćeš te komentare, i reći nešto poput "To nije u redu." ili "To mi je prijateljica i to nije istina."
- Ignorirat ćeš to dok se učiteljica ne vrati.
- Dogovorit ćeš se s drugim učenicima da objavite lijepe komentare i komplimente o osobi koja je žrtva ružnih komentara.
- Obavijestit ćeš učitelja na zamjeni o tome što se događa na razrednom blogu, a on će možda obavijestiti učiteljicu o tome.

Situacija 3

Postoji jedna internetska igra koju tvoji prijatelji često igraju. Obično se u chatu te igre razgovara o onome što se događa u igri. Ponekad komunikacija zna postati malo ružna, ali to je sve uglavnom u prijateljskom i natjecateljskom duhu, a ne nešto stvarno loše. Sve dok jednom prilikom jedan igrač ne počne govoriti stvarno jako ružne stvari o jednom od tvojih prijatelja koji igra igru i nikako ne želi prestati s ružnim komentarima. Cijeli dan ne prestaje s ružnim komentarima. Kako ćeš postupiti?

- Nazvati prijatelja koji je žrtva ružnih komentara, reći mu da vam se nimalo ne svida situacija i pitati ga što misli da biste trebali učiniti.
- Nazvat ćeš sve koje znaš da igraju igru s vama (pri čemu ćeš se pobrinuti da tvoj prijatelj zna da to radiš) da vidiš hoće li se svi složiti da je vrijeme da ukažete na ružno ponašanje.
- Pričekat ćeš da osoba prestane s ružnim komentarima, pa ako ne prestane, razmislit ćeš što napraviti.
- Prestati igrati tu igru neko vrijeme.
- Pogledat ćeš pravila ponašanja igre, nasilje nije dopušteno, prijaviti ćeš ružno ponašanje preko sustava prijave u igri.

Situacija 4

Izradi s kolegama iz razreda stvarni scenarij temeljen na situaciji za koju je netko od vas čuo i zatim smislite odgovore za promatrača i zaštitnika da biste pokazali da ste stvarno usvojili gradivo.

Mogućnosti pružanja pomoći!

Učenici često žele pomoći žrtvi zlostavljanja, no ne znaju kako to učiniti. Ova aktivnost trebala bi im pokazati da imaju izbor, ponuditi im primjere i omogućiti im da sami smisle pozitivne reakcije.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Shvatiti** da je biti zaštitnik stvar izbora.
- ✓ **Naučiti** da postoje različiti načini na koje se može postati pomagači u određenoj situaciji.
- ✓ **Odabrat**i kako će reagirati na temelju raznih opcija koje su sigurne i prikladne.
- ✓ **Smisliti** vlastitu reakciju na situaciju.

Razgovarajmo

Kada na internetu primjetiš da se netko ružno ponaša prema nekoj drugoj osobi – vrijeđa ih, zadirkuje, sramoti, provocira ili omalovažava – uvijek imaš izbor da nešto učiniš. Prije svega možeš odlučiti da nećeš biti samo promatrač, već da ćeš stati u obranu osobe koja je žrtva takvog ponašanja. Ako odabereš stati u obranu te osobe, imaš više opcija kako postupiti.

Najvažnije je zapamtiti da osobi koja je žrtva internetskog nasilja možemo pomoći ako je poslušamo kada se osjeća loše i pokažemo joj da nam je stalo.

S druge strane, nekoga je možda strah zauzeti se za drugu osobu, bilo na interentu ili na školskom hodniku. Ali ako se usudite i mislite da možete, pomožite! Što sve možete učiniti

- Ukažati na ružno ponašanje (ne prozivati osobu) i reći da to nije u redu.
- Reći nešto lijepo o žrtvi, u objavi ili komentaru.
- Pozvati i druge prijatelje da osobi koja je žrtva napišete neku lijepu poruku ili kompliment.
- U stvarnom svijetu možete pozvati tu osobu da vam se pridruži u igri ili da se družite za vrijeme odmora.

Ako vam nije ugodno javno pomoći toj osobi, to je isto u redu. Možete joj pružiti podršku i **privatno**. Možete:

- Poslati toj osobi poruku i pitati ju kako se osjeća.
- Reći nešto ljubazno ili dati kompliment toj osobi u anonimnoj objavi (ako upotrebljavate medije koji vam dopuštaju da ostanete anonimni), komentaru ili izravnoj poruci.
- Porazgovarati s tom osobom na hodniku i reći joj da ste tu za nju ako treba s nekim porazgovarati.
- Reći toj osobi da smatrate da je zlobno ponašanje loše i upitati je želi li razgovarati o tome što se dogodilo.

Bez obzira na to na koji način odlučite stati u obranu nekoga, uvijek možete javno ili privatno **prijaviti** neprimjereno ponašanje. Možete, primjerice, prijaviti nasilje preko internetske stranice ili aplikacije, a možete umjesto toga prijaviti pouzdanoj odrasloj osobi što se događa.

Zadatak

Potrebni materijali:

- Ploča ili ploha na koju se mogu lijepiti ljepljivi papirići.
- Radni listić: "Mogućnost pružanja pomoći" (jedan po učeniku ili bar jedan po grupi).
- Ljepljivi papirići za svaku grupu ili učenika.

Moguća prilagodba za učenike 2. i 3. razreda: Scenariji u radnim listovima mogli bi imati previše teksta za učenike koji trebaju samostalno raditi u grupama. Stoga biste vi mogli pročitati situacije razredu i potom ostaviti skupine da same osmisle svoje odgovore.

U sklopu ove aktivnosti isprobat ćemo kako to izgleda stati u nečiju obranu. U tu ćemo svrhu poći od toga da su svi odlučili pomoći osobi koja je žrtva negativnog ponašanja.

1. Podijelite se u grupe po petero učenika

Svaka grupa treba odabratи jednog člana koji će čitati i jednog koji će pisati.

2. Grupe zajedno čitaju i raspravljaju o situaciji u kojoj su povrijeđeni nečiji osjećaji

Tri situacije koje ćemo obraditi nalaze se u radnom listu na sljedećoj stranici.

Dok grupe raspravljaju, učitelj neka na ploči napravi dva stupca s naslovima "Javna podrška" i "Privatna podrška".

3. Grupe biraju ili izmišljaju svoje dvije reakcije za svaku situaciju

Učenici mogu iskoristiti primjere reakcija iz odjeljka "Razgovarajmo" ili izmislići vlastite reakcije.

4. Učenici trebaju zalistjeti papiriće sa svojim odlukama na ploču i pročitati svoje rješenje na glas pred razredom

Učitelj zatim može potaknuti razrednu raspravu na temelju odluka koje su učenici donijeli.

Zaključak

Često želite pomoći nekoj osobi koju se uz nemirava ili je žrtva nasilja, no niste uvijek sigurni što učiniti. Sada znate brojne načine na koje možete pomoći osobi koja je žrtva ružnog ponašanja. Znate da postoji puno mogućnosti za pružanje podrške, no one možda nisu uvijek ugodne. Ali, imate moć pomaganja ljudima i to na ispravan način!

Mogućnosti pružanja pomoći!

Nakon što se podijelite u grupe svaka grupa treba odlučiti kako pomoći. Dogovorite se tko će iz grupe zapisivati na papirić, a tko će čitati. Dobrovoljac koji se javio za čitanje treba pročitati prvu situaciju na glas, a nakon toga grupe dobivaju po pet minuta da rasprave svaku od situacija i odluče na koji način bi javno mogli pomoći osobi koja je žrtva negativnog ponašanja te na koji način bi joj privatno pružili podršku. Jedan učenik iz grupe treba zapisati te odluke na dva ljepljiva papirića i jedan zalijepiti u stupac za javnu podršku i jedan u stupac za privatnu podršku na ploči. Za donošenje odluke poslužite se idejama o kojima smo raspravljali svi zajedno ili izmislite svoj vlastiti način kako biste pomogli osobi koja je žrtva negativnog ponašanja. Ponovite postupak za situaciju 2 i 3.

Napomena: Ne postoji samo jedan ispravan način za pružanje podrške osobi koja je žrtva negativnog ponašanja jer su svaka osoba (i žrtva i promatrač), a i svaka situacija različiti. Mi samo istražujemo razne mogućnosti pružanja pomoći.

Situacija 1

Učenik je objavio video snimku sebe kako pjeva obradu pjesme poznatog pjevača. Drugi učenici objavljaju ružne komentare ispod video snimke. Što ćete učiniti da biste pružili podršku učeniku koji je objavio video snimku? Iskoristite neke od mogućih rješenja o kojima smo prethodno raspravljali ili pokušajte kao grupa osmisliti vlastito rješenje.

Situacija 2

Jedan učenik šalje drugom učeniku sliku zaslona komentara koji je objavio jedan vaš prijatelj. Uz sliku, učenik se ružno našalio na komentar vašeg prijatelja. Netko je podijelio tu sliku zaslona komentara i svi u školi su ju vidjeli. Što ćete učiniti da biste pružili podršku učeniku čiji je komentar uslikan i podijeljen s drugima? Odaberite jedno od mogućih rješenja o kojima smo zajedno raspravljali ili smislite svoje rješenje.

Situacija 3

Saznali ste da je jedan učenik u školi izradio lažan profil na društvenim mrežama s imenom drugog učenika te objavljuje fotografije i memeove u kojima izruguje druge učenike, učitelje i školu. Što ćete učiniti da biste pružili podršku učeniku u čije se ime netko na ovaj ružan način ponaša? Iskoristite neko od rješenja o kojima smo prethodno razgovarali ili smislite svoje rješenje.

Vidim uznemirujući sadržaj: Što da radim?

Učenici uče da bi u slučaju da vide uznemirujući sadržaj trebali vjerovati svom osjećaju (da je to loše), prestati gledati taj sadržaj i što prije o tome razgovarati s odrasлом osobom kojoj vjeruju.

Posebna napomena za učitelje: *Budući da djeca iz nižih razreda osnovne škole obično provode manje vremena na internetu od svojih starijih kolega, ova aktivnost pomoći će mlađoj djeci da se nose s uznemirujućim slikama ili porukama s kojima bi se mogli susresti bilo gdje, ne samo na internetu.*

U slučaju da neko prepozna uznemirujući sadržaj ili ružnu komunikaciju na internetu, i to vam nasamo prijavi, postupite na sljedeći način:

1. Zahvalite im i recite da su dobro učinili što su vam se obratili.
2. Poslušajte što vam govore o situaciji i vjerujte im. Ukoliko možete, zamolite ih za više detalja, ali nemojte ih ninašta prisiljavati. U ovoj situaciji, vaša je dužnost poslušati, a ne biti istražitelj.
3. Ako dijete ukaže na to da je sadržaj podijelila odrasla osoba ili da je u pitanju bio bilo kakav neprikladan sadržaj, prijavite ono što ste čuli školskom psihologu ili osobi iz stručnog tima. Uvijek imajte na umu da je situacija osjetljiva i da je najvažnije zaštiti dijete.
4. Kasnije provjerite rješava li se situacija ili ne.

Ciljevi za učenike

- ✓ Prepoznati uznemirujući sadržaj.
- ✓ Razumjeti što trebaju učiniti kada se s njime susretu.
- ✓ Dogovoriti razgovor s odrasлом osobom o tome što ih je uznemirilo.

Razgovarajmo

Gledanje slika ili video snimki na mobitelu, tabletu ili računalu može biti vrlo zabavno. Dodirnite glavu ako ste ikad gledali slike ili videozapise na mobitelu, tabletu ili računalu. Zabilježite broj učenika koji su potvrđeno odgovorili.

- S kime gledate te sadržaje? ("S obitelji." "S prijateljima." "S drugim učenicima.")
- Navedite neke sadržaje koje najradije gledate. (Različiti odgovori.)
- Kako se osjećate kad ih gledate? ("Uzbuđeno." "Sretno." "Opušteno.")

No nije **uvijek** zabavno gledati slike i video snimke. Pucnite prstima ako ste ikad morali gledati nešto što je bilo dosadno. Ili zbunjujuće. Ili strašno. Zabilježite broj učenika koji su potvrđeno odgovorili.

Prisjetite se situacije kad ste bili jako uznemireni, ne samo u vezi sadržaja na ekranu, nego bilo koji put kad ste bili uznemireni. Ne morate ispričati što se dogodilo. Dat ću vam nekoliko primjera kako se naše tijelo može ponašati kad smo uznemireni. Podignite ruku kad čujete neku tjelesnu reakciju koju ste i sami osjetili kad ste bili uznemireni. Napravite kratku pauzu nakon navođenja svakog osjećaja... Vrućina u licu. Brzi rad srca. Znojni dlanovi. Grčevi u trbuhi. Ukrzano disanje. Te reakcije osjećate u tijelu, zar ne?

Sada pucnite prstima ako ste ikad vidjeli sliku ili video snimku koji vas je uznemirio. Zabilježite broj učenika koji su potvrđeno odgovorili. Ovaj zadatak pomoći će vam da doznate što trebate učiniti ako vidite slike ili video snimke koje vas uznemiruju.

Nastavak na sljedećoj stranici →

Ako vam netko pokaže sliku ili video snimku koja vas uznemiruje, možete to odbiti gledati. To se zove razvoj vještina odbijanja i jako je važno.

Koje su neke riječi koje možete koristiti da biste odbili neugodnu sliku ili video? ("Molim te, prestani." "Ne sviđa mi se to." "Ne želim ovo gledati.") Zapišite ideje svojih učenika na ploču.

- Okrenite se svojem susjedu i vježbajte izgovaranje jedne od ovih fraza. Upotrijebite odlučan ton glasa, ali pun poštovanja.
Pružite učenicima mogućnost da uvježbaju dvije ili tri različite fraze.
- Zašto bi nešto moglo biti teško odbiti? ("Ako vas druga osoba ne sluša." "Ako vam stalno iznova pokazuju slične stvari." "Ako se bojite ili se sramite odbiti." "Ako je druga osoba starija.")

To je vrlo važan način na koji vi možete biti hrabri (odnosi se na Aktivnost 1).

Ponekad možete slučajno vidjeti nešto uznemirujuće kad sami upotrebljavate mobitel, tablet ili računalo. Dodirnite glavu ako vam se to ikada dogodilo. Zapišite ideje svojih učenika na ploču.

- Što biste trebali učiniti ako slučajno vidite nešto takvo? ("Zatvoriti to." "Ugasiti.")
- Što ako vam je to netko pokazao? ("Ne želim to gledati." "Osjećam se loše zbog toga.")

Ako ne možete ili ne želite odbiti, možete prijaviti događaj odrasloj osobi kojoj vjerujete. Odrasli će se pobrinuti za vas i vašu sigurnost. Kojim odraslim osobama vjerujete? (Različiti odgovori.) Kada prijavite nešto odrasloj osobi, zapamtite da trebate biti jasni. Recite im što se dogodilo i upotrijebite odlučan ton glasa, ali pun poštovanja.

Sad ćemo vježbati kako nešto prijaviti odrasloj osobi.

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Umirujuća glazba
- Situacije (sljedeća stranica)

Vježbanje prijave uz glazbu

1. Objasnite pravila razredu:

- "Prvo ću pročitati scenu."
- "Onda ću pustiti glazbu 30 sekundi."
- "Dok svira glazba, prošetajte okolo i razmislite što biste rekli kad biste prijavili neku situaciju odrasloj osobi."
- "Kad glazba prestane, pronađite partnera i vježbajte svoju prijavu s njim/njom."

2. Odaberite scenu i pustite glazbu.

3. Zaustavite glazbu.

- 4. Slušajte učenike dok vježbaju.** Odaberite jedan par učenika da pred razredom pokažu što su jedan/a drugome/drugoj rekli.
- 5. Prozovite još nekoliko učenika** nasumce da ispričaju pred razredom što bi učinili u toj situaciji.
- 6. Ponovite korake 2–5** i za druge scenarije, ovisno o tome koliko vremena imate.

Scenariji

Scenarij 1: Netko ti pokazuje isječke iz humoristične serije koja je njemu/njoj smiješna, ali tebi je neugodno to gledati.

Scenarij 2: Brat ti pokazuje video snimke automobilskih nesreća. Njemu je smiješno kad mu kažeš "prestani".

Scenarij 3: Jedan od članova tvoje obitelji uvijek igra igre prepune pucnjave. U početku ti se to sviđa, ali te polako počinje mučiti.

Scenarij 4: Igraš igru s nekoliko drugih igrača kada vidiš da je jedan od njih stvarno zloban prema drugom igraču.

Scenarij 5: Tvoja sestrična te došla posjetiti i gledate video snimke zajedno. Ona počne gledati video snimke u kojima su goli ljudi.

Zaključak

U životu možete vidjeti brojne stvari, na internetu i izvan njega, zbog kojih vam može biti neugodno. Ako se ne osjećate dobro u vezi s nečim što vidite, probajte to na neki način odbiti. Također, uvijek prijavite to što ste vidjeli odrasloj osobi kako bi ona pomogla da svi budu sigurni.

Uznemirujući sadržaj na internetu: Što da radim?

Učenici uče prepoznati neprikladan sadržaj na internetu i načine na koje ga mogu odbiti. Učenici također uče kako prijaviti bilo koji sadržaj koji daje naznake da bi netko mogao ozlijediti sebe ili druge ili da je već učinio.

Posebna napomena za učitelje: Ako vam tijekom ili nakon ove aktivnosti učenik ispriča o slučaju nasilja, uznemiravanja, zlostavljanja, prijetnji nasiljem ili čak suicidalnim primislima, to je obično znak povjerenja i jako je važno da to povjerenje cijenite. Istraživanja pokazuju da će učenici vrlo često prijaviti osjetljive informacije odrasloj osobi samo jednom. Ako nakon te prve prijave nemaju osjećaj da im je pružena pomoć, učenici više neće ni pokušavati.

Ako vam dijete prijavi nešto ozbiljno, slijedite ove korake:

1. Zahvalite učeniku/ci što je bio tako hrabar i objasnите mu da ćete čim prije razgovarati s njim/njom nasamo.
2. Kad se nađete s njim/njom nasamo, ponovno mu/joј zahvalite i uvjerite ga/ju da ćete mu/joј pomoći da bude siguran/a ili, ako prijavljuje u ime nekog drugoga da ćete se pobrinuti da ta osoba dobije potrebnu pomoć.
3. Poslušajte njegovu/njezinu prijavu i vjerujte u ono što vam kaže. Ako možete, zamolite ih za više detalja, ali nemojte ih ninašta prisiljavati. Vaša je dužnost slušati, a ne biti istražitelj. Ako dijete ukaže na to da je sadržaj podijelila odrasla osoba ili da je u pitanju bio bilo kakav neprikladan sadržaj, prijavite ono što ste čuli školskom psihologu ili osobi iz stručnog tima. Kasnije provjerite da li se slučaj rješava.

Ciljevi za učenike

- ✓ Prepoznati uznemirujući sadržaj
- ✓ Razumjeti da ga mogu odbiti gledati i ne uključiti se u njega
- ✓ Naučiti neke strategije za odbijanje
- ✓ Vježbati te strategije, uključujući i prijavljivanje odrasloj osobi

Razgovorajmo

Ova će vam aktivnost pomoći da se nosite sa situacijama u kojima ljudi na internetu rade, govore ili vam pokazuju stvari koje vas uznemiruju ili plaše.

Podignite ruku ako ste ikad na internetu vidjeli sadržaj, komentare ili ponašanje koje vas je uznemirilo: to može biti poruka, fotografija ili video. Zabilježite broj učenika koji su potvrđeno odgovorili.

Napišite sljedeću rečenicu na ploču i zamolite učenike ga ju prepišu i ispune prazninu:
"Na internetu me uznemirilo _____." Na komadu papira napišite nekoliko primjera kojima mogu nadopuniti rečenicu s ploče.

Dok učenici pišu, prošetajte oko i pogledajte njihove odgovore. Pitajte učenike želi li netko podijeliti svoje odgovore s drugima.

Vaše je pravo osjećati se sigurno i ugodno na internetu, baš kao i ovdje u školi. Vi imate pravo odlučiti što ćete gledati i s kim ćete razgovarati na internetu. Imate pravo odbiti gledati ono što vas uznemirava. Ova aktivnost pomaže nam da naučimo vještine odbijanja, vještine koje svi trebamo posjedovati.

Na koje načine možemo odbiti uznemirujuće stvari? Dajte učenicima vremena da se sami dosjete nekih načina, na primjer neke od ovih:
"Mogu isključiti uređaj." "Izbrisati stvari koje mi ljudi šalju." "Blokirati ili ukloniti pošiljatelja." "Reći im da mi se ne sviđa to, što god to bilo."

Budite sigurni da dobro poslušaju i usvoje navedene mogućnosti. Potaknite učenike da podijele detalje o tome kako mogu odbiti sadržaj na različitim platformama. Ovo će biti prilika i da vi sami saznameviše o iskustvima svojih učenika na internetu. To vam može koristiti za buduće rasprave. Trudite se ostati neutralni i ne zauzimati strane. Tako ćete učvrstiti povjerenje između učenika i vas te potaknuti komunikaciju.

Ponekad će osoba nastaviti raditi stvari koje vas uz nemiruju, a možda ćete i dalje biti uz nemireni zbog te stvari, iako je završila. Ponekad možda nećete znati kako se nositi s nekom uz nemirujućom situacijom. I to je u redu. I odrasli često ne znaju kako se nositi s nekim situacijama. Što biste mogli učiniti u ovoj situaciji? Provjerite hoće li se učenici sami ovoga dosjetiti:

"Potražio bih pomoć odrasle osobe kojoj vjerujem."

Zapamtite, kada nešto odbijete, taj sadržaj ili ponašanje možete i prijaviti. Pametno je učiniti oboje.

Ako prijavim neugodnu situaciju nekoj odrasloj osobi, a ona mi ne može pomoći, što da onda radim? ("Nađi drugu odraslu osobu koja bi možda mogla pomoći.") Znamo da nešto prijaviti nije uvijek lako, ali... Stručnjaci tvrde da učenici često prijave uz nemirujuće stvari samo jednom. Zato želim istaknuti: nastavite prijavljivati sve dok ne nađete odraslu osobu koja vam stvarno može pomoći.

Za koje odrasle osobe, ovdje u školi, vjerujete da bi vam pomogle? (Različiti odgovori.) U školi postoji mnogo odraslih s kojima možete razgovarati ako trebate pomoći.

Sad ćemo vježbati odbijanje i prijavljivanje nepoželjnih, uz nemirujućih ili ružnih stvari.

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Situacije (sljedeća stranica)
- Jedan list papira na kojem velikim slovima piše "Odbijam"
- Jedan list papira na kojem velikim slovima piše "Prijavljujem"

1. Postavite dva natpisa na suprotne strane prostorije.

2. Odaberite scenarij s popisa i pročitajte ga razredu ili sami smislite prikladan scenarij.

3. Zamolite učenike da razmisle bi li na scenarij reagirali odbijanjem ili prijavili ono što se dogodilo odrasloj osobi u koju imaju povjerenja i zatražili pomoći.

4. Neka se učenici pomaknu u različite dijelove prostorije, ovisno o tome što bi učinili.

5. Neka svaka grupa raspravi o tome što bi rekli ili učinili kada bi to odbili ili prijavili i neka objasne zašto.

6. Prozovite jednog učenika iz svake grupe da pokaže prijavljivanje i odbijanje.

7. Ako vam ostane vremena, ponovite isto s drugim scenarijem.

Scenariji

Scenarij 1: Tvoj prijatelj neprestano koristi ružne riječi u razgovoru.

Scenarij 2: Često vidiš seksističke izjave među komentarima.

Scenarij 3: Netko se ruga fotografiji na kojoj si i ti.

Scenarij 4: Netko govori o tebi na rasistički način.

Scenarij 5: Netko te zatraži da mu/joj pošalješ sliku sebe golog/e.

Scenarij 6: Vidiš objavu u kojoj piše da će netko donijeti pištolj u školu.

Zaključak

Na internetu možete vidjeti stvari koje su stvarno zastrašujuće, na primjer kad netko kaže da će napraviti nešto što bi moglo ozlijediti druge ili njih same. U tim situacijama odmah to prijavite odrasloj osobi. Ona će se pobrinuti da svi budu sigurni.

Što napraviti kada nađeš na uznemirujući sadržaj na internetu?

Učenici vježbaju što će napraviti sljedeći put kad vide ili čuju nešto uznemirujuće u video snimci, internetskoj igri ili TV seriji.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Shvatiti** da je u redu osjećati se uplašeno ili tužno kad vide nešto uznemirujuće na internetu (ili izvan njega).
- ✓ **Znati** da mogu odbiti gledati uznemirujuće sadržaje u seriji, igri ili video snimkama.
- ✓ **Naučiti** razne načine na koje mogu odbiti uznemirujući sadržaj.
- ✓ **Prepoznati** osobe s kojima mogu razgovarati kad vide nešto uznemirujuće.

Razgovarajmo

Nabrojite neke od svojih omiljenih TV serija ili video snimki s interneta? [Zamolite nekoliko učenika da odgovore.] Zašto volite te serije? ("Smiješne su." "U njima ima puno akcije, avanture itd.") Što osjećate kad ih gledate? ("Sreću." "Uzbuđenje.")

Obično nam se svidaju TV serije ili video snimke zato što su zabavne, zar ne? Tko zna što znači riječ "zabavno"? [Zamolite nekoliko učenika da odgovore.]

Kad je serija zabavna, osjećate se dobro i uživate je gledati. Možda vas njezin sadržaj opušta ili nasmijava, ili kroz nju učite nešto novo, ili je pak toliko zabavna da jedva čekate vidjeti što će se sljedeće dogoditi.

A ponekad serija možda i nije previše zabavna. U njoj je puno ozlijedjenih, i životinja i ljudi, ima puno zlobnih ljudi i zato ste uznemireni kad ju gledate. Može li mi netko dati primjer nekog videa ili serije koju niste smatrali zabavnom i zašto? [Zamolite nekoliko učenika da odgovore.]

Danas ćemo vježbati što možete učiniti sljedeći put kad vidite ili čujete nešto uznemirujuće na TV-u ili internetu.

- Ako sami gledate TV seriju ili video i vidite ili čujete nešto uznemirujuće, možete to ugasiti. [Zapišite "Ugasi" na ploču.]
- Ako ste i dalje uznemireni i nakon što ste isključili uređaj, pronađite odraslu osobu kojoj vjerujete i razgovorajte s njom o tome što ste vidjeli i kako ste se pritom osjećali. [Zapišite "Razgovoraj s odraslim osobom od povjerenja" na ploču.]
- Tko je odrasla osoba od povjerenja s kojom biste mogli razgovarati? [Zapišite odgovore učenika ispod "Odrasla osoba od povjerenja" na ploču.] (Mogući odgovori: Mama, tata, skrbnik, učitelj itd.)
- Ako gledate TV seriju ili video na internetu s prijateljima ili obitelji i vidite ili čujete nešto uznemirujuće, možete naglas izgovoriti kako se osjećate. [Zapišite "Izgovori" na ploču.]
- Na primjer, mogli biste reći: "Ova serija je strašna. Idemo gledati nešto drugo." Što biste još mogli reći? [Zapišite odgovore učenika na ploču ispod "Izgovori"] (Mogući odgovori: "Ne želim to gledati zato što me uznemirava.;" "Idemo gledati nešto što svi volimo.")

Ako progovorite i netko vam i dalje prikazuje stvari koje vam se ne svidaju, uvijek možete napustiti prostoriju i obavijestiti o tome odraslu osobu od povjerenja.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Aktivnost

Sada ćemo vježbati kako naglas izgovoriti da vas neki sadržaj na TV-u ili internetu uznenimira i kako se obratiti odrasloj osobi kojoj vjerujete. *Podijelite učenike u parove.*

Pročitat ću primjere, a vi ćete sa svojim partnerom vježbati što biste učinili u toj situaciji. Neka prvo jedan govori, a drugi sluša, pa se zamjenite. Probajmo prvo zajedno.

Odaberite scenarij s popisa u nastavku, a onda neka učenici sa svojim partnerom/icom odluče kako bi oni odgovorili. Dajte im malo vremena da razmisle, pa pozovite nekoliko učenika da odgovore. Ako imate vremena, zajedno raspravite i ostale situacije.

Scenariji

Scenarij 1: S članom vaše obitelji gledaš video na internetu. Osoba u videu psuje i govori ružne riječi koje te uzneniraju. Odlučiš progovoriti. Što ćeš reći? [Okreni se i reci svom partneru što bi rekao.]

Scenarij 2: Gledaš novu TV seriju sam/a. Na pola prve epizode dogodi se nešto zastrašujuće. A joj! Ne možeš to izbaciti iz glave i bojiš se da bi se to moglo dogoditi i tebi. Odlučiš ugasiti seriju i reći to odrasloj osobi kojoj vjeruješ. [Okreni se i reci svom partneru kome bi se povjerio/la i što bi rekao/la.]

Scenarij 3: S prijateljima gledaš video snimke na internetu. Jedan od prijatelja ti pokaže video u kojem su goli ljudi. Osjećaš se uznenireno. Ne znaš kako se tvoji prijatelji osjećaju, ali ne želiš više gledati taj video. Odlučiš progovoriti. [Okreni se i reci svom partneru što bi rekao/la.]

Scenarij 4: Odjednom shvatiš da jedan od igrača namjerno griješi u igri i kvari sve što su drugi napravili. Netko ga zamoli da prestane, ali on se samo nasmije. [Okreni se i reci svom partneru što bi rekao/la.]

Scenarij 5: Tvoji bratići igraju video igrice s puno pucanja. Mnogo je ljudi ozljeđeno. Zamoliš ih da igraju nešto drugo, ali oni te ignoriraju. [Okreni se i reci svom partneru što bi napravio/la.]

Scenarij 6: Nalaziš se u kući svog prijatelja i slučajno čuješ vijesti na TV-u koje te jako rastuže. Kada dođeš doma, odlučiš o tome razgovarati s odraslim osobom kojoj vjeruješ. [Okreni se i reci svom partneru kome bi se povjerio/la i što bi rekao/la rekli i što.]

Zaključak

Ako vas igra, video ili TV serija uzneniri, u redu je ne gledati takve sadržaje. Sada znate kako:

- Ako ste sami, isključite uređaj.
- Ako ste i dalje uznenireni, razgovarajte s odraslim osobom kojoj vjerujete.
- Ako vam netko pokazuje neugodne sadržaje, progovorite i recite kako se osjećate.
- Ako progovorite, a oni vam i dalje to nastave pokazivati, otidite od njih i/ili recite to osobi kojoj vjerujete.

Što napraviti kada nađeš na uznemirujući sadržaj na internetu?

Što napraviti kada nađeš na uznemirujući sadržaj na internetu? Učenici uče da je ponašanje, ugodno ili neugodno, samo ponašanje, bilo ono na internetu ili izvan njega. Istražuju kako se nositi s neugodnim ponašanjem kako bi mogli izbjegići sukob.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Shvatiti** da neugodno ponašanje na internetu može uzrokovati sukobe u školi.
- ✓ **Naučiti** kako izbjegići sukob na internetu.

Razgovarajmo

Nabrojite neke razloge zašto se ljudi ponašaju zlobno jedni prema drugima na internetu? ("Zbog tračeva." "Nedostatak poštovanja." "Krivo su se razumjeli." "Zločesti su.")

Ljudi se mogu sukobiti na internetu iz mnogo različitih razloga. Mnoge ružne stvari možemo izbjegići tako da budemo ljubazni prema drugima ili pak tako da se ne upuštamo u sukobe. Ponekad je ponašanje na internetu samo nastavak nečega što se dogodilo u školi. U nekim drugim situacijama, ljudi potpuno neočekivano nešto kažu ili učine. Ako ste ikad vidjeli ili čuli da netko radi neku od ovih ružnih stvari, podignite ruku: Zabilježite broj učenika koji su podignuli ruku.

- Piše nepristojne komentare ispod fotografije ili video snimke.
- Širi tračeve ili laži o nekom drugom.
- Pretvara se da je netko drugi kako bi tu osobu doveo u neugodnu situaciju.
- Vrijeda druge.
- Piše rasističke ili homofobne izjave.

Podignite ruku ako je itko ikad bio zloban prema vama na internetu. [Zabilježite broj učenika koji su podignuli ruku.]

- Kako biste se osjećali da vam netko kaže ili učini nešto neugodno na internetu? ("Ljutito." "Bijesno." "Tužno." "Uznemireno.")
- Mislite li da biste im se željeli osvetiti? ("Da." "Ne.")

Razmislite koje bi mogle biti posljedice osvete? [Dajte učenicima vremena da razmisle.] Okrenite se i recite svom susjedu što vi mislite. [Nakon minute, provozite nasumce nekoliko učenika da odgovore.] ("Započela bi velika svađa." "Prava drama." "Puno bi se ljudi uključilo." "Bili bismo u nevolji.")

Najčešći način na koji ljudi započinju sukob na internetu je kada se na ružno ponašanje reagira ružnim ponašanjem. Postoji li neki drugi način na koji možete reagirati na ružno ponašanje, neki način koji neće uzrokovati sukob? ("Ignoriranje." "Rekao bih osobi da prestane." "Blokirala bih ili maknula tu osobu.")

Kada ste ljuti ili uznemiren, lako je reći ili učiniti nešto ružno drugoj osobi. Važno je da se smirite prije nego što nešto napravite. Jedan način da se smirite jest da nekoliko puta polako i duboko udahnete i izdahnete.

[Nastavak na sljedećoj stranici →](#)

Neka učenici vježbaju tako što će nekoliko puta polako i duboko udahnuti i izdahnuti.
Kada ste ljuti ili uznemireni, koje metode koristite da biste se smirili? ("Brojim unatrag", "Kažem sam sebi da se ne brinem.", "Mislim o nečem lijepom.")

Kako biste se vi osjećali kad biste vidjeli da je netko zloban prema nekom drugom na internetu? ("Ljuto." "Brinuo bih se da bi se to moglo dogoditi i meni." "Uznemireno." "Bilo bi mi zabavno.")

- Kada ljudi ne reagiraju na zlobno ponašanje ili se čak smiju ili pridruže takvom ponašanju, što se onda događa? ("Oni potiču još ružnog ponašanja." "Zbog njih se ljudi ne osjećaju dobrodošlo." "I sami su zlobni.")
- Kad se ljudi suprotstave ružnom ponašanju, što se onda događa? ("Ljudi će shvatiti da to nije u redu." "Ljudi će biti ljubazniji i imat će više poštovanja.")

Podignite ruku ako ste ikad pomogli nekome prema kome su se drugi ružno ponašali? [Zabilježite broj učenika koji su podignuli ruku. Prozovite nekoliko učenika da ispričaju drugima svoje priče o pomaganju drugima.] Kakav je osjećaj pomoći nekome? ("Dobar.")

Što biste trebali učiniti ako vam nije ugodno ili sigurno suprotstaviti se ružnom ponašanju koje vidite? ("Zatražimo pomoć od odraslih.")

Sad ćemo vježbati kako odgovoriti na zlobno ponašanje koje vidimo na internetu.

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Radni list: "Kako reagirati na neprimjereno ponašanje na internetu?" (jedan za svaku grupu)

1. Neka se učenici podijele u grupe od po troje-četvero pa dajte svakoj grupi radni list.

2. Neka svaka grupa popuni Odjeljak A na radnom listu.

3. Neka grupe zamijene radne listove.

4. Neka svaka grupa popuni Odjeljak B na novom radnom listu.

5. Pozovite grupe da objasne razredu što su smislili.

Zaključak

Kad se susretnete s ružnim ponašanjem na internetu, jako je važno odgovoriti na prikladan način. Ako se pokušate osvetiti ružnim ponašanjem, na internetu ili uživo, mogli biste započeti novi sukob ili pogoršati sukob koji je započeo u školi. Ako se malo smirite i zatim odgovorite na ljepši način, možete izbjegići sukob.

Ako se netko i dalje nastavi ružno ponašati, a vi ne znate kako ga zaustaviti, zatražite pomoć odraslih osoba kojima vjerujete.

Kako postupiti u slučaju neugodnog ponašanja na internetu

Odjeljak A

Napiši jednu situaciju u kojoj bi se mogao/la zateći, a u kojoj je netko zloban na internetu.

Odjeljak B

Kako bi odgovorio/la da se to dogodi tebi?

Zašto bi tako odgovorio/la?

Kako bi odgovorio/la da vidiš da se to događa nekom drugom?

Zašto bi tako odgovorio/la?

Kada pitati za pomoć?

Jedan savjet koji se provlači kroz ove lekcije je: Ako učenici naiđu na nešto zbog čega im nije ugodno ili zbog čega se na bilo koji način osjećaju loše, potaknite ih da to prijave, tj. potaknite ih da budu hrabri i da razgovaraju s osobom od povjerenja, uključujući učitelje, stručnu službu ili roditelje. Učenicima se to predlagalo u prijašnjim lekcijama, ali ponavljanje je majka znanja pa predlažemo da održite razrednu raspravu o "Tko pita ne skita" principu. U nastavku ćete pronaći popis situacija u kojima traženje savjeta može biti od pomoći.

Napomene za učitelje:

1. Djecu se generacijama uči da ne smiju tužakati do te mjere da je to postala društvena norma. Stručnjaci za prevenciju nasilja naporno rade na tome da ih nauče razliku između tužakanja i traženja pomoći. Djeca bi trebala znati da trebaju tražiti pomoć čim primijete neke sumnjive stvari na internetu, na vama je da ih naučite da to nije tužakanje već odgovorno ponašanje kojim sprječavaju da oni sami, njihovi prijatelji ili netko treći bude povrijeđen.
2. Usvajajte otvorenu komunikaciju u učionici, podsjećajte učenike da ste uvijek tu za njih u slučaju da nešto trebaju prijaviti i ako imate prilike, budite podrška Vijeću učenika.
3. Kad god vam tijekom rasprave u nastavku učenici otkriju da su već tražili pomoć odrasle osobe, pobrinite se za ispravan ton komunikacije, neka učenici budu ponosni na sebe i svoju hrabrost zbog toga što su nešto poduzeli i što su to podijelili pred svojim vršnjacima.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Shvatiti** da je traženje pomoći za sebe i druge odraz snage.
- ✓ **Promisliti** i nabrojati situacije u kojima razgovor može pomoći.

Razgovarajmo

Proći ćemo kroz popis situacija s kojima se susrećemo na internetu. Dignite ruku čim vas nešto s popisa podsjeti na situaciju u kojoj ste bili i recite što ste napravili, a svi ćemo o tome razgovarati

Aktivnost

Pogledajte situacije u nastavku da biste dovršili aktivnost.

Napomena za nastavnike: Neka stariji učenici učeničkog vijeća budu mentori mlađim učenicima i poučavaju ih o ovakvim situacijama na internetu. To je vrlo učinkovit način učenja, uključivanja i osnaživanja mlađih učenika. Ako u svojoj školi već imate skupinu vršnjaka–mentora, neka mentori prođu kroz gore navedene situacije s mlađim učenicima i podijele osobna iskustva o tome kako su prošli kroz njih.

Potrebni materijali:

- Radni listić (odabir na temelju razreda, jedan po učeniku):
- Situacije za učenike 2. i 3. razreda
- Situacije za učenike 4. - 6. razreda

Zaključak

Iako možda tako ne djeluje, tražiti pomoć kada niste sigurni što učiniti je hrabro i pametno, bez obzira radite li to da pomognete sebi ili drugima. Ako pomaže tebi ili nekome drugome da ne bude povrijeden ili ako sprječava neku vrstu štete onda je tražiti pomoć hrabro i pametno.

Scenariji za učenike 2. i 3. razreda

- 1. Pročitaj u sebi ovaj popis.** Tijekom čitanja razmisli je li ti se ikada dogodila neka od navedenih situacija. Jesi se obratio/la odraslima za pomoć? Što se zatim dogodilo?
- 2. Podignite ruku** ako nam želite ispričati nešto što se vama dogodilo i što ste zatim učinili (ili niste učinili) i zašto? Ako je netko već odabrao jednu od ovih situacija, pokušajte odabratи neku drugu o kojoj možemo razgovarati.
- 3. Raspravimo o tim scenarijima.**

Situacije

Scenarij 1: Trebala ti je pomoć da upamtiš lozinku. [Zamoli roditelja ili starijeg rođaka da ti pomogne proći kroz sve korake izrade nove lozinke.]

Scenarij 2: Drugom igraču se stvarno sviđa tvoj izgled (odijelo) (eng. skin) u igri i ponudio je da će ti za njega platiti novcem koji se upotrebljava u igrici. Kako ćeš odlučiti?

Scenarij 3: Vidiš neko jako ružno ponašanje u video snimci i nisi siguran/a što trebaš učiniti s tim u vezi.

Scenarij 4: Drugi igrač te pita koliko imaš godina i gdje živiš. Hoćeš li mu odgovoriti

Scenarij 5: Prijatelj ti pokaže kako nasilan video u kojem je netko ozlijeđen. Što ćeš napraviti?

Scenarij 6: Želiš učiniti nešto u vezi s vrlo neugodnim komentarom koji si vidio/la na internetu. Što ćeš napraviti?

Scenarij 7: Netko je na igralištu počeo ismijavati neko dijete zato što nema mobitel i sad je to dijete jako tužno. Što ćeš napraviti?

Scenarij 8: Gledaš video u kojem su likovi iz crtića, kad odjednom iz crtića iskoči neki strašni sadržaj.

Situacije za učenike 4. – 6. razreda

- Pročitaj u sebi ovaj popis.** Tijekom čitanja razmisli je li ti se ikada dogodila neka od navedenih situacija. Jesi li se obratio/la odraslima za pomoć? Što se zatim dogodilo?
- Podignite ruku** ako nam želite ispričati nešto što se vama dogodilo i što ste zatim učinili (ili niste učinili) i zašto?
- Raspravimo te situacije.**

Scenariji

Scenarij 1: Misliš da ti je korisnički račun bio ugrožen. Što možeš učiniti da opet preuzmeš kontrolu nad svojim računom? [U aplikaciji ili na stranici uđi u odjeljak Pomoć i prouči korake kojima možeš dokazati da si ti vlasnik. Zatim se prijavи i promjeni lozinku koju nemoj ni s kim dijeliti osim s roditeljima.]

Scenarij 2: Ne znaš je li nešto bila prevara ili možda misliš da si žrtva prevare.

Scenarij 3: Drugi te igrač počne ispitivati stvari koje nemaju veze s igrom i razgovor je neugodan. Hoćeš li mu odgovoriti?

Scenarij 4: Vidiš da netko ima izrazito rasističke izjave u chatu igre.

Scenarij 5: Brine te nešto što si podijelio/la na internetu, a možda nisi trebao/la. Reci nam o čemu se radilo, ako ti je to ugodno podijeliti. Ako ne, možeš reći što si poduzeo/la u toj situaciji.

Scenarij 6: Na internetu si pročitao/la da netko prijeti da će započeti tučnjavu ili da će nekoga ozlijediti.

Scenarij 7: Bio/la si u brizi za prijatelja zbog nečega što je objavio ili poslao u poruci.

I na internetu prijavi problem

Učenici uz korištenje školskog računala, laptopa, tableta ili mobitela demonstriraju gdje u aplikacijama mogu prijaviti neprimjereni sadržaj i ponašanje, zatim trebaju pronaći različite sadržaje i promisliti treba li ih prijaviti ili ne, argumentirati zašto neki sadržaj treba ili ne treba prijaviti.

Ciljevi za učenike

- ✓ **Osvjestiti** da svaka aplikacija ili internetska stranica propisuje uvjete korištenja i poštuje određene standarde.
- ✓ **Naučiti** da postoje internetski alati za prijavu neželjenog sadržaja.
- ✓ **Razmisliti** kada je pravo vrijeme da se ti alati upotrebljavaju.
- ✓ **Zaključiti** kada i zašto treba prijaviti zloupotrebu.

Razgovarajmo

Kada nađemo na zloban ili neprimjereni sadržaj, postoje načini da spriječimo njegovo širenje i poduzmemo akciju. U posljednjoj aktivnosti zaključili smo da je najbolje rješenje razgovarati s osobom kojoj vjerujemo. Zajedno možete odlučiti što bi bilo najbolje učiniti. Još jedna mogućnost je prijaviti takav sadržaj aplikaciji ili usluzi unutar koje se sadržaj nalazi i koja može pomoći da se taj sadržaj obriše. Važno je stvoriti naviku provjere uvjeta korištenja ili pravila ponašanja zajednice pružatelja usluga te korištenja alata za prijavu.

Učenici trebaju steći naviku spremanja (slika zaslona) razgovora ili aktivnosti koji su štetni ili sumnjivi prije korištenja alata za prijavu (zbog kojih taj sadržaj kasnije može postati nedostupan). To omogućuje da se odrasloj osobi pokaže što se dogodilo te da se lakše razriješi situacija.

Aktivnost

Potrebni materijali:

- Radni list: „Prijavi to i putem interneta“ (jedan po učeniku)

1. Potražite pravila zajednice. Provjerite koliko ima dostupnih računalnih uređaja. Ako imate pristup nekoliko uređaja, podijelite učenike u grupe. Zajedno pronađite uvjete pružanja usluge za [1] najmanje tri računa povezana sa školom i potražite pravilo o uznemiravanju ili nasilju. [2]

2. Pronađite gdje i kako prijaviti problem. Pronađite zajedno alate za prijavu neprimjereno sadržaja ili ponašanja, možete se prijaviti putem školskih računa. (Ako u učionici imate samo jedan uređaj ili računalo, grupe učenika mogu se izmjenjivati ili optionalno možete koristiti druge uređaje.)

3. Proučavanje scenarija. Prođite zajedno kroz sedam situacija navedenih na radnom listu.

4. Biste li prijavili sadržaj? Tražite učenike da dignu ruku ako bi prijavili sadržaj, a zatim ih tražite da dignu ruku ako ga ne bi prijavili.

5. Ako da, zašto? Pitajte nekoga tko bi prijavio sadržaj da kaže razredu zašto, a zatim pitajte nekoga tko ne bi prijavio sadržaj da učini isto.

Napomena: Rijetko kad postoji samo jedan ispravan odgovor ili pristup. Svakako to objasnite učenicima prije razredne rasprave.

Ključne informacije

Većina aplikacija i usluga ima alate za prijavu i/ili blokiranje neprikladnog sadržaja, što može pomoći pogodenim pojedincima, njihovoj zajednici, ali i samim platformama ako koristimo te alate. Prije blokiranja ili prijavljivanja neprikladnog sadržaja, uvijek je mudro izraditi snimku zaslona tako da imate zapis situacije.

Radni list: “I na internetu prijavi problem!”

Pročitajte sve scenarije i podignite ruku ako biste prijavili sadržaje aplikacija ili usluzi u kojima se oni nalaze. Zamolite jednog učenika koji nije podigao ruku da objasni zašto nije i jednoga koji jest da obrazloži zašto jest. Zatim svi zajedno raspravite o odlukama i razlozima te odluke. (Budite svjesni da rijetko kad postoji samo jedno ispravno rješenje, zato je uvijek korisno komentirati situaciju. Nitko se ne treba osjećati loše zbog odluke koju je donio. Čak ni odrasle osobe ponekad nisu sigurne kada ili kako prijaviti određeni sadržaj.)

Scenarij 1

Učenik je objavio grupnu fotografiju na javnom računu, a tebi se ne sviđa kako izgledaš na toj fotografiji. Hoćeš li prijaviti tu fotografiju? Da slučajno znaš tko je to napravio, bi li razgovarao/la s tom osobom i zamolio/la je da ukloni fotografiju? Što još možeš napraviti?

Scenarij 2

Netko je izradio račun s imenom i fotografijom učenika kojeg poznaješ. Fotografija je pritom pretvorena u meme, nacrtani su brkovi i druge čudne karakteristike, zbog čega je fotografija postala predmet ismijavanja. Hoćeš li prijaviti taj račun ili ne?

Scenarij 3

Netko je anonimno objavio puno zločestih komentara o nekom učeniku, no ti misliš da znaš tko bi to mogao biti. Hoćeš li prijaviti te komentare?

Scenarij 4

Netko je napravio račun koji se zove kao naša škola, objavljuje fotografije učenika i ostavlja komentare koje svi mogu pročitati. Neki komentari su zlobni, a neki su komplimenti. Hoćeš li prijaviti samo zlobne komentare, cijeli račun ili oboje?

Scenarij 5

Navečer primjećuješ komentar jednog učenika koji drugom učeniku prijeti da će se sutra potući s njim iza škole. Hoćeš li prijaviti taj komentar preko interneta? Hoćeš li to prijavi učitelju ili ravnatelju sljedeće jutro? Ili ćeš učiniti oboje?

Scenarij 6

Gledaš crtić u kojem se odjednom pojavi čudan sadržaj koji djeca ne bi trebala vidjeti i ne osjećaš se ugodno. Hoćeš li to prijaviti ili ne? Bi li to prijavio/la ili ne?

Scenarij 7

Igraš igru s prijateljima i netko koga nitko od vas ne poznaje počne razgovarati s vama preko chata. Ta osoba nije zlobna i ne radi ništa neprikladno, ali ne znate tko je. Hoćete li ignorirati tu osobu ili ju prijaviti?

